BUCUREȘTIUL LITERAR și ARTISTIC

Revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și Florentin Popescu

Apare lunar • *Anul III, nr. 3 (18), martie 2013*

Gabriela Rișcan - *Lac cu flori*

Editorial

Globalizare și specific național

Constat cu îngrijorare că și în lumea culturală încep să se contureze două curente antagonice: unul se referă la globalizarea europeană (se vorbește tot mai mult și tot mai des ba de „satul global", ba de „satul sau orașul european", ba de „regiuni" ce transcend granițele geografice cunoscute și recunoscute continental și universal, ba de „zone" ce cuprind în arealul lor țări sau porțiuni de țări etc. etc.), iar celălalt la păstrarea integrității statale așa cum a fost înainte de intrarea în Uniunea Europeană. Partizanilor celui dintâi dintre curente pare a nu le cădea bine să se mai vorbească de națiune, de popor și cu atât mai puțin de patrie și patriotism, noțiunile în cauză fiind pentru ei depășite de istorie și de mersul evenimentelor pe plan continental și chiar universal. La rându-le, susținătorii ideii că integrarea, globalizarea n-ar aduce nimic bun, ci, dimpotrivă, ar fi nocivă pentru viitorul imediat, dar mai ales pentru cel îndepărtat, intră într-un fel de panică, pretinzând că întregul patrimoniu de valori etno-culturale și istorice, s-ar șterge și s-ar ajunge, până la urmă, la pierderea specificului național, a tradițiilor, folclorului, artei și culturii.

Firește, câtă vreme avem un cap pe umeri și mai și gândim cu el, nu putem să nu ne punem și noi fel de fel de întrebări în legătură cu aceste tendințe ce se manifestă în rândul conaționalilor noștri.

Nu încape îndoială că problema este cât se poate de serioasă și de gravă, comportând, probabil, dezbateri, disocieri, lămuriri, luări de poziție.

Din capul locului cel puțin eu unul nu mă situez nici de o parte nici de alta. Nu pot, însă, să nu constat anumite aspecte ce mi se par a ține de o sumă de exagerări. Am rămas, bunăoară, surprins să aflu – prin intervenția d-lui academician și totodată deputat, dl. Dinu C. Giurescu făcută la Sesiunea omagială consacrată Zilei Culturii Naționale și sărbătoririi lui Eminescu la Academie, în 15 ianuarie curent - că prin noua Lege a Învățământului se prevede ca în școală să nu mai existe disciplina Limba și Literatura Română, ci un substituit al acesteia, Limbaj și Comunicare, iar disciplina „Istorie" să nu mai fie predată în chipul tradițional și arhicunoscut, adică cronologic, ci cu totul altfel - pe „teme" așa-zis „globale", europene, cu foarte puține informații despre domnitorii noștri despre bătăliile lor duse pentru păstrarea ființei neamului și pentru independența țării.

Auzi și rămâi perplex. Din câte știu nimeni, nici Uniunea Europeană și nici altcineva nu ne impune cum să ne organizăm școala, cum să elaborăm legile (doar avem un Parlament liber ales de popor) și cu atât mai puțin cum să ne concepem manualele și programele școlare, ci pe toate ni le facem singuri și nu ni le fac alții.

Și atunci ? Să avem, cumva, printre noi niște europeni mai europeni decât toți europenii ? Nu cred că în celelalte țări, integrate mai demult s-a gândit cineva să „expedieze" ori să trateze „din vârful condeiului" felul în care se predau limba, istoria, geografia respectivelor țări...

Și atunci ? Acești europeni, mai europeni decât toți europenii să se rușineze de istoria, de cultura, de valorile care ne-au impus de-a lungul veacurilor în ochii lumii, impunându-le altora respectul pentru poporul român ? Numai la acest gând sufletul și mintea se înfioară !

Dacă a fi patriot și a vorbi de patriotism astăzi înseamnă a fi „naționalist", cum susțin unii, atunci înseamnă că toți voievozii noștri toți scriitorii și cărturarii care ne-au lăsat marea lor zestre culturală (de la cronicari și până la Dimitrie Cantemir, de la Hașdeu și până la Iorga, de 1a Poeții Văcărești și până la Eminescu, de la Goga și până la Nichita Stănescu) au fost cu toții „naționaliști" și nu patrioți în sensul cel mai profund și mai deplin al cuvântului.

Și atunci ?

Atunci se cuvine să ne păstrăm deci echilibrul în gândire și în judecăți. Să înțelegem integrarea și globalizarea ca pe ceva necesar și care nu numai că nu a fost concepută ca un tăvălug menit să șteargă valori și patrimonii culturale, ci care are rostul de a ne face mai puternici, mai stăpâni și mai siguri pe noi într-un fel de concert al popoarelor în care fiecare națiune vine cu specificul ei și are cuvântul ei de spus. Și așa cum într-un concert fiecare instrument deține locul lui, specificul, particularitatea lui, tot așa și în „satul global" avem fiecare rostul nostru.

Așa văzute lucrurile, cred că, până la urmă, îngrijorarea și împărțirea noastră în două tabere, în două curente antagonice pleacă de la premise șubrede, ca să nu spun false. De aici și inutilitatea zarvei în jurul lor.

Florentin Popescu

Otilia Cazimir

Martie

E-atâta primăvară-n noi, iubite !
Și-n toți fiorii care tremură-n natură,
Și-n zâmbetul ce-ți flutură pe gură
Se-mbrățișează visurile noastre tăinuite...

Ridică-ți ochii... În adânca strălucire
A-ncremenit o horbotă de nor subțire
Și-acum își mistuie-n albastru forma fină
Și nu rămâne-n marea de lumină
Decât un punct ce-n aer se ridică —
Săgetătorul zbor de rândunică.

În iarba crudă-și joacă umbrele subțiri
Mlădițe verzi și lungi de trandafiri.
Plutește-n atmosfera liniștită
Parfumul vag de floare nenflorită —
Că liliecii își ridică-n soare
Boboci mărunți, ciorchine zâmbitoare,
Iar din corole albe și fragile
Se-nalță, greu, parfumul de zambile.

Mi-e sufletul împrăștiat în toată firea...
Sub ochii umezi care-mi caută privirea,
Se-mbată ca o floare pe tulpină
De rouă, de parfum și de lumină.

În celelalte pagini:

Marian Barbu: *Despre Brâncuși, la modul absolut* (7)
Elisabeta Isanos: *„Nu iubim Bucureștii, nu ne iubim nici pe noi !"* (8)
Andrei Pandrea: *Misterele cafelei, sau ce-o fi băut logofătul Tăutu ?* (9)
Poezie românească la km 0 (10-11)
Aureliu Goci: *Avangardă și dadaism în noul mileniu* (12)
Nicolae Dan Fruntelată: *Povești de trezit copiii - jurnal bătrân* (15)
Tudor Lavric: *Parisul în carte și film* (16)
Candid Stoica: *O glorie postumă: Mihail Bulgakov !* (17)
Corneliu Ostahie: *În căutarea armoniilor primordiale* (18)

Radu Cârneci, omagiat de bucureşteni

De curând poetul, eseistul, antologatorul, tălmăcitorul şi editorul Radu Cârneci a fost omagiat de către prietenii şi cititorii bucureşteni ai cărţilor lui, cu prilejul împlinirii vârstei de 85 de ani. Evenimentul a avut loc la Centrul pentru Activităţi Recreative şi Inovare Ocupaţională din strada Calderon nr. 39, loc şi al altor manifestări memorabile, instituţie patronată de către Primăria Sectorului 2.

Acreditat în lumea literară ca „poet al iubirii" şi a cărui operă s-a bucurat şi se bucură de o mare popularitate, dl. Radu Cârneci s-a impus în culturală românească drept o personalitate complexă, ale cărei realizări (traduceri din lirica universală, îndeosebi din

Charles Baudelaire, Leonold Sedan Senghor şi Khalil Gibran; antologator: *Poezia pădurii, Antologia sonetului românesc, Cinegetica*; editor: *Cântarea cântărilor*, 16 variante în limba română ş.a. l-au impus printre cei mai valoroşi cărturari, recunoscut ca atare şi premiat de către Academia Română şi Uniunea Scriitorilor) cel omagiat şi-a făcut un adevărat cod de viaţă din prietenie şi din cultivarea acesteia în lumea românească - de unde şi publicul foarte numeros prezent la amintita manifestare. Printre cei care au vorbit în cuvinte calde şi de sinceră preţuire despre sărbătorit s-au numărat: Petru Solonaru (deopotrivă moderator şi recitator), Aureliu Goci, Nicolae Dan Fruntelată, Emil Lungeanu, Florentin Popescu, Coman Şova, Andrei Magheru, Paula Romanescu, Florin Stoenescu, Ion C. Ştefan, Geo Stroe.

Au recitat din creaţia poetului Valeria Gagealov, Ana Calciu şi Doina Ghiţescu.

Dl. Radu Cârneci a primit, cu acest prilej, *Diplome de Excelenţă* din partea revistei „Bucureştiul literar şi artistic", a Uniunii Scriitorilor din Moldova, a Fundaţiei „Ideal" de la Chişinău, a Organizaţiei Oamenilor de Cultură din Republica Moldova precum şi a Academiei Daco-Române, aceasta din urmă conferindu-i şi titlu de *Doctor Honoris Causa*. **(F.P.)**

Remember Victor Bârlădeanu - o carte document

Ne-a sosit la redacţie „o mărturisire care vorbeşte, deopotrivă, despre har, Stăruinţă, onestitate şi Iubire", cum frumos şi exact ne avertizează într-un motto autoarea ei, d-na Veronica Bârlădeanu. Este vorba de un volum judicios alcătuit şi care pulsează de viaţă şi de vibraţie în toate articulaţiile lui. Tomul vorbeşte, cum lesne se poate vedea din chiar titlul lui, despre una dintre cele mai interesante şi complexe personalităţi culturale ale ultimelor patru-cinci decenii, un „prozator, dramaturg, reporter care se autodefineşte ca fiu al Oborului şi al Moldovei, deopotrivă, cu rădăcini atât în lumea romanească, cât şi în idişul din case bunicilor", „un amator de fenomene pozitive, un specialist al binelui", care „are umoarea albă, de o albeaţă imaculată" (Al. Miroclan).

Iată şi capitolele părţii, grăitoare pentru cititor: *Preliminarii*, *Ziarist*, „*întâlniri mirabile*" *ale lui V. Bârlădeanu cu...*", „*Prozător, Poet, Dramaturg, Deceniul opt, Conferenţiar, militant pentru prietenia româno-israeliană, Requiem, Autor de jurnal, Addenda.* Să mai notăm că avem a face cu ceea ce se poate numi „volum colectiv", în paginile căruia, pe lângă mărturiile şi scrierile rămase de la personajul cărţii, semnează scriitori, publicişti, foşti colegi de gazetărie ai lui V. Bârlădeanu, personalităţi politice şi culturale din mai toate generaţiile, în fine oameni cu care cel evocat s-a întâlnit pe diferite paliere ale biografiei lui.

O carte care se impune atenţiei atât ca document literar cât şi ca volum ce se citeşte aidoma unui roman captivant şi încărcat de secvenţe de viaţă inedite.

O lucrare pentru care autoarei i se cuvin mulţumirile şi felicitările noastre.

Florentin Popescu

Mircea Micu, după cinci ani

La jumătatea lunii trecute la Centrul pentru Activităţi Recreative şi Inovare ocupaţională din sectorul 2 a avut loc comemorarea lui Mircea Micu, scriitor polivalent (poet, prozator, dramaturg, publicist, animator cultural), la împlinirea a cinci ani de la trecerea lui în eternitate. Într-o sală arhiplină, sub „bagheta" moderatorului Geo Călugăru şi a fiicei scriitorului, Oana Micu, prieteni şi cititori ai creaţiilor lui Mircea Micu au evocat figura acestuia, au depănat amintiri cu şi despre el, au vorbit despre moştenirea culturala rămasă de la scriitor.

Un mic recital cuprinzând versuri din opera celui omagiat, susţinut de către actorii Cristina Deleanu, Eugen Cristea, Eusebiu Ştefănescu, Ion Gheorghe Arcudeanu şi Doina Ghiţescu, precum şi o expoziţie cuprinzând cărţi şi tipărituri realizate de Mircea Micu au completat în chip firesc şi armonios manifestarea.

Ultimele lansări de carte la Sala Oglinzilor

Ioan Barbu (cu volumele *Lauri pentru aleşii mei* şi *Un oraş pe Lună*) şi Vasile .Groza (cu vol. *101 Poeme* şi romanul *Urmând destinul*) au fost, se pare, ultimii autori care şi-au lansat cărţile în Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor, întrucât clădirea a fost retrocedată urmaşilor proprietarilor, familiei Monteoru şi urmează a fi evacuată.

Lansarea cărţilor amintite a fost moderată de scriitorul Victor Gh. Stan, iar despre ele vorbit, între alţii: acad. Valeriu Matei, Emil Lungeanu, Vasile Căpăţână, Florentin Popescu, Ion Andreiţă.

Actriţa Doina Ghiţescu a citit din creaţia celor 2 scriitori.

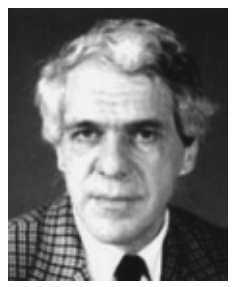

Mircea Dinutz
(24.09.1948 - 19.02.2013)

Ne-a părăsit criticul, istoricul lieterar şi editorul Mircea Dinutz, redactor şef al revistei „Pro Saeculum" din Focşani şi totodată şi colaborator al „Bucureştiului literar şi artistic".

Pe tărâm literar Mircea Dinutz s-a remarcat ca un cercetător şi analist atent şi meticulos al operelor literare, comentator imparţial şi judicios al valorilor de ieri şi de azi.

Preluând conducerea revistei „Pro Saeculum" acum mai bine de 5 ani, după decesul lui Alexandru Deşliu, cel care a fondat-o, Mircea Dinutz a consolidat prestigiul de care se bucura publicaţia, militând, între altele, pentru cunoaşterea şi impunerea pe plan naţional a literaţilor vrânceni contemporani.

Cărţile lui (*Marin Preda - Patosul interogaţiei*, 1997; *Popasuri critice*, 2001; *Florin Muscalu, micromonografie*, 2007; *Tablete de duminică*, 2008; *Ioan Dumitru Denciu*, *micromonografie*, 2009; *Scriitori vrânceni de azi*, 2011) atestă un critic atent şi cu respect pentru scrisul confraţilor, un neobosit militant pentru cunoaşterea şi preţuirea operelor, câte sunt, ale scriitorilor din partea de sud a Moldovei.

Moartea sa, la o vârstă la care ar mai fi putut să dea literaturii multe cărţi constituie o mare pierdere pentru cultura noastră.

Dumnezeu să-l odihnească !

Istorie literară în imagini

Veronica Micle

Iulia Hasdeu

Carmen Sylva

Magda Isanos

Petre Ghelmez - 12 ani de la moarte

Câteva amintiri...

Dacă nu cumva mă înșală memoria, cu poetul Petre Ghelmez am stat mai aproape și am convorbit destul de târziu, poate după 1990, când am fost invitați amândoi să participăm la o comemorare a lui Tudor Arghezi, la Mărțișor. Era într-un aprilie (sau poate mai) plin de flori (de altfel inimosul meu coleg de la casa memorială, d-1 Aurel Ciulei, chiar intitulase sărbătoarea din acea zi după cunoscutul vers arghezian „A, bună dimineața, primăvară !") și ne-am întâlnit pentru a rosti vorbe ori a recita poezii despre magul „cuvintelor potrivite" sub bolta verde pe care doamna Mitzura a amenajat-o în curtea casei părintești. Petre Ghelmez s-a întreținut cu copiii unei școli din apropiere, participant la manifestare, recitându-le versuri și „copilărindu-se" spre a fi mai bine înțeles (de altfel nici nu-i era greu să se apropie de copii, de vreme ce ani în șir fusese redactor al unor publicații pentru ei și chiar tipărise cărți care le erau adresate...), iar mai apoi, la cafeaua care se servește în asemenea împrejurări invitaților, am „convorbit" despre multe (de-ale literaturii, firește...). Surprinzător, era, între altele, la Petre Ghelmez, modul foarte plăcut, colocvial, cu care știa să se apropie de oameni chiar dacă îi vedea pentru întâia oară.

Ulterior ne-am mai întâlnit la diverse sindrofii literare (lansări de cărți, întâlniri cu cititorii ș.a.) și impresia avea să-mi fie, din nou (și mai apăsat) confirmată - ceea ce m-a făcut să regret că nu ne-am cunoscut mai demult și că admirația mea pentru om, pentru poet, editor și publicist (să ne amintim, cei mai vârstnici, ce reviste minunate scotea când lucra la *Cutezătorii* și ce cărți frumoase tipărea ca director la *Albatros*) s-a consumat până atunci de la distanță...

În ultimii ani, Petre Ghelmez „patrona" o interesantă emisiune la Radio - *Cafeneaua literar-artistică* - și știindu-mă autorul unei cărți cu acest subiect, m-a invitat să-1 ajut la realizarea programului. Așa se face că, după un telefon pe care mi 1-a dat în prealabil, într-o duminică dimineață ne-am întâlnit la „Capșa", unde, secondați de o echipă de redactori și tehnicieni de la Radio și avându-1 alături de noi pe extraordinarul memorialist și om de spirit George Sbârcea, am purces la realizarea emisiunii cu pricina. Pe scurt, a fost o dimineață cu totul memorabilă pentru toți și în final ne-au ieșit nu una, ci două emisiuni care ulterior s-au difuzat și reluat pe post. Ciclul amintit a continuat, iar noi, în aceeași formație, ne-am reîntâlnit în studiourile centrale ale Radioului unde am înregistrat „spusele", cu toții fiind, de fiecare dată, în mare vervă „radiofonică".

Cine ar fi bănuit, însă, atunci, în acele clipe, că omul de mare disponibilitate sufletească, deschis în permanență la dialog și prietenie, avea zilele numărate ?

Când am aflat vestea morții lui mi-am amintit numaidecât întâlnirea de la Mărțișor și-n minte mi-au venit versurile lui Arghezi: „Nu-ti voi lăsa drept bunuri după moarte / Decât un nume adunat pe-o carte...".

Acum, când am în față cele două volume - *Câmpia de platină* și *Gloria Lynxului* - scoase la Editura Crater, în anul 2001, parcurg cu o reală curiozitate (ce nu vine atât din dorința de a mă întâlni cu poezia adevărată, pe care acest autor înzestrat de Dumnezeu cu har, a scris-o încă de la începuturile lui literare) paginile, căutând să descopăr frământările și ideile care 1-au cutreierat pe scriitor în amurgu-i sosit dureros de devreme. Și demersul meu este întrucâtva generos: Petre Ghelmez a ajuns - în primul dintre volumele amintite - la o înțelepciune proprie maturității lirice (și nu numai lirice) depline. Aidoma lui Arghezi (pe care l-a iubit și despre care a scris memorabile texte) sau lui Voiculescu ori Nichifor Crainic, autorul volumelor, un panteist și un volubil în versurile anterioare, este aici un meditativ, un om care se bucură de mișcările naturii și ale vietăților ei, plante ori animale, dar se și întristează la gândul că totul este deșertăciune; de aici și o împăcare cu ideea morții, a trecerii în neființă - după legile nescrise ale firii. Pe o temă, arhicunoscută de altfel în literatura noastră, Petre Ghelmez glosează cu talent, precum în poezia *Necunoscutul olar*: *Olarule ce nici nu te-ai născut, / Îți dărui, pentru oale, trupul meu de lut. //.../ De faci din el ulcioare, căni, ce-mi pasă ? Numai să ție apa-n ele, răcoroasă /.../ Ulciorul fă-l să sufere, să cânte / Când îl sărută fetele plăpânde... / .../ Nu te cunosc ! Tu nu mă știi ! Sub noi, / Un mal al vremii curge înapoi. / Un alt olar, din trupul tău subțire / Va împleti o altă mănăstire*. Mai limpede și mai clar conturată ideea trecerii în neființă e abordată bunăoară, în poemul *Râul*, unde poetul se vede pe sine peste pragul morții: *Când pulbere e totul, și pleavă-n vânt, și lut, / Spre desfătarea ploii, de ce ne-am mai născut ? // Aud cum crește iarba tăcută-n carnea mea, / În seri târzii s-aprindă, pe ceruri câte-o stea. // Și nenăscuți copiii, râzând, râzând mereu... / Sunt iezi ? Ori mieii fragezi păscând pe trupul meu ? /.../ Privind din înălțime, c-un ochi necunoscut, / Nicicând prezenți, niciunde... Trecut, numai trecut ! // De-o seamă cu furnica, măruntă-n praf, cu zeii, / Cu-n singur cânt pe buze de-a pururi: „Panta rheii" // Să-l mai încep, de unde ? Și unde să-l termin, / Când curgere e totul și pulbere... Amin !*

Pentru poet, intrat în unghiul inevitabil al morții apropiate, timpul e *sfărâmat*, e o biserică *părăsită*, amintirea mamei îi aduce „frigul din poveste" (cum se exprimă autorul în chiar titlurile unor poezii). Dar poate că mai presus și mai frumos decât toate (chiar și așa, în asfințitul vieții) rămâne sentimentul câmpiei, al spațiului natal. Și nu e de mirare, deci, că Petre Ghelmez cântă spicul și bobul de grâu, imaginează un înger căzut într-un lan și chiar Iisus i se arată tot „din grâu" etc.

Rezistentă prin forța lirismului, prin ineditul metaforei și patetismul necontrafăcut al discursului liric, opera neterminată (aflăm de pe ultima coperta că poetul avea în pregătire încă șase cărți) a lui Petre Ghelmez deține, credem, toate atributele valorii și originalității, care s-o facă să reziste în timp, iar numele scriitorului să nu intre în uitare. Căci, premonitoriu parcă, poetul scrie undeva: *Din pălămidă, din trifoiul sălbatic și din cucută / Mă soarbe răsuflarea Ta, Doamne, și mă sărută.*

Florentin Popescu

Încercare de poem

O coală de hârtie albă în fața ochilor mei: ce să scriu ? ! Ce nu va macula albul ei ? Ce litere vor alcătui *cuvintele potrivite* pentru existența unui poet ?

Pot să o fac ? mă întreb, mă tot întreb și ezit... și coala albă mă întreabă... mă iscodește cu limbajul ei mut, mă îndeamnă: hai, îndrăznește !

E seară de octombrie, târziu, și pe cer, dacă aș privi, poate, văzându-1 pe Orion, stăpânul cerurilor toamna, poate aș îndrăzni...

E un dar miraculos să admiri toamna constelația Orion... este un dar divin să cunoști un Poet. Și eu 1-am cunoscut pe Petre Ghelmez.

Mai întâi ca turist, romantic, plimbându-se agale, de mâna cu doamna sa - cum altfel numită decât Ileana - de-a lungul canalelor Veneției, apoi noaptea pe lună, în gondolă, luntrașul cântând *O sole mio*... iar el, Poetul, izvodind acolo versul ce avea să ne tulbure apoi pe noi, cititorii.

...Ce binecuvântare, ce fericire că el exista și acumula, acolo, și aiurea, cuvinte, verbe, adverbe, prepoziții ale limbii române, cu care se hrănea și apoi ne hrănea și sufletele noastre. Spre mântuire !

Citindu-1 pe POET îi urmăream pașii, ca într-o altă călătorie și l-am văzut cum pășea prin pădurea de sunete a limbii române, cu sfială, cu uimire, cu bucurie...

El era acolo, și se îmbăta cu mireasma lor dulce-amară, cu lumina și întunericul acelor locuri - numai sufletelor speciale, cu har dăruite, accesibile...

Acolo a zărit POETUL arborele de sunete, acolo și-a odihnit o clipă melancolia sa...

Așa m-am îndrăgostit de poezia lui Petre Ghelmez, pentru că și pentru mine, ca și pentru POET, șansa în viață era limba română !

...Aceste rânduri aș vrea să fie prima strofă din „poemul" cu Petre Ghelmez.

A doua strofă s-a scris curând după cea dintâi. Poetul a devenit invitatul special la o emisiune TV pe care o realizam, entuziastă, la început de carieră, prin anii '70. Mi-am zis într-o bună zi: cine poate să le spună mai bine copiilor despre minunile lumii, despre frumos, despre adevăr, despre ce e bine și ce e rău, decât el, AUTORUL !

Așa s-a autointitulat și așa s-a copilărit Petre Ghelmez în multe emisiuni la TV, alături de cei mici - pe-atunci acum oameni mari, la rândul lor, cu copii...

AUTORUL a imaginat un personaj în cărțile sale - iepurașul năzdrăvan - și curios, deci și poznaș, - membru al unei familii numeroase, cu tatăl PUFIN, cu mama PUFINA, cu surioare PUFINE și frățiori PUFULEȚI, iar el, nimeni altul decât PUF-PUFOS !

Noi, la TV, i-am dat viață printr-o păpușă nostimă, adorată de copii, precum fusese și Așchiuță al Danielei... și iubită și de creatorul său, de omul mare-copil, Petre Ghelmez, care 1-a imortalizat într-o carte.

Un copil mare, un suflet mare, sensibil, era Petre Ghelmez - în aceste întâlniri la TV cu prietenii săi de-o șchioapă, dar era acolo, ascuns, și poetul, care le vorbea cu căldură, cu candoare, în versuri născocite pe loc, acolo, cu ei... Și el și copiii se necăjeau tare când emisiunea se termina...

Ce vremuri... Ce om... El, AUTORUL, trăia o a doua copilărie prin jocul de-a versul și de-a povestea cu cei mici și păpușa PUF-PUFOS...

Dar... Petre Ghelmez cu greu s-a desprins de universul fabulos al emisiunilor pentru și cu copii. Ca să nu rămână doar o adiere, o părere, el a continuat să scrie mult, cărți după cărți, pentru ei, prietenii de suflet - copiii !

Ce credeți ? Aștepta el, poetul, vocea criticii literare ? Nici vorbă ! Încăleca pe-o șa și dădea fuga în câte un cătun, sat, orășel, la cei care îi dădeau răspunsul sincer despre „hainele" poeziei ori prozei sale: aceștia erau școlarii, dintr-un loc mai puțin cunoscut... Acolo afla POETUL, de la copii, cât de frumos a ticluit povestirile pentru ei, și pentru el... Am revăzut peste ani, cu uimire și bucurie, cărticelele cu scenetele în versuri care au fost baza emisiunilor TV ale lui Petre Ghelmez, i-am văzut pe coperta fotografia radiind de fericire cu mulți copii în jurul lui și desigur cu poznașul iepuraș Puf-Pufos.

Năvala gândurilor, a amintirilor, îmi strică „rimele" și „strofele" Poemului cu Petre Ghelmez devin stufoase, ca o pădure, dar, ca o pădure de sunete, de voci care vin și iarăși vin... El, POETUL, le strunea, le orânduia să sune bine și adevărat, el trăia în limba română ca într-o câmpie de platină, din care-și trăgea seva, prin naștere.

Cunoscându-i această patimă și auzindu-1 spunând deseori: „Șansa mea în viață a fost limba română", mă încumet să scriu și cea de-a treia strofă a „Poemului" meu...

I-am vorbit, cu vorbe multe, poate prea multe, uitând o clipă că cel care mă asculta era POET - 1-am „încântat" - cum am crezut mai bine - cu emisiunea pe care o realizam din 1996 la Radio România Cultural - *Vorba dulce românească*... și nu știu ce anume 1-a convins să devină colaborator la emisiune, să vină în direct, în studio, la întâlnirea cu ascultătorii, marțea, o dată pe lună. Era, pe atunci, prin 1998, 1999, foarte solicitat la Radio: era amfitrion la *Cafenea literar-artistică* - bijuterie culturală sonoră sub bagheta sa, scria la Revista programelor radio - săptămânal - *Ochiul de Lynx*... și apoi, în clipe de răgaz, își asculta muzele, se lăsa pradă inspirației poetice și scria, scria... detașat parcă de cele lumești... ne comunica informații filtrate prin sufletul său și se comunica astfel pe sine.

Parcă nu avea grija anilor. Ei înscriau cercuri doar pe trunchiurile copacilor, zona ochilor săi de Lynx rămânea fără cute, fără riduri, un fel de tinerețe fără bătrânețe.

Un arbore falnic din care ieșeau sunetele limbii române ca o melodie, ca o simfonie...

Și ARBORELE a căzut fără de veste și fără de milă, retezat de la rădăcină !

Anotimpurile rămase i-au fost numărate rapid, ca la o cursă contra cronometru: o primăvară, o vară, o toamnă, o iarnă și... ultima primăvară !

I-am auzit ultima oară vocea, ușor voalată, dar demnă, în emisiunea *Vorba dulce românească* înregistrată o parte prin telefon și o parte chiar când era în spital ! Îl rugasem să vorbească despre un spectacol de muzică și poezie de la sala de concerte Radio, spectacol realizat pe un scenariu semnat de el, de Petre Ghelmez.

Curând, în acea primăvară, nu a mai răspuns nimănui, nu a mai folosit CUVÂNTUL, a plecat prin câmpia sa de platină să vadă ce mai este pe acolo, ca să ne dea veste... curând !

Refrenul „Poemului" cu Petre Ghelmez: nu credeam să învăț că el, POETUL, va muri vreodată... !

Romanița Ștențel

Seniorii literaturii noastre

„... Eu m-am simțit totdeauna *profesor*...” (I)

George Șovu

George Șovu s-a născut la 30 ianuarie 1931 în com. Țițești, jud. Argeș. A urmat școala primară în satul natal, gimnaziul în com. Livezeni, același județ, apoi Școala Normală „Carol I” din Câmpulung Muscel și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. A lucrat la *Agerpress*, apoi ca profesor la mai multe licee din București. Între 1974-1991 a fost inspector de Limba și Literatura Română în cadrul Inspectoratului școlar al Municipiului București.

A colaborat la *România literară, Contemporanul, Luceafărul, Convorbiri literare* ș.a. A debutat cu poezie în *Scânteia Tineretului* (1951), după care a scris și a tipărit numeroase cărți de proză scurtă și romane, dintre care amintim: *Scrisori de acreditare* (1976), *Declarație de dragoste* (1978), *Jarul din palmă* (1979), *Dragul nostru Alex...* (1981), *Răspuns la post restant* (1981), *O vară de dor* (1983), *Liliac în ianuarie* (1984).

Mai multe dintre scrieri i-au fost transpuse cinematografic după scenarii proprii, bucurându-se de o mare popularitate în rândul tineretului: *Declarație de dragoste, Liceenii, Extemporal la dirigenție, Liceenii rock'n roll, Liceenii în alertă.*

– Din fișa dvs. Literară aflu că ați debutat cu POEZIE, în 1950. Cum explicați trecerea la proză ? Ce mobiluri interne au produs această „schimbare de macaz” ?

– Pentru mine, POEZIA a fost mai ales o anume stare de febră adolescentină !...

Licean fiind (elev la Școala Normală „Carol I”, din Câmpulung - Muscel), asaltat de unele tandre bombăneli ale sufletului, cu lumini desprinse dintr-un firesc orizont al VISĂRII, obsedat și de povara, frumoasă și folositoare, a sutelor de cărți pe care le citeam (uneori și noaptea, stând într-un pat improvizat în spatele rafturilor din biblioteca școlii), am început să potrivesc niște vorbe, care, din când în când, „băteau din coadă”, întinzând, arar, și câte o fâlfâire de aripă spre ALBASTRUL presărat cu stele...

Le numeam (ca și câțiva alți colegi, printre care cel ce va reveni, cu timpul, renumitul poet Horia Zilieru), poezii - și le clamam la auzul altora ca noi sau al unor scriitori cu patalamale și renume în regulă, în cadrul ședințelor Cenaclului orășenesc „George Topârceanu”, ca și pe scândura scenei din școala proprie.

Orizontul principal al acestor „înjghebări” era, firește, IUBIREA, despre care, la drept vorbind, știam, pe-atunci, foarte puține lucruri clare...

În legătură cu ea, cu IUBIREA, adică, mă specializasem, însă, în scrisori de dragoste, pe care le fabricam în numele diverșilor bâjbâitori îndrăgostiți, cu mai puțină îndemânare în orânduirea și cursivitatea vorbelor.

Scriam, de asemenea, despre aspecte, cu un anume farmec, din lumea satului natal, cu dealuri și păduri și cu un râu miraculos, ca și despre niște oameni, cu totul speciali - lucrători pe sub pământ, în galeriile unei mine aflate în apropierea orașului...

Trăirea, delicată, din acei ani, prezentă ca o coordonată de substanță, în ființa mea, mi-a rămas, pentru toată viața, în suflet, amplificându-se în nenumărate POVEȘTI DE IUBIRE ȘI DURERE, care și-au dobândit chip și respirație în miile de pagini, adunate între coperțile celor 33 de volume (cele mai multe dintre acestea fiind romane), pornite să întâmpine și, eventual, să învolbureze, cu pilda și trăirea lor, minți, inimi, visuri și speranțe, ce-și mișcă pașii prin lumina și întunericul anilor care curg fără de sfârșit...

Dorința mea - sinonimă, aproape, cu nevoia respirației - de a mă înconjura, în afara ființelor dragi, din viața reală, și de alte vieți, create cu ajutorul vorbelor, prin puterile proprii ale minții și ale sufletului, primite, drept zestre, de la Dumnezeu, ca să nu rămân singur pe lume, și-a aflat astfel, în acest lung, trudnic, dar și atât de plăcut demers, o foarte potrivită întruchipare !...

Iar POEZIA, ca să nu-și piardă, de tot, firul, s-a ținut, nedezlipită, de multe dintre pietrele zidirii acestor cărți, mângâindu-le și colorându-le, adesea, înfățișarea și sporindu-le mlădierea, iar, din când în când, îndrăznind să se constituie în grupări mici, cu cadență specifică, rătăcite printre rânduri..., după cum au observat și-am consemnat în cronicile, și în cărțile lor, și diverși critici și istorici literari, printre care George Muntean, Gheorghe Bulgăr, Hristu Cândroveanu, Nicolae Rotaru, Nicolae Ciobanu - acesta din urmă afirmând, la un moment dat că: „George Șovu, spirit cultivat..., este înzestrat cu virtuți de poet și sub raportul expresiei !”...

– Înainte de a scrie și a publica proză, ați fost o prezență asiduă în publicistică (scriind reportaje, eseuri, tablete, etc.) în mai toate revistele timpului. În ce măsură experiența gazetăriei poate folosi unui romancier ? În cazul dvs. care este realitatea ?

– Gazetăria este gura de oxigen, care alimentează seva vieții și, mai ales, a vieții visate, construită prin închipuire și concretizată în sugestii menite să vibreze, cu puteri identice ori cel puțin asemănătoare, cu chipuri de oameni și de fapte, ce-și poartă umbra peste obrazul Pământului...

Oricât de avântate ar fi gândul și visul, construcțiile de chipuri și destine, având sub brațele lor, drept aripi, respirația, puternică, a cuvintelor, care să le înalțe, spre a putea să trăiască, în propria lor viață, dincolo de hotarul clipei, trebuie, e musai să-și simtă sub tălpi temelia Drumului real și a DESTINULUI !

Exercițiul gazetăriei se bucură de un folos asigurat în acest sens, iar necesitatea lui este fără de îndoială.

În ceea ce mă privește, acest domeniu al scrisului m-a întâlnit mereu cu viața, din care, de foarte multe ori, alegând o singură rază, o oarecare fâlfâire, am construit o lume, chiar dacă ea se rezuma, adesea, la câteva pagini !...

Scriitorul, la o lansare de carte

Începusem să public - ici-colo - câte ceva încă din timpul studenției, petrecută în sălile și amfiteatrele Universității „Alexandru Ioan Cuza”, din Iași, instituție la care ajunsesem împins de către fostul meu profesor de limba și literatura română, din Câmpulung, celebrul eminescolog Augustin Z. N. Pop.

„Acolo e de tine !... Acolo sufletul tău și mintea ta se vor putea hrăni cu valori pe care nicăieri, în altă parte, nu le poți găsi !”..., mi-a spus el, ca suprem argument !...

Cu bucurie, mărturisesc și acum că a avut dreptate, chiar de-aș aminti doar faptul că, în acei ani, când trebuia să ne alegem, într-un mod potrivit, poteca devenirii, ne-au crescut, cu pricepere și iubire, niște profesori extraordinari, printre care șeful Catedrei de literatură universală, academicianul Alexandru Dima și excepționalul dascăl și Om, prof. dr. Constantin Ciopraga. Acesta din urmă s-a lăsat convins de noi, studenții, să ne facă un curs special, în afara Programei de învățământ și neplătit de nimeni, bineînțeles, despre mari scriitori interziși, în acea perioadă: Tudor Arghezi, Ion Barbu, George Bacovia și alții.

Alături de Alexandru Dima, ca și de fostul rector al Universității ieșene, prof. dr. Jean Livescu, am lucrat, mai târziu, la București, o grămadă de ani (până când ei au plecat spre stele), în Biroul Consiliului de Conducere al Societății de Științe Filologice din România...

Fiindcă eu îmi pregătisem teza de licență cu titlul „Pamfletul în proza lui Tudor Arghezi”, am reușit să conving redacția celui mai important ziar din Iași, pe atunci, *Lupta Moldovei*, să publice, în ajunul zilei în care Arghezi împlinea 75 de ani, un vast articol, pe o jumătate de pagină a acestui organ de presă, text construit pe intenția de a arăta cine este Tudor Arghezi în literatura română.

Până aici, toate bune !... Numai că, a doua zi, într-o joi, la București, pe prima pagină a *Gazetei literare* (devenită, mai apoi, *România Literară*) se menționa doar atât: „Tudor Arghezi împlinește 75 de ani !”... și, dedesubt, erau reproduse două texte - *Testament* - profesiunea de credință a autorului și încă o poezie...

Am reușit, cu greu, să potolesc spaima redacției ziarului, cu privire la urmările ce-ar fi putut să apară !...

Așa cum le prezisesem (fără să am cine știe ce mari convingeri), n-a apărut nimic !...

Peste 12 ani, când marele poet era condus pe ultimul său drum, de la ATENEU până la MĂRȚIȘOR, în urma sicriului, înconjurat de puține persoane, se afla o clasă întreagă de liceeni, elevii mei !...

Activitatea mea în presă a început, în forță la AGERPRES, în București, unde am ajuns după absolvirea FACULTĂȚII (ca șef de promoție, cu Diplomă de merit, mi se oferise un post de asistent, pe care însă l-am refuzat)...

Încadrat, la început, ca redactor la Secția culturală a Redacției de Știri interne, după puțin timp, la vârsta de 26 de ani, am fost promovat în funcția de Secretar de viză, în aceeași redacție (coordonam, de fapt, întreaga activitate, controlând și aprobând toate materialele pe care AGERPRES-ul le trimitea, spre a fi publicate, tuturor ziarelor și revistelor din țară, ca și agenților de știri din străinătate)...

Peste șase ani, am plecat de la AGERPRES, fiindcă nu eram membru de partid. Și, pentru același motiv, n-am vrut să primesc un post în învățământul superior, unde, oricând s-ar fi putut să apară aceeași problemă.

De atunci, am scris și am publicat câteva mii de articole, reportaje, pamflete, studii etc. ...

– Dar experiența, îndelungată, de la catedră, a fost benefică pentru dumneavoastră ?...

Și, legat de această idee: ce v-a determinat să sondați (și cum ați făcut-o) psihologia adolescenților, dat fiind că unele dintre cele mai apreciate romane, pe care le-ați scris, sunt inspirate din lumea școlii. La fel și scenariile unor filme cu largă audiență la public !...

– Dincolo de funcțiile pe care le-am îndeplinit - Director de liceu, timp de zece ani și de șef al inspectorilor pentru limba și literatura română, din București, vreme de 17 ani, ca și de tot felul de responsabilități în „comitete” și „comații” eu m-am simțit, totdeauna, PROFESOR, stare, din izvoarele căreia m-am ales cu cele mai multe bucurii...

Am avut prilejul să privesc, cu drag și cu dorința doar de a cunoaște și a ajuta, în sufletul copiilor și, mai ales, al adolescenților, în ochii lor - liniștiți, calzi, încărcați de multe ori, cu mângâieri și cu stele, ori însingurați, îndureraţi, înlăcrimați, din cauza atâtor obstacole, apărute în calea pașilor lor și chiar a negurilor, periculoase, care respirau din buză de prăpăstii, năzuiri să le clatine visul sau să le facă țăndări oglinda speranțelor...

Eram bucuros, când mă convingeam (și asta mi se întâmpla mai totdeauna) că acele suflete mi se oferă, fără rezerve, „pe tavă”, cu încrederea că vor fi ajutate să iasă la limanul dorit sau, cel puțin, să primească un bandaj de la un frate mai mare ori un părinte, peste o rană, deseori, sângerândă !...

Iubirea acestor copii, adolescenți, tineri este cea mai de preț hrană pentru un suflet hărăzit să împlinească misiunea de dascăl (misiunea, nu meseria, nu slujba, nu obligația !...)

Răsplata oferită de ei vine, cel mai adesea, dintr-o privire, dintr-un zâmbet, dintr-o vorbă sau mai multe !...

Am strâns în ființa mea, în AMINTIREA mea comori de asemenea petale de recunoștință !...

Într-o lungă scrisoare, adresată dirigintei sale, iată ce spunea (de pildă), printre atâtea altele, o elevă din clasa a XII-a, despre profesorul ei de limba română, devenit și personaj literar, într-un roman intitulat *Dragul nostru ALEX...*: „...Ne place, mai întâi, ca profesor ! E nemaipomenit !... Explică atât de frumos, are un timbru dramatic în voce, când citește textele literare, când vorbește, că parcă îți ia mințile !... Îl ascultăm cu sufletul la gură ! Asta e, el nu explică, el trăiește, trăiește în locul autorului, al personajelor, trăiește totul și te face și pe tine să trăiești... Nu mai ești în clasă, nu mai ești elev... Pornești, așa, deodată, pe drumul vieții cu eroii. Bucuriile lor sunt și ale tale, dramele lor sunt propriile tale drame, victoriile și înfrângerile din paginile cărților se mută în inima ta !...

„Alex” al nostru vede imaginile lumii de gânduri și de sentimente ale literaturii !... Cred că e omul care - așa cum spunea, odată, Camil Petrescu, „vede idei” !...

Așa, încât, ar putea și el să exclame:

„Eu sunt dintre acei, cu ochi halucinați / Și mistuiți lăuntric / Cu sufletul mărit, / Căci am văzut idei !”

Interviu realizat de Florentin Popescu

Urmare în numărul viitor

Meditație și autobiografism

(Liviu Ioan Stoiciu, *Substanțe interzise,* Editura Tracus Arte, București, 2012)

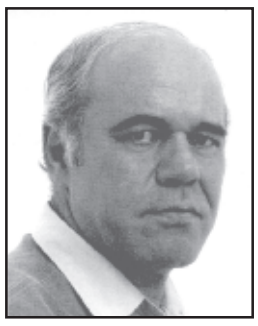

Florentin Popescu

Bătăios și incomod pentru mulți (mai ales din cauza veritabilelor și consecventelor campanii duse împotriva multelor nereguli și nedreptăți din lumea literară, dar și a modului de a trata fără menajamente instituții și personalități publice ori de câte ori faptele și atitudinile acestora au afectat / afectează mersul normal al lucrurilor) dl. Liviu Ioan Stoiciu, unul dintre, poeții remarcabili afirmați încă dinainte de 1990 și-a creat un statut bine definit atât în sânul breslei scriitoricești cât și în afara ei. Nu de puține ori (și nu în puține locuri din București și din provincie) ne-a fost dat să fim întrebați câte ceva despre d-sa, fie să auzim binemeritate cuvinte de apreciere în ce-l privește.

Așa stând lucrurile, ne putem pune și întrebarea în ce măsură cei care îi apreciază luările de poziție îi prețuiesc la fel și poezia, în ce măsură lirică pe care o scrie se situează la aceeași cotă de popularitate cu pana publicistului.

De aceea, nu ne îndoim că sunt destui cei care așteaptă cu mare curiozitate fiecare volum semnat de dl. Liviu Ioan Stoiciu, căutând să-și răspundă, ca și noi, unor interogații.

Nu este lipsit de interes să reiterăm, din capul locului, un adevăr probat, nu de azi de ieri, în multe cazuri: niciodată nu se poate trage o linie apăsată între genurile în care se produce unul și același autor. Fire adesea ascunse leagă, astfel, poezia de publicistică, proza de testele dramatice, cronica literară ori jurnalul de articolul de atitudine civică sau de altă natură. A nu se înțelege de aci că ar fi vorba de transferuri de texte mot-à-mot, ci mai degrabă de idei, gânduri, sentimente.

Este limpede că în cazul d-lui. Liviu Ioan Stoiciu se pun și astfel de probleme, îndeosebi pentru cei care i-au citit „Jurnalul poemelor" din revista Pro Saeculum, precum și alte texte apărute în diverse alte publicații.

Recentul său volum, *Substanțe interzise*, vine să confirme, cel puțin în primul lui ciclu, *Cu mâna pe inimă*, ceea ce, nu o dată poetul a clamat în ieșirile lui publice: o anume angoasă, un plictis, o monotonie a existenței din care, ca o ultimă soluție de ieșire n-ar mai fi decât sinuciderea. Poemul cu care se deschide volumul are aparența unui text de jurnal, sau mai degrabă de reportaj și este definitoriu și pentru textul care îi urmează: „o ia de la capăt, revizitează aceleași locuri, frecventează / aceiași oameni și aceeași epocă, nimic / nou – numai lucruri / și sentimente vechi. Mai exact: ce i-a fost dat, a luat, nu / mai aude nici măcar clopotul dogit din viitor, / pe care 1-a tot auzit până acum o vreme, e total dezorientat, / degeaba nu-și acceptă neputința - / o și mai mare încetinire a conștiinței. / A conștiinței apropierii morții lui. Sau o încetinire a / conștiinței din Univers ? Sau a conștiinței unei noi furtuni magnetice... A pierdut și ultima bătălie, / înainte să se culce. Dimineața o ia de la / capăt, suferă ca prostul. Nu are ce să mai / învețe nici de la copacul admirat 100 de ani din Parcul / Carol, nici de 1a broasca țestoasă din lac, / programată să trăiască 150 de ani, chiar dacă lasă impresia / unei împăcări cu tot ceea ce e în / afara și înlăuntrul lor. /.../ În ciuda defărmării câmpurilor, / se redescoperă numai în trecut. / Și-a pierdut și bruma de încredere / în capacitățile lui psihice. Vine în parc să / se regleze, intuitiv, așezat pe malul lacului, în singurătate, / se abține cu greu să nu dea în lacrimi, să nu-i / fie rușine: ce e mai / presus de el și nu-1 înțelege ? Nu se referă la Dumnezeu / Ce e mai presus în el ? Întrebare - ecou... Din când în când / aude o voce interioară, mereu aceeași, care-i / răspunde, cinică: „vezi ce s-a / întâmplat cu cei dinaintea ta !" - și se blochează." (Stricarea frumuseții).

Este interesant de observat că mai toate poemele debutează cu o descriere, o remarcă, un gând ce dau, toate și fiecare în parte, impresia de jurnal intim, chiar de notație fugară („Mă afund în interiorul meu, îngheț de frig, dârdâi, / pe zi ce trece mi se încetinesc mișcările, / nu mai am nici un motiv să / ies la suprafață", zice poetul într-un loc, în Aștept aprobare), parcă anume pentru a-1 deturna pe cititor de la sensul mai profund al poemului, sens care apare abia mai la urmă: „Mă văd întins pe pat. Plutesc / la doi metri deasupra mea. Acum mor de cald, / nu mă mai afund, acum mă înalț. Și tot așa, până prind un moment de trecere, aștept aprobare." (poemul amintit). Senzația este aceea pe care au descris-o / o descriu cei întorși din moarte clinică - de unde și adâncimea metafizică a textului ce capătă, astfel, conotații speciale. Așadar avem a face cu o trecere în Nirvana, cu un soi de voluptate a alunecării în neant. Este călătoria pentru care eu-l liric „așteaptă aprobare". De la cine ? De la Divinitate ? De la Spiritul Universal căruia, precum odinioară Arghezi, dar într-o altă modalitate și pe un alt palier al vieții se simte nevoit să-i pună întrebări: „Am îmbătrânit, încetul cu încetul, nici n-am simțit, / m-ai integrat în visul / tău, m-ai căsătorit cu o femeie care m-a iubit, mi-a / făcut un copil și am intrat în linie / dreaptă, pierzând / șirul: după moarte o să-mi revină avântul ?" (Până când să te caut).

Decantându-și trăirile și gândurile, poetul este, în fond, un reflexiv înzestrat cu o foarte mare capacitate de a imagina. Astfel, un fir de iarbă, un copac, o pasăre, un animal, în fine tot ceea ce natura îi scoate în cale devine un pretext al navigării pe tărâmurile meditației (Ajunsă la o margine, Suntem nimic, De unde nu poți scăpa ș.a.). Evadarea în trecut îi prilejuește creionarea unor imaginare stări și trăiri ale strămoșilor, ca în poemul În plămâni, poate unul dintre cele mai frumoase din toată cartea: „Se răsucesc, nemulțumiți, noaptea, în / odaia lor zăbrelită, sufletele / morților mei pe linie maternă, în plămânul stâng, și / sufletele morților mei pe linie paternă, în plămânul drept, suflete înconjurate de o membrană care / vibrează - acolo e locul // întâlnirilor în plămâni ? Un / amestec de trecut / și de viitor. De câte ori se răsucesc nemulțumiți / strămoșii mei în cavernă plâng. Ce va mai / fi cu tine ? Plâng în somn, noaptea - degeaba aprind, trezit / brusc, lampa cu apărătoarea contra vântului și / ies în fugă în ogradă, țipând / ascuțit, fără să știu de ce, / de câte ori vin acasă, la / părinți, în vizită: taman când câmpia Adjudului se / acoperă de războinici care scot / răcnete mai înspăimântătoare decât ale mele, că ei de când / fug, fug într-una - de ce mă plâng ? „Fug / să se închidă unul pe altul / în plămâni".

Al doilea ciclu, *Din Parcela K*, amestec de ironie și umor amar, de real și imaginar într-un fel de convieţuire a morților de ieri cu cei vii de azi ne-a amintit de „La Lilieci" a lui Marin Sorescu, deși mizele celor doi autori au fost diferite și, firește, și finalitatea e alta. Cercul se închide cu Hai cu tata (titlu mai puțin inspirat), înlăuntrul căruia credem că se află cheia întregii lirici pe care o practică dl. Liviu Ioan Stoiciu, fiindcă iată ce citim în poemul Iarba elefantului: „Noi lăsăm impresia de agonie și declarăm / cu hotărâre: „aceasta nu are legătură cu sufletul". Nici cu / legea gravitației universale. Înlăuntrul / nostru e viscolul. // Zilele trec monoton și nu mai așteptăm nimic. Moartea / mai presară puțină pudră magică...".

Lăsând la o parte unele lungimi, ca și tendința către un descriptivism care întârzie, pe alocuri, calea spre sensurile mai adânci, metafizice ale poemelor, avem toate motivele să afirmăm că acest nou volum al d-lui Liviu Ioan Stoiciu dă seamă, pe deplin de un stadiu nou, la care a ajuns autorul, a cărui individualitate pe tărâmul liricii noastre actuale se dovedește a fi, încă o dată, de necontestat.

Nicolae Zahiu, în mantia de nisip

Don Roșioru

Poezia lui Nicolae Zahiu (1945-2004) din **E vremea saxaulilor în floare** (**Editgraph**, 2012) e, în cea mai mare parte a sa, o meditație despre și asupra timpului care nu iartă. În ciuda acestei treceri de adevărată cavalcadă, poetul se îndârjește să-și amprenteze timpul dat lui și tuturor cu extremă parcimonie. Chiar de nu găsește fericirea de a cărei iluzie e sedus ca orice muritor, importantă rămâne, în această ordine de idei, căutarea ei, drumul lăsat de pașii lui „pe bruma iubirii" (p.7). Nerevoltându-se niciodată împotriva condiției umane sau a lui Dumnezeu care i-a dat un destin pe care-l străbate fără crâcnire, poetul se bucură din plin de momentul în care „moare murirea" și în care își simte avivată uimirea întru zborul spre zenit.

Nicolae Zahiu, supranumit și „Lordul de Berca", nutrește permanent un sentiment al alterității. Sufletul lui curat sălășluiește în toți semenii, în timp ce propriul sânge, emblemă a jertfei neodihnite, sporește apa fântânilor care-i sunt recunoscătoare și-i oglindesc chipul în undele lor (p.11), iar în ființa sa „frunzele verzi își cer începutul" (p.12). Totul fiind într-o perpetuă evanescență și animație date de sarabanda zilelor toride și nopților reci („ziua înmugurește în noaptea care piere" (p.44), a anotimpurilor cu jocurile lor cromatice, a capriciilor climaterice, a descompunerii mirajelor în deșert, a albatroșilor albaștri ce „pleacă-n zbor către iubire" (p.38), a hienelor ce „plouate se scurg către departe" (p.57), a dromaderilor ce alunecă „prin ceață către nori" (p.57) etc., poetul își face o sărbătoare din regăsirea sinelui nealterat și salută cu orice prilej echilibrul ființial care i se revelă. Întoarcerile în trecutul fericit, fie și printr-o fantastică terapie a magiei, sunt oricând de preferat prezentului sterp ori viitorului nesigur: „Bătânul vrăjitor mi-a spus râzând/ Hai să-ți ghicesc trecutul în barhane/ Vorbea limba iubirilor noastre uitate de când/ Ne-am întâlnit în icoane/ Nimeni nu mai știe înțelege ce spune/ Și jucându-se cu luna și soarele de mine a uitat/ Apoi strecurând prin clepsidre nisipul din dune/ În alt timp m-a mutat" (**Alt timp**). Alteori, evadarea din realitatea dură și frustrantă a experienței deșertului se face prin intermediul credinței și al rugăciunii ad-hoc de a-și perpetua iubirea (p.17). Spre a-și păstra intacte valorile sufletești, el rămâne „de pază la hotar de vis" sau „la hotar de dor" (**Hotarul**), chiar dacă realizează că visele sale „sunt boli incurabile" (**Dorințe**).

Ca altădată biblicului Moise, aflat cu turma la păscut nu departe de muntele Horeb, deșertul îi facilitează poetului întâlnirea cu Dumnezeu care-l socotește pe acesta atât un colaborator asociat la crearea lumii cât și un partener de dialog nu o dată contradictoriu sau măcar un *aide-mémoire* al operei divine: „Am inventat împreună vise dorințe/ Barhane, varani și morganele cele care mai știu/ Că în tot ce va fi fi este și a fost, sunt ale mele credințe/ M-a întrebat de iubirile trecute, prezente și viitoare// De nisipul călător prin timp în clepsidre uitate/ De saxaulii în floare, de zborul care mă doare/ M-a întrebat în final de tot și de toate/ Am întrebat mai apoi de ce Doamne de ce sunt aici și acum/ Tu te joci cu conștiințe cu existențe și riști,/ Mi-a răspuns cu un zâmbet înțelept de străbun/ pentru că în forma aceasta și aici, trebuia să existi" (p.55).

Poemele lui Nicolae Zahiu din respectiva carte scrisă în deșertul Kara-Kum din Turkmenistan, unde a autorul a lucrat o vreme ce inginer petrolist, sunt tot atâtea file de jurnal liric prin care reușește să-și învingă inerentele stări-limită și mai ales imensul cenușiu apăsător declanșator de disperare (**Nisipuri**). O tergiversare a răului aneantizant se poate găsi oricând chiar dacă e departe de un panaceu al mântuirii scontate: „Din nefiresc adun neînceputul/ De curgerea-a clepsidrei în nisip/ Furtunile m-au conjugat cu lutul/ Croindu-mi din amestec noul chip// Din vrăjile hienelor bătrâne/ Păstrez blesteme de sfârșit de veac/ Nisipul e același din arene/ Și mor, mă nasc, iubesc și nu am leac" (**Blesteme**). Deșertul din jur cu nemărginirea lui încrâncenată nu doar că-l aduce uneori la exasperare, ci-l și obligă să se aplece asupra propriului eu și, cu ochii singurătății și mai larg deschiși, să-și reconsidere ființa căreia-i conștientizează parcă și mai responsabilizator speranțele curate și dragostea de viață: „Prin saxauli, falange și varani/ Amalgamând imagini disparate/ Cu clipele frumoase și cu ani/ Îmi distilez speranțele curate" (**Speranțe curate**). Ca și: „S-au dezbrăcat de noapte barhanele în zori/ Un saxaul în floare-și foșnește frunza pală/ Varanii își îmbracă mantia de culori/ Iar dimineața pare ireală// Doi dromaderi pornesc către departe/ Un vulture rupe albastrul în tăcere/ Miroase a căldură și a moarte/ Și-a viață din a nașterii durere" (**Dimineață ireală**).

Pastelurile sau crochiurile lirice ale lui Nicolae Zahiu sunt nu o singură dată decupaje expresioniste de factură și nuanță eschatologică: „Miroase a țiței și-a sare și-a deșert/ Mor păsările apei prin bălțile de naftă/ Nici vântul nu mai bate, văzduhul tot e fiert/ Lichidă e durerea nespusă nici în șoaptă" (**Durere lichidă**). Nisipul se lichefiază, erupțiile de petrol omoară păsările și fac irespirabil aerul lichid, șacalii înfometați urlă la lună, vântul devine isteric de durere, „barcanele se zbuciumă-n furtuni", respectiv: „O mâzgă purulentă se scurge în pământ/ Amestecând țițeiul cu sare și tăcere/ Nimic nu e ca lumea/ nimic nu mai e sfânt/ Aicea unde viața ca noțiune piere// Morgane stau să cadă în propriul lor destin/ Nisip topit, varanii încremeniți în veacuri/ privesc spre înainte ca spre un nou festin/ Gândind că omenirea bolnavă n-are leacuri" (**Durere**). Ca și colegii săi de muncă, poetul se simte, într-unul din poeme, solidar cu o lebădă ce moare între țărmul de nisip și mare în roșul strigător al amurgului. Incidentul acestei morți declanșează un întreg dezechilibru în ordinea și așa precară a firii și poetul meditează la miile și miile de chipuri ale morții în univers: „Agonizăm alături de-o lume muribundă/ Nisip, furtuni, incendii, potop și ploi stelare/ Imaginea rămasă din ultima secundă/ ținutul vieții pentru tăcere și uitare" (**Agonii**). Sau aceste sonuri amintind de **Albatrosul ucis** al lui Nicolae Labiș, fiorul oracular fiind de-o autentică acuratețe: „Se moare-ncet la mare se moare în tăcere/ Mă scald în neodihna dintre apus și sânge/ Sunt lebăda ce-n moarte așteaptă-o mângâiere/ De la apusul care la zbor n-o mai convinge" (**Apus**).

Poemele lui Nicolae Zahiu, și multe se află încă în manuscrise, sunt „clipele de fericire" ele celui care a trecut prin timp și ni le-a „lăsat amanet". Iar aceste poeme, nu o singură dată tulburătoare, au putut vedea lumina tiparului prin osârdia doamnei Doina Zahiu, soția poetului atât de timpuriu chemat la Cel-de-Sus, ca și prin spiritul de rară solidaritate scriitoricească buzoiană al domnilor Marin Ifrim, Nistor Tănăsescu și Ovidiu Cameliu Petrescu. Așteptăm cu real interes și tipărirea celorlate 5-6 volume rămase în sertarele „Lordului de la Berca".

Titus Vîţeu

Nobel Prize

"Copil al Europei..."

Într-o seară târzie de la sfârşitul anilor treizeci, tânărul Czeslaw Milosz (n.1911) îşi lua rămas bun la Paris de la unchiul său Oscar, poet lituanian adoptat încă de la finele veacului anterior de poezia franceză. Venerabilul liric parnasian, care cântase o viaţă întreagă minunile vegetalului („*... le chardon et la haute/Ortie et l'ennemie d'enfance belladone"*) părea tulburat de situaţia politică inflamantă a momentului ce nu putea sfârşi decât în infernul unui nou război mondial. Un război catastrofal, mai nimicitor chiar decât „la Grande Guerre" ce însângerase lumea între 1914-1918... Ascultându-l, junele său nepot avea să-l întrebe la un moment dat cine se va salva din marea hecatombă. Iar răspunsul a venit prompt: „Tu te vei salva din acest iad previzibil."

Premoniţia s-a dovedit corectă: Czeslaw Milosz avea să se salveze din infernul belic ce s-a dezlănţuit la 1 septembrie 1939 ca urmare a atacării de către Germania nazistă a patriei sale iubite, Polonia. Am evocat acest episod, cuprins într-una din cărţile sale pentru a marca faptul că întreaga operă a lui Milosz reprezintă în fapt reflexul autobiografiei sale intelectuale. Salvat - cum scriam - din malaxorul celui de-al doilea război mondial, scriitorul avea să nimerească în iadul ideologic dezlănţuit într-o bună parte din Europa, inclusiv în ţara natală. De fapt, întreaga sa existenţă avea să fie marcată de injoncţiuni ale istoriei, de prezenţa nedreptăţilor şi a autoritarismelor. Născut în Lituania, într-o familie aparţinând marii culturi poloneze, se va forma în atmosfera intelectuală a universităţii din Vilno, călătorind în apusul continentului (Franţa, Germania) în momentele unor tensiuni politice şi sociale ce vor modifica profilul „condiţiei umane", accelerând procesul dezagregării sistemelor democratice. În Polonia va trăi experienţa regimului de sorginte militaristă impus de mareşalul Josef Pilsudski, fapt ce-i va orienta atitudinea personală către o stângă politică evidentă. În plan literar, aceasta va fi ilustrată de abordarea avangardistă a scrisului de către autorul pe care unchiul său Oscar V. de Milosz îl înfăţişase deja cititorilor din Hexagon prin mai multe poeme. Astfel încât, când peste ani se va înapoia la Paris, de data aceasta ca membru al ambasadei poloneze comuniste în capitala Franţei, avea sentimentul că nu este chiar un străin. Conştient însă că se află în serviciul unui regim politic totalitar, Czeslaw Milosz va decide să se exileze. La Paris, va denunţa - în plină adeziune a scriitorimii franceze la idealurile politice inspirate de Moscova - construcţia artificială a realismului socialist, perceput ca pe o gravă aberaţie estetică. Respins atât de intelectualitatea gauchistă a Franţei cât şi de emigraţia poloneză ce-l privea mefientă din pricina fostului său stătut de diplomat comunist, Czeslaw Milosz va parcurge un deceniu de oarecare derută existenţială, pe care-l va evoca în poemele sale:

„În treacăt pe strada Descartes, /Am coborât spre Sena, tânăr barbar călătorind/Intimidat c-am sosit în capitala lumii. /Eram o mulţime de inşi de la Iaşi şi Cluj, Vilnius, Bucureşti, Saigon şi Marakesh/Cu mintea spre obiceiurile de acasă."

Am ales acest fragment din poema intitulată *Rue Descartes* aflată în recenta traducere a Passionariei Stoicescu şi a lui Constantin Geambaşu (*Podul de catifea*, editura Art, 2012) pentru a sublinia caracteristica esenţială a scrisului inspirat al lui Milosz, autobiografismul, dar şi pentru că aici sunt invocate câteva toposuri româneşti, ca o dovadă a solidarităţii intelectuale probate de autor faţă de toţi „copiii Europei" aflaţi în acel „ţinut mohorât" al exilului, pe care unii l-au părăsit prin forţa artei „intrând în universal".

Antologia de poezie pe care o prezintă cititorului român polonistul Constantin Geambaşu şi admirabila poetă Passionaria Stoicescu (care au publicat împreună un număr impresionant de culegeri din marii scriitori polonezi, de la Adam Mickiewicz la Wislawa Szymborska) este esenţială pentru cunoaşterea de către cititorul român a operei laureatului Nobel din 1980, chiar dacă multe din cărţile scriitorului fuseseră deja traduse la noi. E vorba în primul rând de *Europa natală* (Rodzina Europa) şi de faimosul „eseu asupra logocraţiei populare" *Gândirea captivă* (Zniewolony umisl), dar şi de romanul *Valea Issei* (Dolina Issy) şi eseurile din *Privind dinspre golful San Francisco* (Widzenia nad Zatoka San Francisco). Părăsind cu nesfârşit regret Franţa, Milosz se stabileşte în 1960 în SUA, unde i se oferă un post de profesor la Berkeley University, existenţa sa intelectuală devenind simetrică cu aceea a lui Vladimir Nabokov şi a altor cărturari europeni, precum Mircea Eliade, adoptaţi de marile universităţi transoceanice. Şi, deşi îşi va petrece restul vieţii în California, până la vârsta nonagenară, Czeslaw Milosz va rămâne preocupat cu precădere de criza civilizaţiei europene, ştiind însă că „mintea umană-i minune, gură o forţă/şi uriaşă chemare, cât să deschidă Raiul".

Opunându-se catastrofei ce pândeşte străvechiul continent, Mi³osz face apel la rezistenţa spiritului în faţa unei „forţe a inerţiei" despre care scrisese în *Europa natală*, amintind vlăstarelor continentului că moştenirea pe care o deţin poate fi pavăză în faţa extincţiei ce ameninţă străvechea civilizaţie europeană:

„Copil al Europei, tu să respecţi tot ce ai dobândit/Moştenitor de mult baroc şi gotic din bazilici/^i-al sinagogilor cu plânset de seminţii lovite. /Moştenitor al lui Descartes, Spinoza şi al cuvântului „onoare", /Demn urmaş al lui Leonidas, /Tu să respecţi tot ce-ai dobândit în ceasul groazei. /Ai mintea exersată, gata să identifice/Rău şi bun în fiecare lucru. /Mintea cea rafinată, sceptică, dându-ne bucurii/Despre care primele naţii nu ştiu nimic. /Condus de acest intelect rapid vei afla/Justeţea sfaturilor date. /Mierea zilei să-ţi intre-n plămâni. /De-aceea-s reguli stricte şi clare."

Antologia *Podul de catifea* pe care Constantin Geambaşu şi Passionaria Stoicescu o oferă spre nobilă lectură cititorilor români contribuie la cunoaşterea unui autor mereu invocat în raport cu tensiunile secolului XX pe care l-a străbătut aproape în întregime, prin cea mai importantă componentă a operei sale: poezia.

Când, în iunie 1981 Czeslaw Milosz s-a întors în Polonia, pentru o vizită de două săptămâni, gloria premiului Nobel primit cu şase luni mai înainte (decembrie 1980) îi aureolase prezenţa. Era perceput ca o conştiinţă europeană exilată în SUA şi mai puţin ca un bard din linia Mickiewicz – Slowacki – Norwid – Wyspianski. El era scriitorul lucidităţii asumate, nu al elanurilor romantice de cândva. Poate de aceea scrisese aceste cuvinte: „Una dintre caracteristicile polonezilor este credinţa adâncă în faptul că Dumnezeu intervine personal în istorie, fiind de partea celor drepţi şi că, prin urmare, răul este, în cele din urmă, condamnat să fie învins. Cu o asemenea convingere, locuitorii acestei ţări s-au aruncat de nenumărate ori în luptă fără speranţă, mirându-se apoi că Dumnezeu nu i-a ajutat şi că au pierdut. Dar nici asta nu a putut să le clintească cu nimic credinţa în triumful lor definitiv."

Asistase el însuşi la nonintervenţia lui Dumnezeu în istoria patriei sale, distrusă de războaie şi anihilată politic prin ocupaţie militară. Cu toate acestea, fusese mereu alături de poporul său în încercările disperate de a se elibera de comunism. Confruntarea pe viaţă şi pe moarte a două lumi s-a produs cu inimaginabilă violenţă, cu jertfe umane din partea celor împilaţi, sperând în libertatea meritată. Poate de aceea, pe monumentul mişcării „Solidarnosc" de la Gdansk, se află aceste versuri ale lui Czeslaw Milosz pe care le reproduc din cartea mea dedicată unui alt mare artist polonez (*Andrzej Wajda – omul de celuloid*, Ed. Clusium, 2005):

„Tu, care-ai făcut rău unui om drept,
Să nu te simţi nicicând în siguranţă.
Poetul – iată, îţi va aminti. Şi chiar de-ai să-l ucizi.
- Un altul se va naşte..."

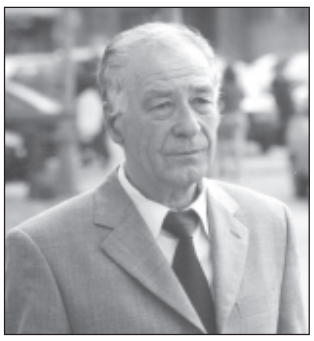

Dumitru Matală

Purtătorul de cuvânt

Santiago Zavala, pe care prietenii îl alintă cu porecla Zavalita, este redactor la cotidianul ***Cronica*** din Lima. Mai întâi a lucrat în echipa de ştiri locale, pe urmă la rubrica Faptul divers, iar de câtăva vreme a fost promovat: redactează editoriale. Pentru el, însă, gazetăria nu-i decât o treaptă intermediară. După cum afirmă de mai multe ori în roman, mai devreme sau mai târziu vrea să-şi continue studiile la Drept. A ajuns în jurnalistică din întâmplare, după ce a plecat de acasă, din familia demnitarului şi ministrului Fermin Zavala, pentru că pur şi simplu voia să trăiască din munca lui şi să nu depindă de nimeni: "Nu mai pot să trăiesc într-un fel şi să gândesc în alt fel." Iar ăsta nu-i decât unul şi nici cel mai important dintre traseele narative ale romanului *Conversaţie la Catedrală.* apărut în 1969.

Opt ani mai târziu, în 1977, poate fi regăsit acelaşi personaj, chiar dacă sub un alt nume, în romanul *Mătuşa Julia şi condeierul*. Adolescentul de aici, Varguitas, este şi el gazetar la un post de radio, numai că ceea ce se numeşte, pompos, *redacţie* n-are decât doi oameni care culeg ştiri de prin alte ziare, le mai ra-fis-to-lea-ză şi le retransmit apoi la radio *Panamericana.* Varguitas are, şi el, intenţia foarte limpede să părăsească gazetăria şi să devină cândva scriitor, aşa că trimite, de pe acum, câte o povestire la suplimentul duminical al ziarului *El Comercio.* Şi nici de data asta povestea lui de dragoste cu mătuşa Julia, mai mare cu vreo doisprezece ani decât el, nu-i decât unul dintre motivele narative ale romanului.

Ce să mai zic, în cazul ăsta, despre *Războiul sfârşitului lumii*, apărut în 1981, care, în definitiv, este una dintre capodoperele lui Mario Vargas Llosa ? Cei doi naratori pomeniţi mai sus îl anunţă şi-i pregătesc intrarea în scenă celui de aici, tot un gazetar, unul onorabil şi el, chiar dacă nici măcar n-are nume în roman. El este botezat când „ziaristul miop", când, ceva mai binevoitor, "reporterul", când, de-a dreptul în zeflemea, "slăbănogul" sau "ochelaristul". Aşa cum e, miop, el ajunge totuşi corespondent de război pe frontul luptelor dintre monarhişti şi republicani; ba, mai mult, din aceeaşi cauză se mai şi rătăceşte când într-o tabără, când în alta. Lucru care, de altfel, este salutar, căci ziaristul nu s-a înrolat pe front numai pentru corespondenţele de război. Pentru el, în secret, războiul era mai degrabă subiect de roman. Aşa că "slăbănogul", "ziaristul miop", "ochelaristul" ar mai putea suporta o poreclă, de data asta fără ghilimele: cronicarul. O meserie de care se pare că lumea noastră are dintotdeauna nevoie şi mai ales în epocile sale de criză, de neînţelegeri.

Pentru că, de bună seamă, nu pentru a-mi descrie peripeţiile de front ale unui ziarist miop a scris Llosa o capodoperă cum este *Războiul sfârşitului lumii.* Romanul chiar asta face, istoriseşte pe larg şi pe mai multe planuri un război, care este chiar al sfârşitului unei lumi. Veşnicele conflicte dintre monarhişti şi republicani, dintre credincioşi şi anticriști, reprezintă de fapt eternele rivalităţi dintre cele două tendinţe ale uneia şi aceleiaşi lumi: cea conservatoare şi cea progresistă; stagnarea şi înaintarea. Figura ziaristului fără identitate nu-i decât un pretext epic. Era neapărată nevoie şi de prezenţa unui cronicar, unul anonim, de-a lungul şi de-a latul unor aprige bătălii pe care omenirea le poartă fără încetare ca ea însăşi şi la capătul cărora iese mereu, tot ea, biruitoare.

Tot aşa se petrec lucrurile, pe mai multe planuri, până-n esenţa lor intimă, şi în *Conversaţie la_Catedrală.* Şi aici profesia de ziarist a lui Santiago Zavala nu-i decât pretextul epic, un mic artificiu literar, cu ajutorul căruia ne putem infiltra, atât eu cât şi personajul, în cele mai felurite medii politice şi sociale ale societăţi peruane din anii cincizeci ai secolului trecut. Iar conversaţiile lui prelungite cu Ambrosio, într-o bodegă denumită în ironie *Catedrala,* nu sunt decât o modalitate de a lua cunoştinţă, din mărturisirile fostului şofer al tatălui său, de dedesubturile mai puţin onorabile dosite în propria lui familie. Asta-i, de fapt, adevărata substanţă a cărţii. Mizeria - şi demagogia - şi corupţia, etern biruitoare, la fel într-o societate democratică şi într-o dictatură militară; minciunile - şi compromisurile - şi renunţările care se instalează adânc într-o familie aparent onorabilă. Toate acele presiuni şi agresiuni din afară, care-l fac şi pe Santiago să mediteze, cu o morală resemnată: "Nu le-am făcut eu, de la mine putere. Ci mai curând ele m-au făcut pe mine."

N-ar fi totuşi rotundă demonstraţia dacă n-aş invoca, fie şi pe scurt, încă un exemplu, cel mai recent roman al lui Llosa. Despre *Visul celtului* am scris pe larg, nu de mult, tot în această revistă. Mi se pare necesar însă să-1 amintesc şi acum, în câteva rânduri, pentru că se situează firesc în continuarea romanelor amintite până aici. Cazul Roger Casement a făcut epocă la începutul secolului XX. Diplomat englez – întâmplător, în tinereţe, fost şi el ziarist - Casement este împuternicit de guvernul său să cerceteze nişte stări de lucruri din Congresul belgian şi din America Latină. Este şi răsplătit apoi cu înalte titluri şi distincţii pentru rezultatele cercetărilor sale. Până într-o zi când, în calitatea sa de irlandez, începe să se întrebe dacă nu cumva Irlanda natală nu era tot o colonie engleză ca şi Congo. Din momentul acela se trezeşte în el *Visul celtului*, năzuinţa de a-şi elibera ţara de sub imperiul colonial. Din acelaşi moment încep şi represaliile guvernului englez, care îi retrage mai întâi toate titluri generos acordate, pentru ca în final să-1 condamne la spânzurătoare. Destinul tragic al lui Roger Casement întruchipează de fapt aceeaşi zădărnicie a condiţiei umane, chiar dacă în alte circumstanţe politice şi sociale. *Visul celtului* trebuie citit aşadar în acelaşi registru ca şi celelalte două mari romane ale lui Llosa: *Conversaţie la Catedrală* şi *Războiul sfârşitului lumii.*

Acum, în sfârşit, mă pot opri şi la motto-ul acela din Balzac, care fireşte nu întâmplător a fost aşternut în fruntea *Conversaţiei:* "Trebuie să scormoneşti întreaga viaţă socială pentru a deveni un adevărat romancier, odată ce romanul este istoria privată a naţiunilor." Şi tot acum îmi dau mai bine seama că nu-i nicidecum vorba de un simplu motto, ci totodată de o deviză, de o ţintă permanentă şi personală. Ca şi marele său predecesor, Llosa râvneşte cu fiecare carte fresca politică şi socială de mari şi cuprinzătoare dimensiuni. De cele mai mult ori o face prin intermediul gazetarului. Ziaristul este purtătorul de cuvânt al scriitorului, cel care pătrunde, datorită profesiei sale, în aproape toate cotloanele vieţii sociale. Pe scurt, el este bisturiul cu care Llosa disecă, scor-mo-neş-te până-n măruntaiele bolnave ale societăţii. Rezultatul este ceea ce s-ar putea numi romanul total. Aş zice că, până acum, el a atins în plin această ţintă de cel puţin trei ori. Ca dovadă, a şi cucerit, în urmă cu doi ani, titlul de laureat al Premiului Nobel.

Despre Brâncuşi, la modul absolut

Interculturalitatea de astăzi, nu numai din România, se constituie într-o diversitate de manifestări și forme de luat în seamă, unele devenind citabile în ordinea referințelor de fond.

Cu ceva ani în urmă (în 1994, 1995), americanul Harold Bloom își îngăduia să stabilească doza (!) de universalitate a scriitorilor lumii, mergând până la enumerarea valorică (pe ce criterii estetice consolidate ? !) a țărilor care s-au bucurat în lume de aportul acestora.

Cu bună știință, las de o parte partizanatul lui Bloom și rețin doar gândul luminos al cercetătorului de a-i situa în prim-plan pe englezul Shakespeare și pe spaniolul Cervantes (primul pentru teatru, al doilea, pentru cunoscutul său roman), ambii din perioada Renașterii.

Dar pentru sculptură ? Arta care a trecut prin genialitatea antichității Greciei, a Romei , a străvechii Indii, a palatelor dinastiilor din China și Japonia, până a poposi în stafuri regale și nemuritoare la românul Brâncuși !

Nu numai în timpul vieții acestuia (1876 – 1957), ca și după aceea, s-au afirmat destui cercetători – români și străini – care să-i fixeze un loc în aria culturii universale. Deoarece competiția ierarhiilor este atât de străveche, încât se pierde în mit, coborând în *illo tempore*, ca să invocăm o expresie a lui Mircea Eliade (Expresia eliadiană a fost menită pentru a chibzui mai bine polisemantismul aferent celor două concepte întrebuințate de savant – *sacru* și *profan*

Așadar, pecetea nomenală pentru Brâncuși este de **ctitor al sculpturii moderne.**

Și iată că după 45 de ani, Paul Rezeanu a editat o carte tulburătoare, intitulată, cum altfel ? – **Brâncuși. Tatăl nostru**, Editura Autograf MJM, 2012, 708 p.

În partea de organizare a materialului brâncușiologic, calat, în principiu, pe *viață* și *operă*, adiacent fiindu-le arsenalul critic imediat, extrem de numeros, autorul cărții de față a operat extrem de simplu – *totul* prin cronologie.

Dacă până la ieșirea din zariștea satului, copilul Constantin nu impunea decât prin oficii specifice vârstei fiecăruia dintre noi, cei născuți în mediul rural – deh, *copilăria copilului universal* !, odată cu sporirea învățăturii, se modifică obligatoriu și chemările vieții, rămânând de veghe, mai arzător sau mai pâlpâind, numai întrebările. Cea mai neliniștitoare s-a aflat la nivelul *eu*-lui creator , care l-a propulsat până la polisarea multor sculpturi, încât Brâncuși putea să rostească în limba lui Voltaire: *Je est un Autre* (Invocarea numelui celebrului filosof – 1694-1778 –, n-am făcut-o decât din rațiuni de apropiere la nivelul ideilor și scopului de a implementa *specificul* în artă; la nebănuitele tendințe pe care arta și filosofia le pot dezvolta în vederea instaurării depline a libertății de creație).

În fond, ce sunt unele capodopere ale lui Brâncuși, începând cu *Orgoliu* (1905) – prima sa lucrare turnată în bronz (apud Paul Rezeanu), trecând spre *Muza adormită* (1909), executată în bronz (19010) cu mai multe variante ? Dar prima *Pasăre Măiastră* (1910) - și consoartele care i-au urmat, de ordinul zecilor, până la *Coloana infinitului*, componentă de referință a tripticului de la Tg. Jiu ?

Deloc în treacăt, termenul de *coloană* a apărut în identificarea operelor de artă brâncușiene, încă din 1917 : *Coloană cu două elemente* (lemn), *Coloana sărutului* (ghips), nesemnată, nedatată – 1916 -1918 (? !), *Coloană cu trei elemente* (lemn) - 1918. Stabilizarea formei finale se prelungește înțelept până la gândul hotărât de amplasament definitiv la Tg. Jiu. Fonta metalizată a *Coloanei fără sfârșit*, datând din 1937-1938 , mută gândul sculptorului de a ridica monumentul acesta de artă modernă în Chicago, din USA. Brâncuși ar fi văzut *Coloana* locuibilă și reperată din spațiul intergalactic ca o mândrie a universului uman și a potențialului științific pe care acesta îl posedă.

De acum încolo, geometria în spațiu are toate dovezile de concretețe a viziunii aplicate de artă genială a ideilor în sine. Ele sunt iradiante filosofic de la Platon încoace. Ele sunt idei împietrite care supun cugetul la tăcere și dezvoltare de multiple înțelesuri ale vieții și înălțării acesteia pe verticala timplui.

Brâncuși a început descifrarea înțelesurilor lumii de la popasurile în Biserica din satul natal și în lăcașurile similare din Craiova (Epitropia Bisericii Madona Dudu i-a oferit nu odată burse de studiu) din București dar și din Franța.

Apropierea de Dumnezeu a realizat-o prin revelație și cugetare îndelungă. Cuvântul i s-a părut prea îngust ca să-l exprime îndeajuns. Sculptura este un punct terminus la care a visat mereu, trudnic.

Sunt puține paginile de jurnal ograf , dar avem multe aforisme rămase de la el. Puterea oferită de polisemantismul acestora i-a rămas seducătoare. Așa încât *Cuvântul înainte* , de la unele cataloage de expoziții, sunt autentice abreviare de filosofie practică.

Sculptorul Constantin Brâncuși a pus mare preț pe lumea văzută – pe cea senzuală, pe care n-a transformat-o niciodată *ad litteram* în artă. Aceasta, după propria-i expresie, era o *materie biftec* (apud V. G. Paleolog).

În schimb, niciodată n-a neglijat-o, a folosit-o mai mereu doar în prima linie a începutului de lucru. În copilărie, la Hobița, cu briceagul își făcea fluiere (pe unul dintre acestea îl avea cu sine în atelierul din Paris). Apoi, dintr-o lădiță de portocale, la Craiova a construit o vioară. Trebuie să mai spunem că la Școala de Meserii, apoi la coala Națională de Arte Frumoase, din București, și-a desăvârșit arta modelajului – în lut, în ghips, în ciment, parcurgând răbdător silnicia treptelor nemuritoare ale lemnului, (moale sau de esență tare), dar mai cu seamă duritatea marmorei (de culori diferite), căci fibra ei, nu în puține cazuri, îi deschidea noi gânduri și-l ademenea în fel și chip ca o *Fata Morgana*; alteori, ca o sirenă, până îl pierdea pe artsit în adâncurile abisale ale cunoașterii. Deci, până unde gândul se dezmărginea. Cu ochii închiși în afară, Brâncuși, eminescian gândind, își deschidea pulsatoriu propriul înlăuntru (Criticul de artă Paul Rezeanu indică, în *Catalogul operelor lui Brâncuși – sculptură*, la pozițiile 205 și 206, *Sculptură pentru orbi* (marmoră) și *Sculptură pentru orbi* (ghips).

Ar fi nu numai aceste sculpturi, ci și multe altele, posibil de încadrat în ceea ce s-a numit , în prerenașterea italiană, *opere minore*.

Ca oricare cercetător, nu numai din domeniul artelor !, profesorul Paul Rezeanu, după truda-i de laudă desăvârșită la 45 de ani distanță de la începuturi (1967), are tot dreptul să-și vadă timpul consumat în oglinzi venețiene, ca să-l venereze și să-l numească pe Brâncuși – **Tatăl nostru**.

Marian Barbu

Traian Grozăvescu

Cel ce avea să devină unul din succesele românești pe plan internațional s-a născut la Lugoj, pe data de 21 noiembrie 1895. Înclinațiile sale muzicale i-au îndreptat pașii spre o carieră muzicală de succes, peste care, însă, s-a așternut praful, la nici un secol de la moartea sa.

Părinții sau erau de origini diferite, tatăl, **Costi Grozăvescu**, român din Teregova, iar mama **Ernestina Serbul**, de origine sârbească. Traian Grozavescu și-a petrecut copilăria, primii ani de școală și liceul în Lugoj, unde de altfel, i-a fost apreciat talentul deosebit, chiar din fragedă vârstă. Tatăl său, nelipsit din corurile lugojene, obișnuia să-l aducă pe Traian la repetiții cu el, unde, o dată ce l-a întâlnit pe **maestrul Ion Vidu**, l-a introdus în corul său faimos, **"corul lui Vidu**", acesta reprezentând începutul modest al progresului exceptional al lui Traian Grozăvescu.

Dupa ce și-a finalizat studiile gimnaziale și liceale în Lugoj, în anul 1914, a decis să se îndrepte spre Budapesta, unde s-a înscris la **Facultatea de Drept** și totodata, pentru a-și asculta chemarea, **a urmat cursurile Academiei de Muzică**, unde îl avea profesor pe marele Schick.

Vocea deosebită i-a fost remarcată nu numai de familie dar și de prieteni, însă în scurt timp, o dată cu venirea războiului, Traian Grozăvescu a fost nevoit să plece pe front, ca ofițer de artilerie în armata austro-ungară, lăsând la o parte cariera muzicală. Pasiunea pentru muzică nu a încetat însă nici în acele vremuri tulburi, de unde a rămas faimoasa poveste când acesta, **„într-un moment de liniște a tunurilor, a început să cânte Ave Maria",** acolo pe frontul de lupta, unde orice speranță de viață se risipește. Gestul lui Grozăvescu i-a înduioșat atât de mult pe cei din jur, încât camarazii l-au răsplătit cu ropote de aplauze, iar dinspre inamici a răsunat puternic **„Vivat austriaci !"**. Un moment de glorie pentru Grozăvescu și un pas important în debutul carierei sale muzicale.

O dată întors de pe front, s-a îndreptat spre Cluj- România, unde a jucat și primul său rol, cel al lui **Pinkerton** din **opera „Madame Butterfly"**. Cu talentul său a reușit să impresioneze în scurt timp profesorii și cu atât mai mult Opera Clujeană, unde a devenit tenorul preferat. De asemenea, la Opera din Cluj, se găsesc astăzi unele costume ale cântărețului, cu care și-a jucat rolurile inegalabile pe scenele europene.

Clujul a marcat încă un eveniment important din viața lui și anume întâlnirea cu **Aca de Barbu**, femeia cu care, dacă ar fi ales să-și petreaca viața, poate nu ar fi avut parte de un destin atât de tragic. Deși au petrecut mult timp împreună, Grozăvescu a pus cariera muzicală mai presus de toate și și-a îndreptat pașii spre Viena, unde a cunoscut-o pe Nelly Kovesdy**,** cea care avea să-i pună capăt zilelor, într-o criză de gelozie.

Astfel că în anul 1923 a plecat la Viena, unde a avut șansa de a studia cu **Frans Steiner**. A continuat să ia lecții de canto și de pian, și-a perfecționat stilul iar într-un final, la doar o lună de la sosirea în Viena, a fost angajat la **Opera Populară(Volksopera)**

de pe Währingergürtel, acolo unde publicul avea sa devină tot mai numeros la reprezentațiile sale. Debutul pe scena vieneză a avut loc pe 10 iulie 1923, cu opera **„Paiate"** de Leoncavalo.

O voce atât de deosebită a fost remarcată în scurt timp, deoarece aprecierile din partea admiratorilor nu conteneau. O dată descoperit și de **Franz Schalk**, directorul de atunci al **Staatsoper**, primește rolul lui Rudolf din **Boema** de Puccini, un alt succes răsunător. Compozitorul lugojean **Filaret Barbu** menționa despre vocea lui Grozăvescu că: ***„are sclipiri de diamante ca o spadă flexibilă de Toledo"***, voce pentru care a fost numit **„Caruso al Vienei"**.

Admirațiile au venit și din partea unor mari muzicieni, pe lângă Franz Schalk enumerându-se și **Richard Strauss** (cel care le-a admirat și îndrăgit și pe celelalte două române, Viorica Ursuleac și Maria Cebotari), **Arturo Toscanini** sau **Pietro Mascagni**.

A mai onorat și scenele din **Praga** și **Berlin**, unde în anul 1924, este rechemat de 12 ori pe scenă, la reprezentațiile deosebite din **Aida, Boema** și **Tosca**. Printre talentele alături de care a dat reprezentații amintim pe **Selma Kurz**, **Lotte Lehmann**, **Maria Jeritza** sau **Viorica Ursuleac.**

Revenirea în România, în anul 1926 a fost un succes răsunator pentru marele tenor. Primirea sa a fost un adevărat spectacol, iar talentul său s-a demonstrat a fi încă o dată nemărginit, ocazie cu care opera: *„și-a lăsat ferestrele deschise, pentru cei care nu au apucat să-și cumpere bilete"*, ca și ei să poată auzi minunata voce a cântarețului.

Talentul său a depășit chiar și granițele europene, astfel că **Opera Metropolitană din New York** i-a oferit un contract începând cu anul 1927 (contract pe care, din nefericire, nu a mai apucat să-l onoreze). Pe 14 februarie 1927, a cântat în **„La Donna e Mobile",** în rolul ducelui din **Rigoletto**, însă nimeni nu știa că aceea a fost ultima dată în care i-a fost putut fi ascultată vocea inegalabilă.

Sfârșitul și l-a găsit chiar în casa în care locuia cu soția lui, Nely Kovesdy, o femeie cu probleme psihice, care suferea de o gelozie groaznică, fapt care a și condus-o la actul nesăbuit de a-și ucide sotul, împușcându-l pe la spate chiar în ceafă, pe motiv că acesta a refuzat să o ia cu el în călătoria sa la Metropolitan Opera din New York. Menționăm ca tenorul trebuia să facă și o oprire la **Roma** în călătoria respectivă, unde trebuia să se întâlnească și să repete cu **Maria Jeritza**, alături de care urma să cânte pe scena americană (să fi fost oare acesta motivul care a împins-o pe Nelly la crimă ?).

Moartea a fost instantanee. În data de **19 februarie 1927**, scenele vieneze, cele românești, chiar și cele de peste ocean au intrat în doliu, întrucat vestea morții lui Grozăvescu s-a raspândit cu o viteză uimitoare. Nelly Kovesdy, femeia pe care și-a ales-o camarad în viață, a scăpat de pedeapsă după lungi procese, întrucat la vremea aceea, **legea vieneză nu considera crimele pasionale un delict**.

Opera de Stat din Viena și o dată cu ea întregul oraș și-au luat rămas bun într-o ceremonie funerară aproape imperială. Dricul morturar, tras de șase cai, a venit de la Institutul medico-legal prin Währinger Strasse și apoi de-a lungul Ringului, până în fața Operei, unde s-a oprit și unde îl aștepta întregul personal, în frunte cu directorul lor**, Franz Schalk**.

Corpul neînsuflețit al tenorului a fost vegheat în drumul spre meleagurile românești de către mama sa și de câinele lui credincios Rex, iar trenul în care acesta se afla a oprit în fiecare oraș pe care îl străbătea, pentru ca cei care l-au iubit să își poată lua rămas bun de la el. Trenul cu corpul neînsuflețit al celui mai indragit tenor al Europei a poposit **în Lugoj**, unde a fost primit de toată suflarea orașului, care l-a și condus pe ultimul drum.

În memoria sa, teatrul și strada pe care a copilărit îi poartă numele, iar în Lugoj se organizează anual un concurs de tenori ce poartă numele de **„Grozăvescu**".

Și în Viena, pe strada **Lerchenfelderstrasse numărul 62-64,** se găsește o placă comemorativă, care-l amintește pe Traian Grozăvescu, ucis pasional pe 14 februarie 1927, de către soția sa, Nelly. Placa este opera sculptorului **Ludovic Lichtfuss** din Jimbolia, efigia fiind identică cu cea de pe casa din Lugoj, unde s-a născut tenorul.

Lucrarea din Viena a fost sponsorizată de familia **Dorel Usvad** din Austria și de **dr. Dan Traian Demeter**, nepotul lui Grozăvescu.

Prof. Univ. Dr. Pompiliu Manea

„Nu iubim Bucureștii, nu ne iubim nici pe noi !”

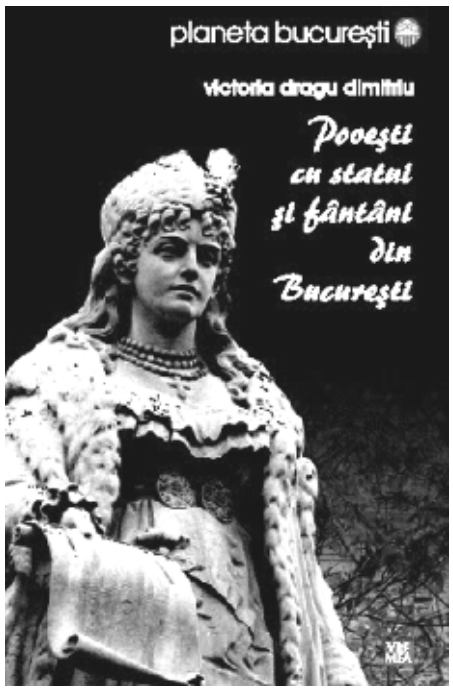

Ce înseamnă totuși pentru oraș statuile pe care unii le tratează cu indiferență, alții cu ostilitate, pentru că ocupă locul ? Doamna Victoria Dragu Dimitriu, poetă și prozatoare, autoare a mai multor cărți închinate orașului București (*Povești ale Doamnelor din București, Povești ale Domnilor din București, Povești ale Doamnelor și Domnilor din București, Poveștile unui Domn din București, Doamne și Domni la răspântii bucureștene*), în noua sa carte, *Povești cu statui și fântâni din București* (Editura Vremea, București, 2010) răspunde cu talent și competență la această întrebare. Fără a fi didactică, dimpotrivă, tocmai grație scrierii expresive, impecabile și atractive, lucrarea poate fi considerată și o Carte de Învățătură, extrem de necesară azi, recomandabilă tuturor vârstelor, dar mai ales tinerilor, și de aceea demnă de a fi cuprinsă printre titlurile din bibliografia școlară.

Alcătuită din două mari secțiuni, *Statuar bucureștean* și *Fântâni*, cartea se subîmparte în capitole atrăgătoare încă de la titlurile lor, cum ar fi: *Statui în piețe, statui în curți de biserici* ori *Statui în incinte, Statui pierdute* și multe altele. Nu mai puțin incitante, misterioase, sunt și capitolele despre fântâni, unde aflăm că în București există și *Fântânile secrete* și *Fântânile defuncte*, dar și *Fântânile noi*, ceea ce pare să aducă o rază de speranță în orașul nostru desfigurat atât în trecut cât și în prezent.

Cartea doamnei Victoria Dragu Dimitriu se citește cu interes și plăcere, talentul prozatoarei fiind vădit la tot pasul, fie în felul cum curg poveștile statuilor și ale personajelor reprezentate, fie în sclipirile picturale, în notațiile poetice de care abundă descrierile. Pentru autoare, o statuie este vie, are suflet, biografie și destin: *„Uneori ne impune respect, alteori ne amuză... Uneori e solemnă, alteori e ridicolă... Uneori ni se pare un templu, alteori, o batjocură... Dincolo de ceea ce vedem dinaintea noastră, se ascund povești nesfârșite ale locului, ale celui înfățișat, ale artistului care a gândit, a cioplit sau a modelat, ale comanditarilor. Până și păpădia crescută în interstițiile pavajului, lângă postament, are povestea ei. Nu pot fi știute, nu este timp să fie spuse toate, ne-ar trebui răgazuri egale cu cele trecute pentru ca statuia și păpădia să existe... Dar avem puterea să construim din frânturi de istorie, să ne recunoaștem într-un gest neîncheiat. Fiecare dintre statuile Bucureștiului este a fiecăruia dintre noi, parte din zestrea noastră, chiar dacă nu ne-am născut aici, chiar dacă ne simțim străini în capitală și n-o iubim. Bucureștii, vrem sau nu, sunt România însăși, cu tot ce are țara bun și rău, caduc și veșnic, superficial și profund. Bucureștii sunt ai elitei și ai gloatei, ai consumnatorilor iraționali și ai gospodarilor chibzuiți, ai insului sentimental și ai golănimii dezaxate, ai cărturarului prea știutor și ai mulțimii ignorante. Sunt ai nativului centenar și ai celui sosit în oraș de o oră. Nu ne plac Bucureștii, nu ne place nici ce vedem în oglindă, singuri cu noi înșine, acasă. E în firea noastră, e boala neamului, blestemul tracic. Nu iubim Bucureștii, nu ne iubim nici pe noi. Și se vede că nu-i iubim și nu ne iubim. Lipsa de dragoste explică, până la urmă, totul.”*

În cartea de față, se simte tresărind în bronz sau în piatră omul în carne și oase, aflăm cine este el, ce a înfăptuit în viața lui, cum s-a purtat cu el soarta în timpul vieții sau după aceea. Iată, de pildă, portretul ilustrului personaj reprezentat în prima statuie bucureșteană, a spătarului Mihai Cantacuzino: *„Chipul, modelat cu mustață și barbă potrivite, exprimă seninătatea severă și siguranța omului mulțumit de hotărârile sale. Spătarul este acel dregător care poartă în sala de ceremonii sabia și buzduganul domnitorului./.../Mihai Cantacuzino își ține podul palmelor pe mânerul rotunjit al unei săbii ascunse în teacă, propria sabie, probabil, însă fără a părea să se sprijine în ea. Buzdugan nu se vede. Cu spatele drept și un picior adus înainte, distins și calm, spătarul privește undeva departe, ca mai toate stauile/.../. E un om de la 1700, un bucureștean conștient de rangul său, politician abil, dar umil în fața lui Dumnezeu.”*

Învie din marmura ei, prezentă în zilele noastre prin rosturi și simboluri, aceea pe care autoarea o propune drept simbol al orașului București, prințesa de neam brâncovenesc, Domnița Bălașa: *„Pe chipul frumos al fetei de voievod se citesc evlavia, resemnarea și dăruirea. Fața ei tânără e marcată de seninătatea celui care și-a găsit menirea, dar și de o tristețe încremenită în trăsături. Amintirea martiriului tatălui și al fraților ei și-a pus pecetea pe întreaga-i ființă. Ea este singura dintre surori care a asistat direct la tragedia familiei, aflându-se la Istanbul, unde plecase pe la începutul lui 1714, pe vremuri încă senine pentru neamul lor/.../Buclele ei se revarsă de sub un acoperământ grațios, poate unișlic de sobol împodobit cu surgiucul din diamante și panaș de pene fine, cum numai femeile de neam domnesc aveau dreptul să poarte./.../”* Prin forță poetică, dar și prin înțelesuri adânci, descrierea statuii devine o lecție de viață, o învățătură morală, potrivită pentru a ajunge la mintea și inima unui copil, odată cu imaginea dăinuirii în piatră a modelului.

Dacă Domnița Bălașa este o fiică a pământului nostru, și iubirea ei jertfelnică pentru semeni izvorăște din aceeași sursă ca și iubirea de țară, cu atât mai pilduitor și mai impresionant este un alt model oferit de statuarul bucureștean: doctorul Carol Davila, francez sosit în prima tinerețe la București și rămas pentru totdeauna aici. Autoarea citează din *Vremuri vechi bucureștene* de Alexandru Predescu un detaliu cutremurător din înfățișarea statuii aflate în fața Facultății de Medicină: *„În special mâna aceea așezată boierește la spate îi imprimă un aer de sfidătoare mândrie. Dar gestul nu era rezultatul unei neinspirate fantezii a sculptorului, ci redarea aidoma a obișnuinței lui Davila, care își odihnea astfel brațul anchilozat. Puțini sunt însă aceia care să fi cunoscut drama trăită în tinerețe de omul de pe soclu.”* Autoarea dezvăluie în continuare această dramă ascunsă: Carol Davila, *„în primii ani la București, ca să fie aproape de pacienții săi de la spitalul din Mihai Vodă, locuia într-o cămăruță igrasioasă, pe strada Izvor. Se îmbolnăvise de reumatism articular și se alesese cu brațul drept complet anchilozat. Își dăduse singur diagnosticul, alegând un tratament aspru și exerciții de recuperare dureroase, menite să imprime brațului bolnav o poziție în unghi drept, pentru a-și putea folosi totuși, în continuare mâna.”* Cu *„inițiativă îndrăzneață”*, cu *„talentul de a aduce pe ceilalți la părerile sale folositoare”*, cu *„priceperea-i adevărat franceză”* (după cum spune Nicolae Iorga), Carol Davila a înființat la București facultatea de medicină, o școală veterinară, școala de farmacie, aziluri pentru copiii schilozi și fetele fără părinți, muzee medicale și o grădină botanică. Soția lui, Ana Davila, născută Racoviță, inimoasa ocrotitoare a fetelor orfane de la Azilul Elena Doamna, i-a fost alături. *„Cum pleca tata, măiculița ne îmbrățișa, ne povățuia să nu facem prea multe nebunii și se îndrepta și ea spre azil, să vadă de gospodărie și de îngrijirile ce le dădea orfanelor a căror sarcină o luase singură din pornirea sufletului ei atât de iubitor și de milostiv.”* (din amintirile Elenei Perticari). Modestă ca și aceea care i-a servit drept model, statuia Anei Davila se află departe de ochii lumii, în fața capelei Sfânta Elisabeta din curtea fostului Azil Elena Doamna. Carol și Ana Davila, sunt oameni ai altui veac, al căror ideal era servirea celorlalți, împlinirea datoriei de om. Astăzi, când atâția tineri absolvenți ai Facultății de Medicină întemeiate de Carol Davila își declară sus și tare, aproape cu cinism, dorința de a părăsi România ca să lucreze în țări mai bine dotate din punct de vedere medical și pentru salarii mai bune, e greu de înțeles cum reușesc să treacă fără jenă pe lângă statuia unui om, a unui străin care a renunțat la condițiile mai bune din țara sa și a venit în primitiva Românie a veacului al XIX-lea, pentru a întemeia, cu prețul bunăstării proprii, așezămintele civilizatoare. Cei care trec pe lângă statuia francezului gândindu-se cum să-și părăsească mai avantajos țara în nevoie, pentru câțiva arginți în plus, ar trebui să roșească, printr-un ultim reflex al conștiinței lezate. Ori poate că, pur și simplu, nu cunosc povestea întemeietorului școlii lor ?

Să citim, așadar, cartea doamnei Victoria Dragu Dimitriu, ca să înțelegem ce reprezintă pentru mintea și sufletul nostru, statuile pe lângă care trecem zilnic, de cele mai multe ori fără a le privi: în ele este închisă o comoară de învățături, de pilde despre ceea ce înseamnă a trăi cu adevărat. De marmură, de bronz sau de piatră, statuile ne dau neîncetat lecții despre omenie, despre viață.

Elisabeta Ianos

Rețeta fericirii lui Baranga

Era o zi călduroasă de august 1974, dar fără soare, cu un cer înnourat, apăsător.

Răsfoiesc ziarul „România liberă”. Citesc la rubrica de mică publicitate. Ia sa vedem ce mai vindem, ce mai cumpărăm... Chiar între primele anunțuri, unul incitant, cineva vinde tablouri de pictori consacrați. Pun mâna pe telefon și sun. O voce bărbătească, suficient de severă, dovedind o doză de plictis, răspunde sec la întrebări. Îi cer adresa. Mi-o comunică scurt și închide aparatul.

Este vorba de blocul din stânga hotelului „Intercontinental”, unde la parter se află sediul, bine păzit pe trotuar, al companiei aeriene EL-AL. Cunoșteam scara, fusesem cu câțiva ani înainte să iau un interviu unui scriitor. Te pomenești că este vorba despre aceeași persoană ? Da, nu m-am înșelat. Sun la ușă, și-mi deschide personajul, la care m-am gândit. Este locuința scriitorului Aurel Baranga. Am publicat interviul pe care mi l-a acordat „Satira nu va dispărea, decât odată cu viața”, într-un ziar local. Nu pare deloc bucuros de vizită. Dar ce să mai discutăm, îmi permite să intru și-mi atrage atenția că are vizitatori, eu trebuind să înțeleg că sunt de „soi”, nu ca subsemnatul care este în plus. Așadar, sunt complet ignorat. Îmi văd de treabă. Tablouri multe și frumoase. Ai ce vedea și merită să trec peste afrontul de a fi socotit un intrus.

Locuința este o garsonieră dublă, așa cum se construia în anii ’40, dar este suficient spațiu. Cineva îl întreabă pe dramaturg de ce renunță, totuși, la întreaga colecție ? Replica nu întârzie. E vorba, totuși, despre un autor de succes care a excelat în dramaturgie, prin comediile sale.

Răspunsul, care se vrea convingător este acela că trebuie să cumpere Gilbertei, soția sa cu care este în divorț, o locuință, din acest motiv fiind presat financiar, dar și temporal. Explicația este extrem de subțire.

Un autor atât de jucat pe scenă, la radio și televiziune, „curtat” de toate teatrele și de toate publicațiile, care ia tantieme zdravene de pe urma propriilor creații, și care în plus are și o serie de demnități oficiale, renunță la toate operele de artă, pentru a cumpăra un mic apartament, care este la îndemâna oricărui mic salariat. Hai, să fim serioși !

Aurel Baranga, pe numele său Leibovici, fiul unui mărunt funcționar s-a născut într-o mahala bucureșteană, cea a „tabacilor”. Descoperit de neobositul căutător de talente Tudor Arghezi, va debuta în *Bilete de papagal* (1929).

Un an mai târziu, va edita cu Gherasim Luca, revista de avangardă „Alge”.

În paginile publicației vor apărea „grei” ai avangardei: Perahim, Paul Păun, Sesto Pals. Revista va avea șapte numere, după care va avea o nouă serie, în 1933, cu doar trei numere. Astăzi, exemplarele din „Alge” fiind mari rarități bibliofile, extrem de greu de întâlnit și aproape imposibil în serie completă. Același cuartet, va edita, în 1931 și în anul următor, două publicații, ambele cu titluri licențioase de câte patru litere, și ambele însoțite de belele judiciare.

Tablouri, tablouri. Iscălituri celebre, minunate lucrări de Pallady, Bunescu, Ghiață, Petrașcu, dar mai ales Ciucurencu.

Pe o bibliotecă, la rând vreo opt lucrări, cu dimensiunea de 60x50 cm, opere ale lui Ciucurencu, din perioada 1936-1944: *Femeia cu chitară, Spălătoreasă, Călcătoreasă, Odaliscă*. Stăteam pironit de emoție și uimit în același timp, cum scriitorul cu o mare dezinvoltură și niciun fel de reținere, se suia pe o canapea și lua rând pe rând din partea superioară a mobilei, tablourile pe care le prezenta unei doamne, soție de profesor de la Politehnică, mare colecționar.

Să te desparți de o lucrare de artă, fără niciun fel de strângere de inimă, este un fapt pe care nu-l pot în niciun chip înțelege.

Lucrările acestea, aproape în totalitate, au ajuns la Baranga, care avea însemnate resurse financiare în anii ’50, grație drepturilor de autor pe care le încasa ca urmare a reprezentațiilor cu piesele sale, fiind cumpărate de la familia avocatului Aznavorian. Picturile lui Ciucurencu fuseseră cumpărate, de acesta chiar de la prima expoziție a lui Ciucurencu, găzduită de sala „Universul”, din strada Brezoianu, în 1934.

Hurmuz Aznavorian a fost până la schimbarea „calimerei”, unul dintre cei mai însemnați avocați, alături de Papadat, Micescu, Bentoiu. Doctor în drept la Paris, colaborator la „Viitorul” și apoi la „Curentul”, coautor al Codului Penal (1934), va fi epurat din Barou în 1948, arestat și trimis la Canal, apoi având domiciliu obligatoriu și din nou arestat, „depus” la Jilava și Botoșani, unde moare, în 1962 fiind aruncat în groapa comună.

Asemenea „ciumaților”, familiile deținuților politici erau hărțuite, terorizate, lăsate fără avere și fără posibilitatea de a primi un loc de muncă, condamnate la dispariție. Trebuind să supraviețuiască și, în plus, să trimită pachete (care de multe ori le savurau gardienii) rudelor deținute, sau să se deplaseze de multe ori fără efect, la locurile de recluziune ale acestora, erau nevoite ce să vândă ce mai aveau.

Așadar, doamna și fiica avocatului, în mare jenă financiară au fost nevoite să vândă lucrările cumpătare în timp de către colecționarul Aznavorian, între ele un loc important ocupând cele semnate de Ciucurencu. Prețul oferit de scriitor părea cu totul ieșit din comun pentru un om de rând (100000 lei), dar care nu era mare lucru în comparație cu sumele uriașe pe care i le aduceau reprezentațiile cu *Bal la Făgădău, Voiaj în Noua Caledonie, Iarbă rea, Bulevardul împăcării, Recoltă rea, Mielul turbat, Rețeta fericirii*, și multe altele „rețete”, pe care medicul de ocazie Baranga le semna.

Premiul de Stat, care i s-a conferit în 1954, însuma el singur 40 de salarii ale unui medic primar. Se pusese bine și cu ștabii Partidului prin textul *Pentru fericirea poporului*, piesă în care a preaslăvit activitatea comuniștilor ilegaliști și la care a asociat diplomatic pe unul dintre ideologii PMR, Nicolae Moraru, element care i-a asigurat o poziție privilegiată în scriitoriceasca breaslă.

În 1974, fiind membru în Comitetul Central al PCR, unde avea o vechime de 10 ani și deputat în Marea Adunare Națională, nu i-a fost greu să afle că partidul clasei muncitoare, pregătește o lege a Patrimoniului Cultural Național, privind bunurile mobile care trebuiau declarate în cele mai mici amănunte și Dumnezeu știa care mai era soarta lor după aceea.

Pentru a nu declara averea impresionantă a transformat-o în „arginți”.

Peste 3-4 săptămâni legea va fi publicată și va face victime.

Numai că, „băieții cu ochii albaștri”, l-au depistat, „l-au debarcat” din demnitățile politice și l-au tras pe linia „a doua” a dramaturgilor jucați pe scenă, căzând el însuși victimă a unei legi pe care a vrut să o eludeze.

„Rețeta fericirii”, nu a funcționat în cazul propriului ei autor.

Florin Colonaș

MISTERELE CAFELEI, sau CE-O FI BĂUT LOGOFĂTUL TĂUTU ?

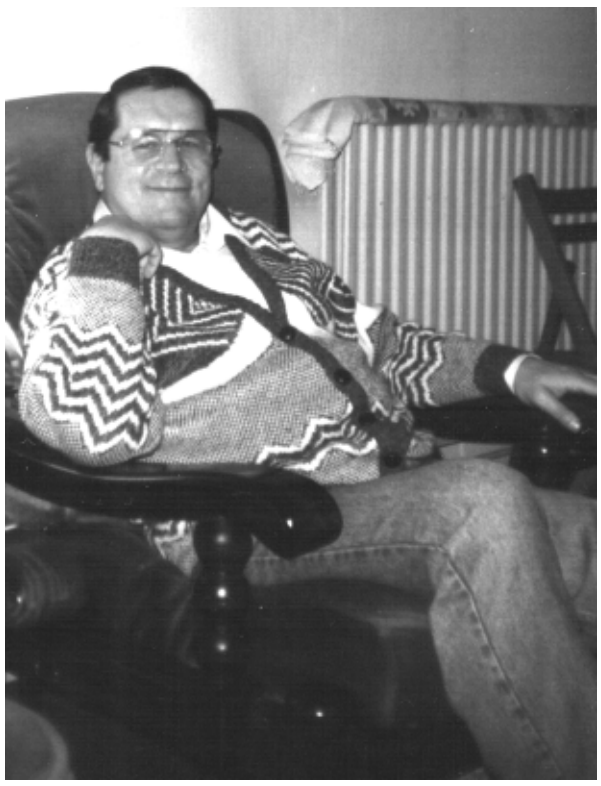

Andrei Pandrea

***Andrei Pandre**a s-a născut în București, la data de 9 februarie 1936. Este fiul primogenit al 1ui Petre Marcu Pandrea (jurist, profesor, ziarist, eseist, scriitor) și al Elizei (n. Pătrășcanu), fiica istoricului, juristului și scriitorului D. D. Pătrășcanu și soră a lui Lucrețiu Pătrășcanu.*

Este înscris la școala Lutherană, apoi la Liceul Sf. Iosif (București), dar absolvă Liceul Teoretic Mixt din Sinaia. Este eliminat și din liceu și din Facultatea de Medicină (ca „burghez"), dar la intervențiile 1ui Mihail Sadoveanu și, respectiv, Tudor Vianu, absolvă „con brio" medicina.

Educația primită în familie și prolificitatea studiilor îl conduc spre profesia de medic, dar și aceea de scriitor, ziarist, sociolog, antropolog cu ratificări în doctorate: medic, 1961; sociolog, 1965; antropolog, 1971: și ratificat la Sorbonne - College de France, 1982.

Scrieri: „Hoinar prin Bucegi" (1957); „Medic la Boișoara" (1967); urmează o pauză dedicată unor lucrări științifice pentru College de France; apoi, „Odaia, ciobanul și brânza" (1993); „Copita Pisicuței" (1994); „Unde s-a dat bătălia de la Posada" (1994), „Masa moșilor" (1997); „Cu pușca după zmei" (1998); „Cinci într-un Topolino" (2002) ș.a.

D1. Andrei Pandrea este membru al Institutului Român din Freiburg (Germania), și Membru al Academiei Române - Comisia de Antropologie (1994).

Actualmente domiciliază, împreună cu soția sa, în al XIX arondisment al metropolei Franței, „La Ville de Paris".

- Bei o cafea ?

- Bem, de ce nu ?... Iată o întrebare rostită în toate limbile pământului și-n toate clipele anului...

Aceeași întrebare - chiar fără ghicitul în cafea, ce poate arăta că... „pică ceva la așternut", într-o exprimare cam suburbană - dacă-i rostită în pragul iatacului, poate sugera întâlnirea galantă, după cum „hai să te fac o cafea", vorbă de bețiv în tindă de bodegă, poate însemna și-o vadră de vin și niște halbe gulerate. Mă rog, arabică sau robustă, expresso, ness sau turcească, la nisip, mazagran sau marghilomană, toată lumea o bea în diferite împrejurări.

Oare chiar toată lumea ? O poți sorbi, încântat, cu condiția s-o ai și să nu te coste chiar 1000 de lei kilogramul, ca în știu eu care capitală multilateral-dezvoltată, unde bucureștenii „aleg" din magazine pustii un orz rumenit, născător de comportamente cabaline, oferit de economia socialistă în surogatul botezat, în haz de necaz, „Nechezol" (*N. R.: Acest text a fost scris înainte de 1989*).

Pe-acolo, ca și prin uniunea țarului Gîrbăcea, cafeaua autentică este rezervată doar reprezentanților avansați ai marxism-senilismului biruitor, pentru înviorarea ideilor sterile... Așa că nu toată lumea bea cafea...

A băut-o însă, e sigur, profesorul de botanică de la Uppsala, Karl von Linné (1707-1778), pe când introducea puțină ordine omenească în armonia necuprinsă a naturii, inventând nomenclatura binară (gen + specie, din seria clasificatoare ierarhică: specie, gen, familie, ordin, clasă, încrengătură, regn).

Printre cele 4.400 specii pe care le năștește (până azi, s-au identificat 1.100.000 !), i-a zis uneia Coffea în 1737 (vezi și în „Species plantarum" la 1741) și Coffea arabica L. în 1753 (rămasă așa și în „Systema Naturae", la 176l). Convins că planta ar fi originară din Arabia, Linné se înșela !

Alți băutori de cafea, germanii Ruppel (în 1833) și Poth (în 1843), dovedesc că arbustul crește spontan doar în Etiopia, Sudan și Africa Centrală. Deci, numele care i se cuvine ar fi Coffea abissinica sau ethiopica, și nu cel dat de marele suedez...

În provincia răsăriteană Kaffa, abisinienii numesc și azi planta noastră „bunc" și-i consumă frunzele și fructele uscate în plăcintele preparate, încă din bezna vremii, cu unt sărat.

Probabil că tot el ar fi infuzat primii grăunțele uscate și prăjite, obținând licoarea neagră, parfumată și excitantă, intrată de atunci în obiceiurile culinare, în pofida opiniei Doamnei de Sévigné care, pe la 1672, se înșela de două ori: „Racine passera comme le caffé", zicea dânsa, însă amândoi, și scriitorul și cafeaua, s-au încăpățânat să persiste... Dar legenda ? Arabii povestesc că, pe la 850, Kaldî, păstor de capre aflat cu cioporul în munții Usab, din peninsulă, s-ar fi mirat foarte când și-a văzut iezii zburdând din cale-afară și caprele, cu ochii roșii, crunți, „ca de leu", lovite de insomnie și de-o agitație cu totul suspectă... Să fi dat Șeitan în ele ? Băgător de seamă pe lângă bărboasele încornorate și sprințare, Kaldî s-ar fi liniștit: nu era djinul (spiritul) cel rău de vină, ci arbustul cu frunze veșnic verzi, flori albe-roz, parfumate amărui și fructe roșii, ca cireșele, dar cu doi sâmburi (niște drupe), din care caprele smulgeau și înfulecau cu frenezie...

În ciuda legendei, când prințul medicilor, Abu-Ali-Ibn-Sina (Avicenna, 980-1037), descoperă proprietățile cafelei în numele științei - cam pe la anul 1000 - ,arborele nu părăsise încă podișul etiopian al Kaffei: o afirmă ritos șeicul Abd-el-Kadr; după el, primele plantații de cafea, din sămânța care a traversat strâmtoarea Bab-el Mandeb în drum spre universalitate, pentru a fi semănată deocamdată în Yemen, ar data din 1450... Deci, bietul Kaldî n-a descoperit nimic: caprele sale nu sunt decât plăsmuirile imaginației unui... fals protocronism arab. Oricum, cu sau fără revendicarea întâietății, arabii au rebotezat arborele și grăunțele sale, mai întâi în „hawak" (de la Kaffa ?), „Kuebwa" sau „kaweh", mai apoi în „Qahwa", „gahwa". În secolul al XV-lea apar cafenelele: la Mecca și Cairo, pe când Mecca deținea monopolul exportului. După abisinieni, arabi și perși, se dedau viciului și turcii: la 1554, Hakim din Alep și Djems din Damasc deschid primele cafenele la Istambul.

În ele „se bea laptele jucătorului de șah și al gânditorului", adică „vinul Islamului" sau „apa neagră"...

Domnea pe atunci (1520-1566) Suleiman Kanunî, adică „Legislatorul" - supranumit, în Occident, „Magnificul"...

Ca o pată de ulei, obiceiul se întinde și ocupă harta Europei în cuceriri succesive: Italia (Veneția: în 1517 ? 1580 ? 1626 ? - datele se contrazic...); Parisul - unde „Regele Soare" o soarbe la 1644; Viena, 1645; Transilvania, 1650; Londra, 1662; Bucureștii, înainte de 1693, când asistăm, neputincioși, la primul faliment de cafegiu...

Molipsiți de arabi, turcii ne-au „îmbolnăvit" și pe noi: „kahva" sau „kahvé" se zice pre limba noastră cahfé (în cronici) și cafea (azi); „kahvéci" e cafegiul; „kahvehána" - cafeneaua; „fincan" (ceașca) am înțeles-o felegean; în schimb, „kaimak" și „ibrik" le pronunțăm ca turcii... Dacă „turceasca" n-a prins la țară nici până azi, decât ca instrument divinatoriu al cititului în ceașcă, târgoveții o asociau voluptuos „tütün"-ului, sorbit umed din narghilea...Get-beget !

Dar cu Ioniță Tăutu (?-1511) cum va fi fost ? Mare logofăt timp de 35 de ani (între 1475 și 1510), el fu unul din dregătorii cei mai de seamă ai vremii slăvitului Ștefan cel Mare (1457-1504) și-a lui Bogdan cel Orb (1504-1517). Școlit și învățat, logofătul redacta hrisoavele domnești, păstra pecetea cea mare și diriguia trebile diplomaticești. Căpetenie a curtenilor, tot el conducea și garda personală a celor doi voievozi, în timp de război.

Diplomat desăvârșit, el a fost bărbatul privilegiat al relațiilor cu Polonia (în 1497, este sol și... ostatic; în 1502, duce tratative asupra Pocuției; în 1505, e „pețitor", în numele lui Bogdan, al fiicei regelui Cazimir, o „reginulă"...; în 1509, din nou ostatic, este eliberat la ordinul lui Ioan Albert pentru a participa, ca expert, la tratativele moldo-polone, (încununate la Iași, în 1510, cu un tratat), dar și cu turcii (conduce ambasadele care duceau haraciul la Țarigrad, în 1497 și 1504) și venețienii. Acest prim-român-băutor-de-cafea, după cum ne încredințează cel care a fost spătarul, hatmanul vornicul și cronicarul Neculce, a ctitorit și biserici: „Sf. Gheorghe" din Hârlău la 1492 (odată cu descoperirea Americii de către Cristofor Columb), „Adormirea Maicii Domnului" din Iași în 1493 (spulberată în vremuri potrivnice) și „Sf. Nicolae" din Bălinești, pe Șiret (sat în com. Grămești, jud. Suceava), începută în 1493 și sfințită în 1499.

Portretul votiv, zugrăvit în 1493 de Ieromonahul Gavriil, ne dezvăluie chipul Tăutului: cap acoperit, caftan îmblănit, boier Ioniță, cu barba și mustățile îngrijite, ne privește liniștit printre genele lungi, cu ochii albaștri, limpezi și ironici... Și ce mână fină are... De Logofătul Tăutu s-au ocupat cronicarii. Letopisețul-capodoperă din 1743, al lui Ioan Neculce, începe, după cum tot românul știe, cu: „O samă de cuvinte ce sîntu audzite den om în om, de oameni vechi și bătrâni și în letopisețu sînt scrise". Legenda a X-a povestește: „După ce au luat Bogdan vodă domnia, au trimis pre Tăutul sol la turci, când au închinat țara la turci. Și așa vorbăscu oamenii, că l-au pus viziriul de nu ședzut înaintea viziriului pre măcat (...) Și dându-i cahfé, nu știé cum o va bé. Și au început a închina: „Să trăiască împăratul și viziriul !" Și închinând, au sorbit felegeanul, ca altă băutură... " Grigore Ureche, în cronica precedentă, din 1647, notează: „Tăutul, logofătul cel mare, cu slujitori, pedestrime, dărăbani (...) au dus birul, zece pungi de bani, și s-au închinat cu toată țara la Sultan Suleiman, împăratu' turcesc... Un haraci de 4000 ducați de aur, zornăind în goana căruțelor, de 40 de iepe de rasă, asudând herghelia cu coamele-n vânt, spre Înalta Poartă și 40 șoimi... Iară împărăția, de bucurie mare, cu dragoste i-au și dăruit toți banii Tăutului (...) și i-au adus în țară, și s-au apucat cu acei bani de au zidit o iscusită biserică în sat, la Bălinești..."

Citind cele două fragmente, desprinse din îngălbenite file, îți vine să exclami: „Iaca poznă ! Nu ne ajung misterele cafelei, că se bulucesc, belea pe cap, și cronicile... Mai întâi și-ntâi, nu Bogdan al III-lea „închina" Moldova turcilor, ci predecesorul lui Ștefan, Petru Aron, în 1456. Apoi, cum să fie contemporan, în calitate de domn, Bogdan Vodă, mort la 1517, cu „sultan Suleiman", urcat pe tron în 1520 ?"

Și, oricât de mare să fi fost bucuria, dragostea și generozitatea împărăției față de logofăt, pentru a-i dărui lui toți sacii cu galbeni, rămâne totuși nedezlegată întrebarea, precum cuadratura cercului:

„Cum se poate construi o biserică, între 1493 și 1499, cu niște bani dobândiți în 1504 ?"

În fine, misterul misterelor: „Ar fi putut bea Tăutul, logofătul, cahfé în 1497 sau în 1504, când acea „kahvé" a început să fie cunoscută, la Înalta Poartă, abia în 1554 ?" An în care logofătul nostru, mort în 1511, fie-i țărâna ușoară, era de mult oale și ulcele. Ori, cum este îndeobște cunoscut, morții nu beau cafea... Și ce-o fi băut ? Mister... Și uite-așa, din mister în mister, cafeaua ne joacă renghiul...

Dar, ce să mai tot zădărîm morții ! Ci hai, mai bine, să bem o cafea !

„Sclipeam a cântec proaspăt și putere...” (*Constanța Buzea*)

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Ochiul tău cel bun

Ochiul tău cel bun, iubite, care sufletul mi-1 știe
Cum e el nu cum se vede prin tristețea adunată
S-a-ndreptat din nou spre mine și mi-e teamă când se uită
Ca la moartea lui cea sfântă care-n noapte se arată.

N-am murit în noaptea asta cum credeam că mor în somn
Doar de sfânta mea greșeală în tăcere luminată
Nu sunt moartea ta, iubite, dar privește-mă-n tăcere
Dacă trupul meu asemeni moartei dragi ți se arată.

Pot trăi doar în privirea ta-ndreptată către mine
Ca un aer bun ce schimbă din obștească agonie
Și sunt moartă dacă trupul meu de moartă luminează
Și sunt vie daca-ți place chipul meu de față vie.

Când se face întuneric pot trăi din umbra ta
Care umbra mea firavă în tăcere o înghite;
Pot trăi din însăși umbra aruncată peste lume
Numai nu-ți lua dinspre mine ochiul tău cel bun, iubite.

CONSTANȚA BUZEA

Chemare

Aveai ceva de codru și de ciută
Care se uită-n apă și-o sărută...
Ardeam pe stânci, de dor, ca o ninsoare,
Și mă schimbam în apă curgătoare...

Cu picături te-nrouram, cu teamă:
„Vreau să rămân cu tine, haide, bea-mă !”

Azi, nu mai știu ce strălucire vie
Din visul meu îți dăruisem ție...
Prea mult venisem singură, fugară,
Răstălmăcind un drum spre primăvară,

Și mă dureau genunchii de tăcere,
Sclipeam a cântec proaspăt și putere...
Azi strig la fluviul larg care mă cheamă:
„Vreau să alerg cu tine, haide, bea-mă !”

ANA BLANDIANA

Iubire

Iubire, spaimă de singurătate,
Zeitate ambiguă
Îngropată până la brâu în pământ,
Nu-ți cer nimic.
Pentru mine se desprind toate frunzele
Și păsările de mine se apropie
Plecând
Pietrele se-mperechează sub ochii mei
Și nasc;
Ce-aș mai putea să-ți cer,
Neiertătoare stăpână ?
Peste preacurata zăpadă
Oricum pentru mine
Oasele serafice ale mestecenilor
Or să rămână...

GABRIELA MELINESCU

Ceremonie de iarnă

Coborî frumos cu bradul pe un umăr,
poate din munți, pe-o vijelie cruntă...
și ninge bradul peste chipul meu
subțire, voalul alb de nuntă.
Și nu știi că eu merg cu pașii tăi
și îți acopăr umbra ca un scut...
În urma noastră cine vine crede
că doar un om pe-aicea a trecut...
Și mor mireasă-n capătul ninsorii
cu degete fierbinți și goale,
și porți inel împodobit
cu două nume colorate cu vocale

PASSIONARIA STOICESCU

Când nici în gând nu pot să te sărut

Când nici în gând nu pot să te sărut
iar șarpele molatic al privirii
nu se soreşte-n cuta de la gât,
vin să-mi descarc povara pătimirii...

Dar nu e viclenie, ci durere
de-a nu mă ști aceea care sunt,
fără de voie taina mea te cere
chemând-te învingător și-nfrânt.

Tânjim și fiecare în alt fel...
Cu-mbrățișarea aburind a moarte,
mereu alături însă paralel,
uniți suav prin tot ce ne desparte.

LEONIDA LARI

Dragoste

Mai bine să nu te fi văzut nicicând
mai bine eu să fi fost rănită,
mai bine să nu te fi plâns în gând
și să-apun liniștită.

Mai bine ploaia ceea cădea peste-un veac,
mai bine eu eram întârziată,
mai bine fulgerul da în cel copac
ce ne-ascunse odată.

Numai așa să nu fie, numai așa,
cum nicicui nu i-aș dori să se-ntâmple,
măcar marea ia-o întreagă și-o bea
să-ți stingi jarul din tâmple.

Măcar casa ia-o și-o mută din loc,
și îți trage peste față-un perete,
numai să nu-ți împurpure pete de foc
albul ninselor plete.

Am să mă duc undeva, mai spre zăpezi,
să le împrumut pe-o vreme răcoarea,
nici eu să te văd și nici tu să mă vezi –
să ne vadă uitarea.

IULIANA PALODA-POPESCU

Luminiș de mesteacăn

Stăm rezemați de copacul tânăr
cine știe ce-mi spui
cine știe ce-ți spun
păsările, frunzele
foșnitoare în luminiș
umbra mea (ca un iepure) –
foșnitoare în luminiș
pădurea se rotește
de-aș întinde spre tine brațul
ar părea că suntem aievea
ramură din mesteacănul tânăr.

DANIELA VOICULESCU

Cu aromă de Amarna

ploaia a stat, Goe a adormit
lângă mitralieră... și salcia
numără trecătorii care se duc
la vot... liniștea e străpunsă
de cântecele cocoșului nebun,
îndopat cu cocaină... norii trec
prin nouarii de jasp zebrat !
tinere, ai pierdut norocul de
a sta la masă cu Dracula !
lumânările se sting, vântul
visului bate până mâine...
mai ai timp să găsești un loc
magic... vreau ceai egiptean,
din frunze de carneol, să simt
buzele lui Nefertiti, zâmbind !

MONICA MUREȘAN

Schimbul

nimic n-aveam să-i dau în schimbul mângâierilor
sale lăsate să rătăcească somnolente și uituce
cum se abandonează prin păr ultimele raze de soare
sau blând uneori vântul.

mâna desenase o inimă pe umărul meu drept.
apoi uimită și speriată și-a cerut iertare:
poate că dragostea aceasta sfioasă n-a înflorit
dar într-o bună zi din desenul aproape șters
o să vedem cum apare un crin iar
parfumul său ne va convinge:
dragostea aceea aruncată ca o ancoră
nicidecum nu se-ofilește - nicicând nu rugineşte.

CARMEN FOCȘA

Poem

… Adormisem undeva, pe sub pământ
Și nu venea nimeni să mă trezească,
Dimpotrivă, toți călcau în vârful picioarelor
Ca-ntr-o suită solemnă, împărătească …

Nu mă trezea nimeni, dar nici n-aș fi dorit
Auzeam iarba plângând prin behăitul iezilor,
Însângerate micelii străluceau nemaivăzute
Nimic nu mă mira. Nici măcar ochiul adormit
În calde respirări de cornute.

Nu m-ar fi trezit nimeni, chiar dacă aș fi strigat
Cu patimă, cu disperare,
Doar câțiva copaci îmbătrâneau alături
Adormind ca-ntotdeauna, în picioare …

"Și te sărut în fiece lalea
Și te aștept cu fiece ninsoare" (*Mihu Dragomir*)

MIHAI EMINESCU

Și dacă...

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-1,
E ca durerea mea s-o-mpac
Însenindu-mi gândul.

Și dacă norii deși se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

GEORGE COȘBUC

Rea de plată

Ea vine de la moară;
Și jos în ulicioară
Punându-și sacul, iacă
Nu-l poate ridica.
-„Ți-l duc eu" ! – „Cum ?" „Pe plată"
Iar ea, cuminte fată,
Se și-nvoiește-ndată.
De ce-ar și zice ba ?

Eu plec cu sacu-n spate.
La calea jumătate
Cer plată, trei săruturi.
Dar uite, felul ei:
Sta-n drum și să socoate.
Și-mi spune câte toate,
Că-s scump, că ea nu poate,
Că prea sunt multe trei !

Cu două se-nvoiește,
Iar unul mi-1 plătește,
Cu altul să-mi rămâie
Datoare pe-nserat.

Dar n-am să-1 văd cât veacul !
Și iată-mă, săracul,
Să-i duc o poștie sacul
P-un singur sărutat !

VASILE VOICULESCU

Sonetul CLIX

A câta oară zorii mă prind fără de somn ?
Dă iarna buzna, anul își leapădă coroana,
Eu în surghiun departe... Când ai să-mi curmi prigoana,
Iar să mă chemi la tine, puternicul meu domn ?
Dar tot veghez - de-aicea - iubirea ta plăpândă,
Ca peste o comoară-n veci hărăzită mie;
Sunt Argus, nu c-o sută de ochi, ci cu o mie
De inimi arzătoare și toate stând la pândă.
Ferește mai cu seamă să pleci pe mare-albastră
Cu oacheșa aceea fățarnică și rece;
Năvalnicele-mi gânduri, gonind pe urma voastră,
Vă va stârni tempeste, corabia să-nece:
Căci te iubesc cu ură, întreg, și numai ei;
Nu te împart cu nimeni, nici chiar cu Dumnezeu.

Marți, 7 decembrie 1954

ȘTEFAN O. IOSIF

Pentru ce ne-am teme ?

Și de ce ne-am teme, dragă,
Și de ce-am mai fi cuminți,
Când același gând ne leagă,
Și aceleași suferinți ?

Văd eu clar că-n toată firea,
Oricât stau și mă socot,
Legile ce-a pus iubirea
Biruie și sfarmă tot.

Legi eterne sunt acele...
Cum să le înfrângem noi ?
Ne-am lupta-n zadar cu ele,
Și ne-ar piede pe-amândoi !

LUCIAN BLAGA

Dorul

Setos îți beau mireasma și-ți cuprind obrajii
Cu palmele-amândouă cum cuprinzi
În suflet o minune,
Ne arde-apropierea, ochi în ochi, cum stăm.
Și totuși tu-mi șoptești: „Mi-așa de dor de tine !";
Așa de tainic tu mi-o spui și dornic, parc-aș fi
Pribeag pe-un alt pământ.
Femeie,
Ce mare porți în inimă și cine ești ?
Mai cântă-mi înc-o dată dorul tău,
Să te ascult,
Și clipele să-mi pară niște muguri plini,
Din care înfloresc aievea - veșnicii.

ZAHARIA STANCU

Când ai trecut

Când ai trecut
Florile și-au întins gurile, ochii,
Pentru sărut.

Plopii înalți au băut
Fumul sălciu al zării,
Acum se clatină la marginea serii.
Clopotele pădurilor sună.
Clopotul serii
Sună peste-ntinderi, răsună.

Poate-am sorbit amândoi din vinul iubirii,
Poate dragostei i-am gustat mătrăguna.
Galbenă, se furișează-ntre noi,
Ca o vulpe de aur, luna.

MIHU DRAGOMIR

Ai rămas

Tu nu știi c-ai rămas în fața mea,
Deși plecată ești de mult, iubită.
Surâsul tău, pierdut în fulgi de nea,
L-ai fluturat spre mine o clipită.

Și bucla răzvrătită-n dans, de vânt,
Cu ochii doar, ușor, am mângâiat-o,
Desenul fugii tale pe pământ
S-a șters de ploi. Dar clipa-i vie, iat-o !

Atâtea ierni și cântece-au trecut.
Lalelele din mai sunt scuturate.
Dar e ceva în veci de nepierdut,
Parfumul pur ce-n noi oricând străbate.

Tu nu știi c-ai rămas în fața mea.
Întreagă, vie, și nepieritoare.
Și te sărut în fiece lalea,
Și te aștept cu fiece ninsoare.

RADU STANCA

Biblică

La început a fost sărutul
Și el era pe gura ta...
Depus pe gura mea sfinți văzduhul
Și lumea s-a născut atunci din duhul
Sărutului ce ne unea...

Dar ape mari cuprinseră uscatul
Și noi muream tăcuți sub greul lor...
Veni atunci o pasăre în zbor,
Pasăre roșie, și Araratul
Se înălță din mări biruitor...
Iar noi ne-am ridicat cu el odată
Spre zarea nouă și înseninată
Purtând peste abisele genunii
Sărutul de la începutul lumii.

NICHITA STĂNESCU

Îmbrățișarea

Când ne-am zărit, aerul dintre noi
și-a aruncat dintr-o dată
imaginea copacilor, indiferenți și goi,
pe care-o lăsa să-1 străbată.

Oh, ne-am azvârlit, strigându-ne pe nume,
unul spre celălalt, și-atât de iute,
că timpul se turti-ntre piepturile noastre,
și ora, lovită, se sparse-n minute.

Aș fi vrut să te păstrez în brațe
așa cum țin trupul copilăriei, în trecut,
cu morțile-i nerepetate.
Și să te-mbrățișez cu coastele-aș fi vrut.

GRIGORE VIERU

Când te întorci

Când te întorci,
iubireo,
adu-mi privighetoarea
făgăduită.
Dar adu-mi-o împreună
cu ramura
pe care cântă.
Prea repede nu veni -
pasărea vei stârni.
Prea încet nu păși -
frunza va gălbeni.

Avangardă și dadaism în noul mileniu

Herta Müller, *Im Haarknoten wohnt eine Dame, În coc locuiește o damă*, Editura Vinea, București 2006

Aurelin Goci

Ce poate fi mai trăznit, mai gogonat decât un suprarealism și nemțesc și feminin ? Când foarfeca devine cea mai performantă ustensilă de scris – a folosit-o mai întâi Tristan Tzara – și un fel de emblemă a spiritului ludic, textul, pagina tremură pentru integritatea lor în fața ustensilei efemeride. Lăsând gluma la o parte, să spunem că nu ne așteptam ca Herta Müller, după performanțele superlative, ulterior nobelizate, ale prozei, să performeze și în discursul poetic. El apare imprevizibil într-o atmosferă poetică adversă și nesusținut de niciunul din contextele lirice (român și german) la care se raportează autoarea. Dacă există o puternică tradiție a expresivității ludice în formule dadaiste și suprarealiste, în schomb, în întreaga noastră avangardă nu există niciun fel de reprezentare feminină, ca atare Herta Müller urmează și performează un model unic masculin reputat.

Așa cum romanele Hertei Müller aparțin literaturii germane pentru că sunt scrise în limba germană, dar pot fi atașate literaturii române pentru că vorbesc despre o lume plenar românească, și poezia deținătoarei Premiului Nobel se înscrie în tradiția poeziei românești pentru că aparține cu certitudine avangardei noastre istorice, pe urmele lui tristan Tzara, Ilarie Voronca sau Barbu Fundoianu. Totul adăugat la o predispoziție urmuziană.

Creativitatea deschisă rămâne principala facultate scriitoricească a autoarei, o disponibilitate multiplă, cum ar fi reluarea formulelor creștine ale avangardismului românesc (și ale suprarealismului imediat postbelic), care este unul dintre principiile postmodernismului românesc de strictă actualitate în noul mileniu. În acest sens, se poate admite că scrisul Hertei Müller performează poetica dadaistă și o contemporaneizează cu fenomenul poetic actual. S-ar putea ca elementul de noutate pentru poezia germană să fie mai evident, mai amprentat decât noutatea pentru poezia românească, tocami datorită cauzalității expuse mai sus. În actualitatea literară românească, Herta Müller potențează distincția de REMAKE, de reluare și performare estetice.

Lângă foarfecă și condei, care sunt obiecte ale spiritului ludic, n-ar trebui să lipsească nici chibriturile, cu care am putea da foc capodoperelor, deci colajelor, atingând astfel apogeul exprimării estetice. Sigur, ar fi o eroare dacă am căuta o semnificație în textele rezultate din jocurile aleatorii, când semnificația este însuși actul de creație, de confecționare a artei. Jocul, ca și copilăria fac parte din regula creației bazate pe virtualitate și pe probabilități combinatorii. Desenul sau retorica urmuziană apare ca evidentă în „creația" sau fabricația lirică prin care se joacă Herta.

Oricât am schimba perspectivele de abordare a operei (fie proză fie poezie) referințele românești rămân evidente și dominatoare: „seara târziu îmi bate-n ușă / amicul meu făr-o mănușă / alb ca cimentul și îmi jură / c-a luat-o strâmb pe arătură / din mai când soața și cu criza / i-au încuiat romanul și valiza / și-apoi a încolțit xenofobia / și bundeswerhul și-a deschis cutia / că știe el ce câine are popa / de-l strigă în secret europa / munca la negru și televiziunea / corupția ne-a cotropit națiunea / și p-ormă vrea să plece zice / că frunza are-o gaură și stă să pice / mai pupă-mă în cur amice / se duce noaptea pe pustii / își pune fuste arămii / și îmi recită hölderlin / că-i place mult și e divin / când suntem doi / și-n cap n-a mai rămas nimic / decât un pic de joi"(p. 189). Regulile și procedurile dadaiste sunt reactivate poate cu mai multă dexteritate și credibilitate, câștigate în timp. Oricum, jocul favorizează comunicarea – mai ales cea poetică – interacțiunea dintre autor și cititor, dintre receptor și text.

Pe fundalul acestei partituri neo-avangardiste, în curgerea dicteului automat și a automatismului psihic, poeta ridică edificii onirice, cartilagii suprarealiste, ființe și lucruri himerice, distorsionează timpul și dezlănțuie entropia într-o continuă exaltare dionisiacă și explozie valpurgică. Aleatoriul catalizează diseminarea conotațiilor și favorizează multiplicarea sensurilor. Conotația poetică mai cuprinde și sensul de deriziune, de atitudine disprețuitoare față de lumea recreată prin cuvinte: „când te uiți la străzile acelea / printre degete vezi trenurile nu pielea pe / tata îl știu după cărțile poștale de pe front / și din sala goală de așteptare unde stâlpii de telefon /aleargă perechi perechi de picioare / mama a vrut să-și cumpere doi și paznicul râse / madame pe bărbatul acesta ori îl uitați ori terminați dacă / nu mai răbdați și privea zmeura c-o privire gravă / ca pe-un degetar cu otravă / eu mă gândeam s-o culeg imediat / s-o mănânc sau s-o fac înghețată și să văruiesc / lemnul îndată să vgăd șopârlele speriate / cum cad pe spate / dar mama spune tu n-ai să poți niciodată / să te-ascunzi printre zmintiți / tu ai genunchi ascuțiți" (p. 93)

Să fi devenit, după atâtea experiențe tragice ale lumii, poezia o doamnă pedantă, sofisticată, abstrasă și abstractă, puțin gongorică, parcă pozând în eternitate pentru un portret patafizic ?

Este momentul să vorbim și de strălucita traducere pe care doamna Nora Iuga o realizează, apropiind și mai mult intențiile autoarei de orizontul de așteptare a cititorului român. Colajele Hertei Müller sună foarte firesc în românește, parcă în prelungirea universului urmuzian: „în fiecare dimineață ne-mpărțeau eu / falsificator de iepuri și ca adversar pe Klondik /mi-l dădeau pentru că era brunet / și cânta la clarinet / Ce să zic aș fi cântat un pic mai sus / dar Mângâelână s-a dus glonț la dulap /a scos de sub rufe un copil neglijat / și a prins a cânta cam așa / zilele mi le-ai mâncat /și l-a pus pe-o ladă / Copilul era prost grămadă / dar tot a făcut ochii roată /d-aia Klondik cântă cu mâna tăiată" (p. 7)

Uneori se pot descoperi rudimente memorialistice, deși este sigur că discursul poetic a preluat din imediatitatea semnificantă câte ceva din ideile minimalismului și mizerabilismul exprimării estetice: „ pe omul de la instalații / în ultimii 30 de ani l-am chemat / de zeci de ori să schimbe țeava de la subsol / nu s-a arătat / poate peste 20 de ani în locul lui / o să-i vină copilul încă nenăscut / nu-i deloc plăcut să faci scandal / când emigrezi e liniște / scaunul de plastic la etajul cinci / sau vulpile le-auzi din cer nu mă crezi / cântă muzicantul beat / și n-are nicio valoare cântecul / lui alb tărăgănat / care pe toți îi prinde-n clește / nu mai numără pe dește / tra ra ra tra ra ra / rămâi acasă Emilia" (p. 151). Poeta devine astfel, fără să o dorească aproape, contemporană cu cea mai tânără generație de creatori lirici, potențând întreg sistemul tradiției dadaisto-suprarealiste, inclusiv prin includerea unor avansate programe de calculator.

Liviu Grăsoiu

Din Z14

Fațete ale imposturii

În DEX, *impostura* este definită astfel: „acțiune, faptă de impostor, șarlatanie, înșelătorie". Două rânduri mai sus era definit impostorul: „persoană care caută să înșele profitând de necunoștința sau de buna credință a oamenilor; șarlatan, mincinos. Persoană care caută să se substituie altcuiva (pentru a lucra, a profita în numele lui)". Citind asemenea corecte definiții despre „calitățile" unor semeni și faptele lor abominabile, m-am gândit la ce tradiție remarcabilă au românii și în acest domeniu, pornind de la acei bastarzi, fii de voievozi, sau aventurieri ce își doreau cu ardoare tronul, trecând peste limitele normale ale moralității. În ultimele decenii, impostorii s-au numit Lica Gheorghiu (se voia stea de cinema) I. Gh. Maurer (ajuns academician fără a avea vreun merit) și, mai presus de toți, Elena Ceaușescu (purtând binecunoscutele titluri: acad. dr. ing. după ce nu absolvise nici patru clase...). Speram cu toții, după decembrie 1989, că invalida revoluție românească avea să astâmpere asemenea obsesii, lăsând în seama intelectualilor, a sistemului de învățământ obligația de a acorda pe merite exclusiv științifice ori artistice, titlurile care să consacre o personalitate. Numai că nu s-a întâmplat așa, imediat ce au apărut universitățile particulare, s-au înmulțit înspăimântător doctorii și doctoranzii, profesorii universitari care nu parcurseseră treptele prevăzute prin lege pentru a purta respectivul titlu. Scandalurile au izbucnit repede și țin prima pagină a cotidianelor și rubricile de scandal ale audio-vizualului. Nu voi aminti nici un nume, asigurându-i pe impostori de incurabila mea greață. În plus, nu mi-am propus niciodată să îi iau în serios pe politicieni cu ale lor titluri cu tot.

Apar însă destule cazuri care să justifice articolul de față. Iată doar trei fațete ale imposturii:

* Titluri celebre însușite cu obrăznicie, spre a deruta virtualul cititor turmentat de câte vede și aude.

Recent am cumpărat o carte lăudată cu entuziasm de Alex. Ștefănescu într-o rubrică radiofonică remarcabilă. M-a interesat conținutul și mi-a stârnit interesul ineditul situației: aceea de a citi o carte a nepoatei lui Plutarh, căci asta trebuie să fie cineva care scrie *Viețile paralele*. Fusesem convins că nu era o descendentă a lui Lucian Blaga, deși publicase niște sute de pagini intitulate *Cruciada copiilor*. Trecând peste incapacitatea Florinei Ilis de a construi un roman inspirat de trecutul vieții noastre literare, m-am tot întrebat cum de i-a reușit ideea de a fura titluri cunoscute pretutindeni. Încurajată de „specialiști", își va pune pe coperta viitoarei cărți probabil *Faust* sau *Odiseea* sau cine mai știe ce. Oricum, nu joacă singură pe acest teren, cel mai în vogă literat contemporan Mircea Cărtărescu publicând în urmă cu 3-4 ani un volum unde aduna articole încredințate „Jurnalului Național" condus de Marius Tucă. Titlul ales era năucitor: *Baroane.* Nici mai mult nici mai puțin ! Universitarul poet, prozator, gazetar nu are nici o scuză însușindu-și titlul celebrului pamflet arghezian. Nu cred că s-a găsit cineva care să-i reproșeze fapta greu calificabilă. Bănuiam că orice autor român în viață cunoaște adevărul referitor la titlurile-tabu, dar m-am înșelat.

* Un lamentabil eșec sub egida Academiei Române. Sunt cuvintele cele mai blânde care pot defini *Dicționarul literaturii române* tipărit la mijlocul anului trecut. Este varianta prescurtată a DGLR-ului, lucrarea mamut în 7 topuri elaborată de cercetătorii literari din București, Iași, Cluj, Timișoara, adică acolo unde se află filiale ale Academiei. Până la promisa ediție a doua, Eugen Simion a hotărât să își pună întreaga pricepere și viziune într-un definitiv *Dicționar al literaturii române*, subînțelegându-se că absențele din recentele două volume nu aparțin literaturii române. Promisiunea sa, scrisă negru pe alb în „Cuvântul înainte" și alb pe roșu pe coperta ultimă a primei cărămizi editoriale, suna astfel: „Dicționarul de față [...] adună la un loc pe toți cei care au scris și scriu în limba română". Formulare clară și precisă, atâta doar că-i mincinoasă fără măsură. Deruta vine de la început, dl. Eugen Simion renunțând la titlul de academician în favoarea celui de coordonator general.

Cred că dacă semna doar coordonator era suficient, dar *general* sună mai impunător, delimitându-se de ceilalți 7 coordonatori, în fond negrii mititei care n-au mișcat în front, executând toate ordinele primite. A rezultat o imensă stupizenie, cu atâtea defecte cât nu ar cuprinde întreaga ediție din această lună a revistei. Nu voi aduce în discuție veșnica întrebare de ce unul și nu altul dintre scriitori, ci doar atât: cum se explică omiterea unor personalități de prim rang ale criticii și istoriei literare contemporane precum Ovidiu Drimba și George Munteanu (cititorii știu bine care le sunt meritele) și prezența unei (acum) speranțe numită Daniel Cristea Enache ? Această simplă întrebare aruncă în aer toată construcția concepută de generalul coordonator (sau coordonatorul general). Oricum am lua-o, literatura contemporană nu merită asemenea dispreț afișat.

* TVR – recidivează în lipsa de măsură.

Recunoscută drept o instituție specializată în a manevra publicul, TVR a găsit de câteva luni un alt mijloc de a deruta: a revenit la mania sărbătoririlor nesfârșite, a proslăvirii câte unui ins în care lumea să vadă un idol. La îndemâna TVR s-a aflat cineva neînstare să vadă mai departe de vârful nasului și să se bucure ca un copil inocent, deși a împlinit 77 de ani. Sunt de acord că respectivul actor este peste media colegilor, dar a face din el o încoronare supremă, a-l impune drept un fenomen fără pereche, este prea mult. A-l suporta zilnic, sau de 27 ianuarie vreo 5 ore pe un om altfel modest intelectualmente, dar bun de gură, reprezintă o gravă impostură. Nu a fostului june prim, ci a Televiziunii publice.

Voi reveni, fără plăcere, oricând asupra subiectului.

Don Giovanni pe scena Operei Naționale din București

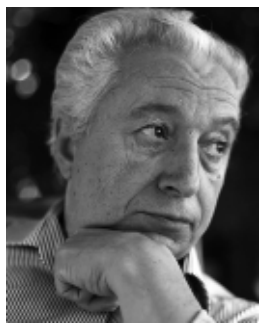

Dan Anghelescu

În penultima duminică din februarie, la *Opera Națională din București* a avut loc o nouă premieră, fiind repusă în scenă cea mai tulburătoare și fascinantă capodoperă mozartiană a genului, *Don Giovanni* (*Il dissoluto punito/ Desfrânatul pedepsit*). De la prima reprezentare pe o scenă românească (întâmplată la finele veacului XIX) este, cred, cea de a 7-a reluare în spectacol. Evenimentul – indiferent unde, sau pe care scenă s-ar produce – va fi întotdeauna prilej pentru emoții și așteptări speciale. Cu atât mai mult acum când noua viziune muzical/regizorală se produce într-un context și într-o perioadă de la care – ni se spune și ni se repetă în mod tranșant pe toate canalele de comunicație – să nu avem nici un fel de... așteptări !

Desigur, la asemenea îndemnuri, când este vorba despre mozartiana artă a sunetelor din *Don Giovanni,* nu se poate răspunde decât cu indiferență. Orice întâlnire cu ea va fi intens tulburătoare și – ca de fiecare dată când a mai avut loc – vom rămâne cu impresia că despre o asemenea *întâmplare* ar trebui să se scrie deopotrivă mari poeme și filosofii întregi.

Judecând după cele câte încă se mai povestesc, Goethe, Schiller, Kierkegaard sau Wagner (dar li se pot alătura încă mulți alții) au fost și ei vizitați de gânduri asemănătoare; și totul pentru că esența acestui fapt de artă se vădește cu totul aparte. Ești înclinat să crezi – și chiar crezi – că el ascunde trasfigurarea acelui *Ceva* pe care anticii îl numeau *Diafan*. Altfel spus, muzica lui Mozart, prezență infinit miraculoasă a unei existențe în alt fel, noncorporală, lipsită de quidditate te inundă cu fantasma unei lumi nemaiștiute. Este ipostaza unor sublime cunoașteri, orizont deschis sub luminozitatea eterată a noeticului.

Despre importanța, pentru istoria muzicii, implicit și a genului, ca și despre seducția, grandoarea și tragismul shakespearean al capodoperei mozartiene s-au spus și s-au scris deja enorm de multe. La un deceniu după premiera absolută de la Praga (deci în 1797), Goethe lansa, într-o epistolă adresată lui Johann Christoph Friedrichc von Schiller, una dintre cele mai profunde și clarvăzătoare *rostiri* ce s-au făcut vreodată pe seama geniului mozartian: *„Si vous aviez pu assister dernièrement à la répresentation de Don Giovanni, vous y auriez vu réalisées toutes vos espérences au suget de l'opéra. Mais aussi cette pièce est-elle tout à fait seulle de son genre, et la mort de Mozart a détruit tout espoire de voir jamais quelque chose de semblable."* Cât despre ce reprezintă ea în istoria operei germane, dar și în istoria universală a *genului Operă,* semnificativă rămâne afirmația lui Kretschmar din *Mozart in der Geschichte des Oper* (1905): „...fără Mozart nu am fi avut nici *Maeștrii Cântăreți*..."

Din ceva mai stricta perspectivă pur dramaturgică este desigur, frapanta stranietate a personajului *Don Juan* (inițial *Don Juan Tenorio*) imaginat de un, la fel de straniu, călugăr din veacul de aur (al XVII-lea) al barocului spaniol, *Tirso de Molina*, autor de drame escatologice (printre care s-au numărat *Seducătorul din Sevilla mai mult și Oaspetele de piatră/ El Burlador de Sevilla y Covidado de piedra).* Prin personajul său, popularul poet și autor dramatic (peste 400 de piese de teatru), contemporan cu *Lope de Vega, Francisco de Quevedo, Luis de Góngora y Argote* sau *Calderón de la Barca,* îi va inspira atât pe literați Molière, Goldoni, E.T.A. Hoffmann, George Bernard Shaw sau Albert Camus, cât și pe muzicienii Giuseppe Gazzaniga, Vincenzo Pacini, Wilibald von Gluck, Mozart, iar după el pe Dargomîjski, Leo Delibes sau Richard Strauss. Dar rămâne până astăzi incontestabil faptul că, așa cum spune Roland de Candé (*Histoire universelle de la musique*), *„le mythe (de Don Juan) et ses personnages sont maintenant indissociables de la musique de Mozart: c'est elle qui les a engendrés."*

Iată, foarte pe scurt, doar o imagine a ceea ce este de înțeles, de gândit și de imaginat, în orizontul extrem de complicat din perspectiva căruia se poate aborda *eșafodarea* unui asemenea spectacol. Ceea ce trebuie *să capete vizibilitate* în el este cu totul *altceva și mai mult* decât muzică, *mai mult* decât poezie sau teatru luate în parte, ori la un loc. Urmând o rostire a lui Gilles Deleuses aș spune că aici e vorba de acel misterios *faire pensable des choses qui ne sont pas pensables.*

Începând cu ambianța în care s-a desfășurat spectacolul (scenografia Anca Albani), să remarcăm plasticitatea expresivă în care a fost *distribuit* spațiul scenic. Decorul, configurat prin elemente abstracte, jocuri de linii și volume, precum și proiecții de forme proteice în mișcare a reușit să sugereze, în anumite momente, întunecatul fatum al unei singurătăți luciferice. Se poate vorbi de o voită austeritate a limbajului plastic care se exprimă în decor. Sub presiunea iradiantă a formelor abstracte, minimul de recuzită adus în scenă părea să determine o anume disoluție a imaginii obișnuite a fiecărui obiect, ceea ce sugera că *drama* se desfășoară într-o altă dimensiune decât aceea a imanenței.

Într-un astfel de cadru protagoniștii au evoluat cu aplomb și dăruire. Daniel Pop (*Don Giovanni*) a reușit să contureze un personaj dinamic. I-a fost admirată dezinvoltura în strălucitorul *Fin ch'han dal vino calda la testa,* frazarea inteligentă, linia elegantă și calitățile de bariton liric în serenada *Ah vieni alla finestra*, muzicalitatea în duetul cu Zerlina *Là ci darem la mano* sau în trio-ul *Non sperar, soi non m'uccidi, Ch'io ti lasci fuggir mai !* (Desigur le amintim în ordine, evident subiectivă, alta decât în aceea din spectacol).

Bas-baritonul Cătălin Țoropoc (Leporello) s-a evidențiat în aparițiile sale prin frumoasa culoare a glasului în *Notte e giorno faticar* ori în atât de celebrul episod *Madamina, il catalogo è questo.* O mențiune specială pentru glasul și interpretarea tenorului Augustin Hotea în Don Ottavio (*Il mio tesoro, Dalla sua pace mia dipende*). Nu mai puțin valoroase muzical au fost doamnele Iulia Isaev (Donna Anna), Crina Zancu (Donna Elvira) Maria Jinga (Zerlina). O prezență remarcabilă – Iustinian Zetea. Destul de redusă, dar, fără îndoială, impresionantă, prestația lui Horia Sandu în Comandorul.

Regia (Anda Tăbăcaru Hogea, asistent Cătălin Voineag) a reușit să contrapuncteze cu imaginație, inteligență și simț artistic situațiile, deloc simple, impuse de evoluțiile scenice.

Dar ponderea gravitațională a întregului spectacol a fost desigur legată de orchestră. Maestrul Vlad Conta a imprimat discursului muzical remarcabile volute expresive, aducând în prim plan când tenebrele quasi shakespearene ale unei tulburătoare drame, când acea luminozitate și transparență specific mozartiană dincolo de care se poate vorbit, totuși, și despre tristețile ascunse ale lui Mozart. Cu profesionalism, sensibilitate și atent echilibru în dozarea intensității, a culorilor și nuanțelor, orchestra a fost, întâi de toate, ea însăși un *Personaj* al spectacolului și, în același timp, un admirabil partener al fiecărui protagonist.

THEODOR DAMIAN - *APOFAZE*

Printre alte daruri, decembrie 2012 ne-a adus și unul poetic. Deși de Sărbătorile de iarnă, noi, prietenii, ar fi trebuit să-i oferim cadouri, pentru că fost ziua lui de naștere, iată că Theodor Damian inversează rolurile, în modul lui obișnuit, și ne oferă cu bucurie, cel mai recent volum al său de versuri, *Apofaze*, (Editura Tracus Arte, București, 2012, 149 pp.). Este, dacă vreți, un fel de continuare, de ,,va urma'' al binecunoscutului volum *Semnul Isar*. Știam de *Apofaze* încă de anul trecut din martie când ne-a citit într-o seară câteva poezii. Doar că, de această dată, monologul trist al unui om îngrijorat pentru viața lui, capătă alte valențe.

Se știe că cei care sunt spitalizați pentru o anumită perioadă de timp, au tendința de a vorbi mai mult cu cei din jurul lor, simt nevoia să-și mărturisească boala, cât mai multe detalii de viață, să se elibereze de răul care-i apasă. Dar odată trecut hopul cel mare, odată depășită această fază, întoarcerea acasă, printre cei dragi (membri ai familiei, sau prieteni), va fi nu doar convalescența trupului, ci și a sufletului. Cel care, pentru o anumită perioadă de timp, ,,a stat la izolare'' simte nevoia de a se înconjura de oameni iubiți, de a-i chema și de a-i vedea adunați în jurul lui, de a le spune ce gândește, cum îi vede, ce crede despre ei, de a comunica, de a-și împărtăși din gânduri. Se organizează, dacă vreți, (ca și în carte, de altfel), un fel de clacă, un fel de șezătoare (cum se făceau în trecut la sat), un fel de cenaclu (așa cum se întâmplă astăzi în cazul cenaclului literar Mihai Eminescu de la New York), unde gazda (poetul) îi adună pe cei dragi în jurul lui, încercând să se auto-povestească prin poeziile acestui volum, sau încercând să se auto-definească față de ei, sau să-i descrie pe ei prin ceea ce au ca trăsătură de bază și, prin poeziile dedicate lor, să se privească alături de ei ca într-o oglindă. ,,Fiecare prieten al meu/ este un înger literar botezând/ universul'' (*Un înger literar botezând universul* – p. 69). Numai că, dacă în cazul volumului de versuri *Semnul Isar*, Theodor Damian nu putea să se desprindă de un ton grav, încărcat de o solemnitate impusă de situație și de locul ,,desfășurării acțiunii'' (spitalul), în cazul volumului *Apofaze*, tonul cărții este acela al bucuriei de a trăi și de a fi alături de prieteni, este tonul biruinței, al unei credințe nestrămutate, așa cum este ea ,,Crezi doar/ mai bine să crezi/ decât să te îndoiești/ cu îndoiala stai pe loc/ și mori/ ne spune Descartes/ cu credința mai ai șansa/ să ajungi unde dorești/ aici este logica credinței/ cine-ar fi crezut/ că până la urmă/ paradoxul/ ține baierele ființei'' (*Cuprinsul peșterii ca o întreagă pustie* – p. 11).

Desigur că, după un oarecare timp al *Semnului Isar*, problemele sau întrebările pe care Theodor Damian și le pune sunt cam aceleași, doar că, în acest caz, ele sunt privite din alt punct de vedere. Zbaterea dintre certitudine și iluzie, dintre realitate și spirit, căutarea permanentă prin ,,apa Sâmbetei/ în lumea aceasta/ dar regula este alta'' (*Așa ți s-a spus* - p. 8), încercarea de a delimita lumea palpabilă a Martei, cu măreția ei (catafaza) de lumea spirituală și necondiționată a credinței din suflet a Mariei (apofaza sau dorința de a ajunge la Dumnezeu) sunt din nou reluate în această carte, ele fiind condiția omului dintotdeauna. Regăsim în *Apofaze* aceeași preferință către paradox, de care Theodor Damian se folosește cu o deosebită măiestrie și pe care știe cum să-l exploateze mereu în folosul poeziei lui ,,când ești gata/ închide ochii/ și lasă-te dus/ ca Maria Egipteanca în pustiul/ în care soarele/ niciodată nu a apus// Poate însuși darul/sapă albia apei/ care leagă cele de jos/ de cele de sus'' (*Așa ți s-a spus* - p. 9), paradoxul permițându-i deschiderea permanentă a câte unui univers nou (de exemplu peștera cea nesfârșită cu cele două căi de acces, viața și moartea, pustiul, pântecele balenei ca mormânt, sau mormântul în sine ca un nesfârșit pântece de balenă, acel spațiu limititativ, cu care din păcate ajungi să te deprinzi și în care până și ,,captivitatea ți se pare frumoasă'' (*Văzut-am pe Satana ca un fulger* – p. 18), un univers în care flacăra din mormântul nestricăciunii (metafora nopții de Paști, folosită în *Semnul Isar*) rămâne de necuprins, un univers zadarnic și gol, dintr-un ciclu de viață în care se conturează zorile unei împărății noi, în care ,,stânjenelul'' (poezia n.n.) ,,înflorește/ și arde/ ca rugul în pustie/ nestins'' (*Iată rămâne peștera ta pustie* – p. 12). Uneori se poate porni de la un cuvânt sau de la o expresie cheie de genul ,,pâinea/ noastră cea de toate zilele'' (*Așa ți s-a spus* - p. 9), pentru ca apoi să se dezvolte o întreagă teorie a unui infinit finit. Altfel exprimat, este blestemul care s-a abătut asupra omului, din momentul în care Adam a gustat din mărul cunoașterii. Acea dorință există în suflet și insidios este roasă de o durere. Ea este o îndoială permanentă dintr-un adânc identificat perfect cu șarpele, iar șarpele, paradoxal, devine însuși adâncul (înțelepciunea). Se caută deci marea tăcere a Cuvântului ziditor din realitate și nu din visarea poeților, proiectarea sau reproiectarea în oglindă până la revederea sinelui, a existenței fiecărui individ în parte cu cercul lui, a puterii lui de a avea mai mult sau mai puțin acces la cunoașterea de sine. Deci totul depinde de înțelepciunea fiecăruia (de acea înțelepciune moștenită genetic de la șarpele din adâncuri), de frica de cunoaștere (pe care o dorim, dar o respingem considerând că e mai bine să nu avem acces la ea) și de focul mistuitor al pustiei, al singurătății, al singularității ființei umane.

Pornind de la întrebarea ,,cine zic oamenii că sunt eu ?'' (*Văzut-am pe Satana ca un fulger* – p. 19), Theodor Damian încearcă să se definească în calitate de poet dezvoltând, în acest sens de-a lungul cărții, o întreagă teorie. Enunțul ei afirmă că tăcerea este cuprinsă în cuvânt, iar cuvântul se înscrie în tăcere. Nu poți să fii un poet adevărat fără să accepți aceste două coordonate. Partea a doua, demonstrația teoremei, sustine că ,,Dacă mergi spre tăcere/ mergi spre pustie/ când vei lua pustia cu asalt/ și se va trimite glas subțire/ de vânt/ să-ți șoptească despre/ cele ce vor să fie/ despre cum poți bea/ în același timp/ din adânc și înalt'' (*Când vei lua pustia cu asalt* – p. 17). *Quod erat demonstrandum*, pentru ca apoi, mai departe, Theodor Damian să se considere doar acel ucenic de început în ale poeziei, însuflețit ,,întru dorul de dincolo/ el în tine și tu în el'' (*Ca o regină sacrificată* – 41), pentru că atunci când scrii poezii vine îngerul și ,,Totul arde'' (*Când vine îngerul dintre vânturi* – p. 43). Ce este poezia ? Este o așteptare și o ascultare permanentă în obediență, este cuvântul, iar cuvântul este poezia primului război, iar starea de creație este arderea pe altarul cuvântului și al războiului ,,și aici și dincolo/ dincolo arde altfel/ deși aici și dincolo/ sunt surori/ … / focul trece/ în spectator/ ca la teatru/ așa le privești/ ars de foc'' (*Cuvântul este războiul dintâi* – p. 45). Paradoxul poeziei este paradoxul cunoașterii, poezia oferă întotdeauna un plus infinit în care, cu cât cunoașterea devine mai adâncă, cu atât ochiul pustiei crește mai mult, adâncind profunzimea peșterii și necunoașterea ei. Ce rămâne, este doar încrederea că ,,pe drumul dintre bine și rău// Dintru adâncuri am strigat/ către Tine/ cum poate din adânc/ s-ajungă glasul meu în înalt'' (*Plus infinit* – p. 21). Poezia presupune o pregătire aperceptivă în care ,,transcendentul mă cheamă'', o curățire ritualică în care ,,numai spălat în apele/ izvorului/ nici o apă nu spală/ ca apa aceasta'' (*Ca o regină sacrificată* – p. 41). Ca și universul sau lumea, poezia este acel adevăr unic și paradoxal, care ne dă fiori, dar care ne și atrage, este acea tăcere deplină a poetului în fața cuvântului, ca și cum, cei doi s-ar vedea de fiecare dată pentru întâia oară. Poezia este însăși viața noastră, un mers continuu înainte în contemplarea oarecum uluită și surprinsă a tuturor celor care există dintotdeauna. De la începutul Cuvântului în urma noastră, iar paradoxul existenței are următoarea explicație: ,,Ți s-a dat un șarpe/ ca să mori/ și unul/ ca să trăiești/ când unul te mușcă/ altul te scapă/ ce taină este aceasta/ și cum s-o dezlegi'' (*Ce taină este aceasta* – p. 56).

Theodor Damian evoluează firesc, rătăcind, niciodată rătăcit, pe coordonatele paradoxului, propunându-ne, în acest volum de versuri, să medităm asupra temei prieteniei văzută prin multiplele ei fațete. *Apofaze* este cartea miilor de clipe, viața lui întreagă, în care poetul se apropie ,,iară și iară'' de prietenii lui sau de operele lor. Ceea ce îi unește pe toți este, cu siguranță crezul lor în Cuvânt, dar și dragostea lor față de acesta.

Muguraș Maria Petrescu

Dintre sute de volume

Lazăr Cârjan, *Pândă neîntreruptă*, Editura Punct Ochit, Constanța, 2012

Don Dodu Bălan

Este vorba de o carte *mare*, în sensul că e voluminoasă (cca. 500 pag) dar și în sens valoric, fiind un volum cu o arhitectură solidă, gândit și frumos scris, captivant, dedicat "polițiștilor onești, care ard pentru această meserie sacrificându-și familia și mirajul unui trai ușor". Fără a fi un mixtum compositum haotic, opera aceasta captivează prin structura ei mozaicată, așezată pe firul epic al unui bildungs-roman, pe povestea unui erou care pornește dintr-un sărac sat ardelean, trece prin felurite experiențe de viață, școli civile și militare, într-o societate complexă, în formare, până ajunge la gradul de general-locotenent.

Așadar, *Pândă neîntreruptă* este într-un fel un bildungs-roman *sui generis*, construit în jurul unui personaj cu un caracter foarte puternic, cel al unei personalități pornită de jos, dintr-un mediu oropsit, dintr-o familie amărâtă, trecând cu dureroase privațiuni și demnitate, prin gurile ostile ale societății și micimile morale ale unor oameni meschini și invidioși. Pe această coordonată autorul se arată un fin și pătrunzător analist al sufletului omenesc, prin toate mendrele si ascunzișurile lui. Într-un asemenea context caracterul eroului principal Iulian Mendrea se conturează pilduitor ca un om - odată, drept, curajos, devotat meseriei sale.

Pe firul principal al demersului epic, într-o construcție mozaicată autorul introduce zeci de alte povestiri, precum *Hanul Ancuței* al lui Sadoveanu sau într-un *Decameron* modern. Fiecare din aceste particole ale mozaicului conține *în nuce* posibilitatea unui alt roman, extinzând, astfel, aria de cuprindere epică, socială, psihologică, politică într-o veritabilă frescă. În toate e prezent elementul polițienesc, juridic. Anumite pagini sunt adevărate fragmente de curs universitar de la Facultatea de Drept, care nu fac corp străin, ci se integrează organic în narațiune. În aceste microromane, cum e povestea autobuzului de la Orăștie, a unor mari criminologi, atacul băncii – jaful secolului făcut de o gașcă de mari intelectuali evrei și altele, alte povesti în care autorul păstrează până și numele adevărate, precum întâmplarea unui polițist cu Adrian Păunescu, ziaristul Nicolae Arsenie, regizorul Calotescu, actoruI Ovidiu Iuliu Moldovan, poetul legendar Theodor Pâcă și graficianul Florin Pucă, regizorul Titus Munteanu și alții, din alte domenii asigură romanului un profund și original caracter realist.

Personajele acestei captivante cărți sunt oameni în carne și oase, cunoștințe ale eroului principal, colegi, prieteni, șefi, subalterni, suspecți, infractori care prin destinul lor se țes într-o amplă frescă socială dintr-o complicată societate aflată în tranziție.

Un merit deosebit al autorului îl constituie capacitatea lui de a înfățișa oameni, conflicte, evenimente cu obiectivitate și cu o mare liniște epică, chiar atunci când e vorba de confruntări și de aprige mașinațiuni - compromiterea eroului principal.

Cartea lui Lazăr Cârjan e în egală măsură un roman, o biografie, o suită de povestiri și reportaje, un eseu despre unele probleme de drept și de viață polițienească. E o carte care se citește cu plăcere și cu folos și vorba lui Vergilius: Omne punctum tullit, qui miscent utile dulci. Toată prețuirea pentru scriitorul care a amestecat plăcutul cu utilul în folosul cititorului !

Am mai primit la redacție:

Ioan Pelivan, istoric al mișcării de eliberare națională din Basarabia, ediție cu aparat critic de Ioan Constantin, Ion Negrei și Gheorghe Negru, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2012

Ioan Suciu, *Ever green, never green*, versuri, Editura Limes, Florești-Cluj, 2012

Mioara Bahna, *Aventura lecturii. Poezie română contemporană*, Editura, Pim, Iași, 2013

Două pe față, două pe dos. Volum omagial Mircea Trifu alcătuit de Elis Râpeanu, Editura Tipo-Man, Ploiești, 2012

George Șovu, *Cântecul Destinului*, roman, Editura Rawex Coms, București, 2012

Dan Elias, *Mersul pe nori*, versuri, Editura Helis, Slobozia, 2009

Vasile Romanciuc, *Lasă un semn*, versuri, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2012

Elisabeta Iosif, *Semnele Timpului*, versuri, Editura Rawex Coms, București, 2012

Stan V. Cristea, *Valori arhitectonice din județul Teleorman*, Editura Aius, Craiova, 2012

George Tei, *Niciodată Cuvintele...*, Versuri, Editura Topoexim, București, 2011

Ion Haineș, *Magia comunicării*, versuri, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2007

Ion Haineș, *Anotimp amânat*, versuri, București, 2006

Ștefan Dorgoșan, *Garniziana Malamoc*, proză, Editura Bren, București, 2013

Corneliu Vasile, *Scriitorul vremii, vremea scriitorului*. Eseu critic despre Geo Dumitrescu, Europress Grup, 2010

Iulian Filip, *Luna-i una*, versuri, Chișinău, 2011

Ion George Enache, *Petrecerea învinșilor*, poeme, aforisme, grafică, Editura Rafet, Râmnicu Sărat, 2010

Dintre sute de reviste

Revistă lunară de cultură
Destine Literare
A.C.S.R.
Asociația Canadiană a Scriitorilor Români

Publicație de largă cuprindere, atât ca sumar cât și ca autori (aici prietenul nostru Alexandru Cetățeanu, directorul revistei, a deschis larg paginile, spre a cuprinde scriitori din toată lumea, din America și până în Noua Zeelandă, din Italia până în America de Sud) *Destine Literare* se remarcă de la un număr la altul printr-o ținută grafică excelentă, prin articole și texte de poezie și proză interesante. Peste patruzeci de eseiști și scriitori s-au întâlnit în acest nou număr ca într-o imaginară agora a intelectualilor români răspândiți prin toată lumea, dar cu inima bătând alături (și pentru) valorile noastre de azi și de ieri. Am comite, desigur, o nedreptate dacă am cita *aci* și *acum* doar câteva nume de scriitori și titluri de materiale, iar reproducerea întregii liste ne-ar ocupa mult spațiu (pe care nu-1 avem în aceasta rubrică). În orice caz Asociația Canadiană a Scriitorilor Romani, care patronează și editează Destinele din 2001 încoace merită toate laudele pentru gestul de a răspândi pe întreg mapamondul rodul gândirii și imaginației condeierilor ce scriu în limba lui Neculce, a lui Eminescu și Sadoveanu.

1/120 ■ Ianuarie 2013 ■ Anul XI ■ 1 leu
Cafeneaua literară

După Liviu Ioan Stoiciu și alți autori (putini la număr), iată că și Virgil Diaconu se dovedește a fi foarte nemulțumit de lipsa de transparență a Uniunii Scriitorilor, atacând frontal politica dusă de conducerea obștii. „Cine publică și cine nu publică în România literară și la Polirom ? Cine participă și cine nu participă la programele USR ?" se întreabă (și își întreabă cititorii) redactorul șef al revistei piteștene. Dl.Virgil Diaconu face publice activități și „gesturi" al conducătorilor USR de care se știe. Și nu de azi, de ieri. Dacă-mi aduc bine aminte (și-mi aduc !) la precedentele alegeri una din problemele ridicate de mai mulți vorbitori a fost tocmai aceea a lipsei de transparență. Dl. Nicolae Manolescu, la discursul de învestitură emitea ideea reconsiderării statutului de scriitor. Și ce s-a ales de atunci ? Și la rându-ne ne putem întreba, inutil desigur: Cum să crească prestigiul scriitorului când pe scenele manifestărilor literare urcă mereu și mereu aceleași persoane ? Cum să crească de vreme ce pe o listă (știm noi a cui !), alcătuită pentru lecturile de le Ateneu din decembrie trecut au fost aceiași scriitori de ieri, de alaltăieri, de anul, din cincinalele trecute ? Și s-a văzut ce s-a întâmplat acolo. După nici jumătate de oră publicul a început să părăsească sala (Vezi ce scrie, cu umor amar, și colaboratorul nostru Geo Călugăru în pagina 19 din acest număr al revistei !).

În fine, ar fi multe, foarte multe de spus, dar te întreb, dle coleg de la Pitești, de ce să le mai spunem de vreme ce vorbim singuri și nu ne ascultă nimeni ? D-ta nu vezi că și ședințele Uniunii au început să se țină în provincie și cu participanți aleși pe sprânceană ? D-ta nu vezi că e suficient să vină cineva cu propunerea de a se scoate din Statutul Uniunii prevederea ca un președinte să, n-aibă dreptul decât la două mandate și că-n felul ăsta odată ales un conducător al breslei poate sta în scaun până în vecii vecilor și propunerea e acceptată imediat ? Ce mai contează că președintele trece pe la sediul instituției din an în paște și că dacă tu, simplul muritor, ostaș al condeiului ai o problemă de rezolvat nici măcar n-ai cu cine să stai de vorbă ? Toate astea se știu. Și degeaba...

DACIA LITERARĂ

Când este ianuarie este și Eminescu, de la a cărui omagiere această revistă n-a lipsit niciodată. Acum citim materiale despre revizorul școlar Emineacu (Gheorghe Baciu), despre sfatul sciitoricesc de le Putna, dar și despre „valori eminesciene în poezia lui Mircea Ivănescu (Andrei Munteanu) sau despre G. Ivănescu „omul și intelectualul" (Eugen Munteanu). Împlinirea unui veac de la nașterea poetului George Dan și editarea de către o editură clujeană a unui text inedit al acestuia i-a prilejuit lui Theodor Damian să trimită o frumoasă (și 1a obiect !) cronică literară, tocmai de la New York. Interesante manifestările legate de dezvelirea statuii lui Mihai Codreanu, celebrul sonetist, sau „istoricul" pe care îl face Grigore Ilisei unor monumente ieșene.

F. P.

Autorii de cărți și editorii de reviste care doresc să le fie prezentate aparițiile în cadrul acestei pagini sunt rugați să trimită (sau să lase personal) câte un exemplar pe numele **Florentin Popescu,** la S.C. „Orfeu" (librăria Muzeului Național al Literaturii), B-dul Dacia nr. 12, Sectorul 1, București.

Jurnal de călătorie – *Vasile Szolga*

TURCIA – "un pod" nu prea îndepărtat (IV)

Vasile Szolga

3 mai – duminică

Azi ne-am sculat târziu, avem zi liberă. În mod normal, trebuia să facem o excursie în insula Rodos, dar ni s-a comunicat că nu se mai face. La micul dejun, bufet suedez; unii și-au umplut farfuriile să le ajungă pentru toată ziua. Apoi am plecat la plimbare pe faleză. Vreme superbă, soare dogoritor, marea calmă și albastră. Am umblat peste trei ore.

După amiază, plecăm din nou la plimbare, spre centrul orașului. În bazar îmi cumpăr o cămașă cu mânecă lungă care mă costă 20 de lire turcești, adică 10 euro, după ce mă tocmesc destul de mult cu vânzătorul care ceruse inițial 40 de euro.

4 mai - luni

Părăsim Marmarisul. Este ora șapte dimineața. Lumea se salută veselă.

Tataie Mitică nu rezistă să nu le întrebe cele două grase: "V-a fost dor de mine ?", iar cele două grase răspund la unison: "Daaa".

Ajungem la Pamucale. De departe se văd terasele albe de calcar ce coboară pe versantul unui deal. Intrăm într-un complex cu ape termale. Ne echipăm pentru baie, explorăm bazinele. Izvorul de apă termală este un con, din care izbucnește o apă fierbinte, la circa 60 de grade, destul de noroioasă. De altfel primul bazin este cel mai fierbinte și cel mai noroios, următoarele sunt mai reci și mai curate. Ne bălăcim cu toții. După vreo câteva ore de baie bună, masa ne așteaptă. Bufet suedez, mâncare foarte bună și variată, la discreție. Luăm autocarul și ajungem la intrarea în Hierapolis, orașul antic, de lângă Pamucale. Intrăm prin cimitirul- necropolă. Impresionant. Intrăm apoi prin poarta bizantină în perimetrul orașului antic Hierapolis. Numele vine de la Hieron, un templu ridicat aici de frigieni. Orașul cunoaște o dezvoltare deosebită pe vremea dominației romane, mulți împărați romani vizitând băile calde de aici. Orașul suferă de pe urma mai multor cutremure devastatoare, care vor face să fie până la urmă părăsit.

Pornim mai departe, spre Antalia. Șoferul dă drumul la DVD-ul autocarului și pe ecranele televizoarelor începe să ruleze un film siropos. Grupul celor din față privește cu nesaț și se amuză copios.

La opt seara ajungem la Antalia. Urmează cazarea și culcarea.

5 mai – marți

Iarăși zi liberă, dar afară plouă și vremea este întunecată.

Plecăm cu umbrele și pelerine pe noi spre centrul orașului. Aici, lângă turnul cu ceas, găsim un centru de închiriat mașini; închiriez una. Plecăm. Plouă cu găleata. Ne îndreptăm spre Perga. Oraș antic, unul din cele mai frumoase orașe grecești din Anatolia, acum în ruine. Totul este impresionant. Strada principală, cu dale și scuaruri pe mijloc, cu treceri de pietoni și cu fântânile monumentale de pe margine, mă impresionează în mod deosebit.

Ne îndreptăm spre un alt obiectiv de lângă Antalia: Termessos. Ruinele orașului Termessos se află în mijlocul unui parc natural, la o înălțime de peste 1000 de metri. Este orașul care nu a fost cucerit de Alexandru cel Mare și probabil unul din cele mai bine păstrate din Turcia. Alexandru nu și-a bătut capul cu cucerirea lui, ci a ales să-l ocolească, văzându-și mai departe de campania lui spre inima Asiei. Orașul a fost părăsit tot datorită unui cutremur devastator. Se văd blocurile imense de piatră, parcă răvășite de o mână uriașă nevăzută. Marele amfiteatru este destul de bine păstrat, pe când Odeonul acoperit este în stare jalnică. Mă impresionează cisternele în care anticii colectau apa necesară vieții de zi cu zi. Fiind în vârf de munte, singura sursă de apă era ce puteau să colecteze din ploaie.

Revenim în Antalia, ajungem la agenția de unde am închiriat mașina; o predau individului care mi-a dat-o azi dimineața. Se uită bine la ea să nu fie lovită. Mulțumit de felul în care arată, se suie la volan și pleacă.

Ne îndreptăm spre hotel. Între timp, nu mai plouă. Mâine ne trezim devreme; plecăm spre Capadochia.

Neagu Udroiu

CALDELE ZĂPEZI

Două nume proprii-unul de cărturar, celălalt de carte, îmbracă în parfum la țărmul finic curgeri de februarie. La două date de calendar, timpul este oprit în dreptul lor. Cu pălăria ridicată deasupra capului, finlandezul se înclină evlavios, în semn de respect și recunoștință.

În ziua de 5 s-a născut Johan Ludvig Runeberg (1804-1877), finlandez de origine suedeză. Este poetul național al țării. Versurile sale au fost alese pentru a reprezenta Imnul Național. Casa din orașul Porvoo, unde a locuit, a devenit muzeu și constituie o adresă la care aleargă cât e anul de mare, tineri și vârstnici. Aici, ca și în cimitirul din apropiere, unde ajungea la capătul unei intense și memorabile activități creatoare dar și a unui nemeritat și prelungit cortegiu de suferințe.

În mijlocul Capitalei, în Esplanadi, bulevardul imens supravegheat de o vegetație impresionantă, statuia poetului impune respect. Nouă, românilor, ne amintește de monumentul Kogălniceanu din București.

În ziua sa de naștere, drapelul național este arborat pe întreg cuprinsul țării - pe fațada clădirilor oficiale, la balcoanele locuințelor de la orașe și sate, la poarta caselor de vacanță. Pe 5 februarie, în restaurante și cofetării, de la Golful Finic până dincolo de Cercul Polar, este servită, ceremonios, drept desert prăjitura patentată de soția poetului, Frederika Charlotta - de formă cilindrică și decorată cu gem. În anii de zacere, de ziua lui, pe masa sărbătoritului era nelipsit acest cilindru ademenitor. A devenit, cu gândul la creator, un simbol.

Cartea sărbătorită pe 28 februarie este "Kalevala", epopeea națională a finlandezilor. Ceremonialul seamănă: pretutindeni, drapelul național. Fie februarie cât de dăruit ideii de iarnă sprijinită pe Cercul Arctic, cu zăpadă căzând în neștire - ca acum - cetățeanul de toate vârstele este convocat să ia act de existența acestei scrieri, recitind în familie ori participând la manifestări publice destinate s-o venereze. Cartea sărbătorită cu fast are o istorie aproape neverosimilă. S-a născut prin strădania unui medic de țară, Elias Lonnrot, a bătut drumurile Kareliei, hotărât să asculte cântecele locului. A călătorit cu ce i-a ieșit în drum, a înnoptat pe unde a putut. A notat frenetic. Vom înțelege că nu Lonnrot a scris Kalevala. El s-a dovedit doar un împătimit de sonoritățile sale și, scrib conștiincios, a trudit pentru plămădirea și cristalizarea ei. Frânturi de poveste, cioburi de entuziasme, fragmente de existențe înnobilate de legendă. Primul volum din Kalevala apare în 1835.O a doua ediție, definitivă, este editată în 1840. Cuprinde 65000 de versete. Datorăm lui Barbu Brezeanu, traducerea în românește, a epopeii finlandeze, beneficiind de o bursă a Ligii Națiunilor (între timp, dispărută). O altă traducere la noi o va realiza Iulian Vesper.

28 februarie, data la care Lornnot a semnat prefața, a devenit în calendarul cultural național "Ziua Kalevalei".

Sub razele de lumină ale respectivelor borne culturale, Zăpezile Finlandei iradiază căldură.

Povești de trezit copiii
- jurnal bătrân -

Care ești, mă, de la Bălăcița ? (I)

Nicolae Dan Fruntelată

Astăzi, 15 septembrie 2012, am fost la bâlci, în București. Undeva, lângă Sala Polivalentă, un primar care începe să fie o legendă, pe numele lui **Piedone**, a organizat un bâlci. Adică, a adus țărani adevărați cu grădinile lor cu tot, cu struguri dulci, albi ori negri, cu must, cu ardei, roșii, ceapă, usturoi, cu brânză de la mama ei, adică din Jina Sibiului, cu afumături de porc, cu miere, șerbeturi și dulcețuri, cu halviță, cu cazane de aramă pentru țuică, ustensile de cafea turcească, să nu uit, cu bragă adevărată de dinainte de război, cu mere, cu pere, cu toamnă revărsată și vândută prea ieftin pe tarabele acestui mic paradis. Evident, cu muzică populară de of și aoleu, cu mici proaspeți și fleici bine rumenite, cu bere, cu tot ce vrea sufletul tău de orășean pârât, născut prin cine știe ce coclauri, chiar în marginea Bucureștilor, chiar în Bucureștiul ăsta care nu e decât un sat mare.

Ce lipsea din acest bâlci de toamnă, frumos și românesc pânăn prăsele (să mă iertați, n-am nimic față de producătorii bruneți care nu știu deosebirea dintre mărar și pătrunjel, dar au împânzit piețele orașului cu „marfa" lor !), ce lipsea, așadar, din acest Obor nou, inventat de un edil priceput ? Lipseau tiribombele și fotografii ambulanți. Atâta tot. Știți ce sunt tiribombele ? Prin unele locuri din țară li se spune ringhișpiluri sau lanțuri. La mine în sat, la bâlciul care avea loc în fiecare an în jur de 15 septembrie (coincidența m-a tulburat puțin) li se spunea *tiribombe*. Bâlciul începea cam de joi, se dezvolta în zilele de vineri și sâmbătă și culmina duminică. El avea loc la Gvardeniița, un sat la vreo trei kilometri de Bălăcița mea. Era evenimentul anului, bucuria anului. Nu numai pentru noi, copiii care organizam expediții în fiecare zi (deși traversam un cimitir), să vedem bâlciul. Tiribombele erau de două feluri: cu motor ori cu tracțiune manuală (mă rog, așa ceva). La alea cu motor nu ne înfigeam prea des, că trebuia să dai leul pe care nu-l prea aveai. La celelalte, te înjugai sus, pe o platformă, împingeai două ture și aveai și tu dreptul la una în scaunul rotitor ! Ce bucurie sălbatică aveam și câte frustrări ! La halviță, la bomboanele de zahăr, la sirop, la înghețata apoasă în cornete mici, nu ajungeai fără bani. Sigur, duminică veneam cu părinții, îmbrăcat frumos de sărbătoare, cu cămașă albă de pânză, cu pantaloni scurți transformați din cei lungi ai tatei, cu sandale, atunci beneficiam, în limita sumei disponibile a părinților, de o bomboană lungă și colorată, o înghețată și, dacă era un an bun, de o tură cu tiribomba cu motor și o fotografie la minut (fotografie de familie, cum zic azi boșii de la întâlnirile politice).

Ce nebunie era acest bâlci ! Cum mi-a marcat el toamnele din copilărie, cât mi-a lipsit când ziua de 15 septembrie însemna prezența la liceu, la Turnu Severin. În primii ani de liceu nu știu ce m-a durut cel mai mult, depărtarea de părinți ori absența de la fabulosul bâlci de la Gvardeniița !

Mă întorc la vârsta mea și la viața mea de acum. Cum să nu-mi placă un asemenea eveniment, precum cel din Parcul Tineretului ? Îl am în genă, în amprenta genetică. Știu că sunt compatrioți care cred că asta e o țărănie. Pentru că bâlciurile lor de parveniți ordinari sunt pe Coasta de Azur, la Dubai, în Dominica. Niște *neica nime*, funcționari mărunți pe la câte o schelă de petrol și fotbaliști în regiune, turnători de linia a doua la Securitate, bișnițari, pur și simplu, înainte de Revoluție, strâmbă din nas la orice se întâmplă aici, se duc să-și cheltuiască *euroii* în marile insule de plăceri ale lumii și strigă cu diferite prilejuri invocând democrația și dreptul tuturor.

Ce lume scârboasă, falsă și ipocrită până-n rădăcini !

Numai epoca fanariotă îi poate defini. Vânzători de plăcinte, sugiuc și bragă în Fanar, ajung mari boieri, uneori chiar Domni, în Țara Românească.

Mediocre și mediocri, contemporani cu noi, își etalează bogăția, suficiența și aroganța în fața unui popor siderat de sărăcie, de neputință și, o spun fără niciun fel de rezervă, de lașitate.

Dar, să mă întorc la tema inițială. Dacă nu sunteți capabili să vă bucurați de un bâlci românesc, să mergeți să vă cumpărați fructe și legume, să beți bragă, să mâncați mici, să gustați șerbet și halviță, n-aveți nimic românesc în voi. Oricât v-ați strofoca, oricât v-ați sofistica, sunteți din altă piesă.

Să vă fie de bine, să vă fie de cap !

Eu, domnilor și doamnelor, mă bucur de bâlci. De la tinerețe pân' la bătrânețe ! *Dixit !*

Doamna Elena Negreanu la 95 de ani sărbătorită la Majestic

Doamna Elena Negreanu a iubit arta, a iubit teatrul, a avut o viață fabuloasă. 13-II-2013 este ziua doamnei Elena Negreanu, dar și ziua mondială a Radioului. Acest moment sărbătoresc s-a

desfășurat la Majestic în ciclul: „Teatrul Radiofonic își omagiază valorile."

Dna Negreanu a fost artista Teatrului Național colegă cu Emil Bolta, cu Elvira Godeanu. A jucat în piesa „Toți fii mei" alături de extraordinara Aura Buzescu și de uriașul Calboreanu. Regizoare la Radio, profesoară la IATC, conferențiar universitar, asistent la clasa Radu Beligan. Doamna Negreanu a fost cea care la Cluj l-a descoperit pe Piersic când avea 17 ani, iar în comisia IATC care l-a admis pe Piersic după ce a recitat poezia „Nebuna" de Coșbuc a făcut parte și dânsa alături de Vraca și Al. Finți. Toți au acordat nota 10.

Într-una din sărbătorile de la Majestic, această oază de cultură din centrul Capitalei, a fost prezent Florin Piersic. La dorința doamnei Negreanu, Piersic a recitat primele trei strofe ale poeziei „Nebuna" făcând-o pe doamna sărbătorită să spună: „Florin, și astăzi ți-aș da nota 10 ca atunci demult lângă Vranca." Florin a bucurat-o spunându-i exact ce desen avea bluza ce o purta d-sa la examenul său, i-a mai mărturisit că o va iubi mereu.

Altă zi deosebită când în cadrul Anului Caragiale s-au prezentat înregistrări Caragiale. A fost un festin Cargiale interpretat de Radu Beligan, Ion Lucian, Mircea Albulescu, Mitică Popescu, Virgil Ogășanu. Mircea Albulescu a vorbit frumos despre doamna Negreanu, precizând ajutorul ce l-a primit de la doamna Negreanu la începuturi, când fostul student al Aurei Buzescu a început să înregistreze la Radio, ajungând azi să fie primul Doctor în Radio. Tot dânsul ne-a vorbit despre titanul ce l-a impresionat – Ion Talianu (cel mai mare interpret al lui Cațavencu din Teatrul Românesc). Tot în această zi dl. Costin Tuchilă ne-a dat un exemplu de profesionalism al marilor actori: maeștrii Radu Beligan și Ion Lucian (care au repurtat mare succes cu „Rinocerii" la Paris). Reîntorși dintr-un turneu obositor de la Tel-Aviv, cu toate că era iarnă mai grea decât actuala, au venit împreună la Radio să refacă schița „Amicii". Realizatorul le-a pus textele pe masă, observând în timpul înregistrării că textele nu erau necesare căci acești maeștrii veniseră pregătiți, cu textele știute la perfecție, uitaseră doar de oboseală ! Mi-au revenit în memorie cuvintele celui mai mare admirator al lui Caragiale, care a fost Emil Gîrleanu. Aceste fraze au fost rostite aici, alături de Majestic unde era Teatrul „Ventura" cu prilejul Primului Festival „Ion Luca Caragial" în ziua 30 ianuarie 1912: „După cum cuvântul Ceahlău trezește înfățișarea grandiosului în natură tot așa numele de Caragiale trezește în mințile românilor imaginea unui uriaș al gândirii. Sărbătoarea de astăzi este serbarea nunții de aur a maestrului cu nemurirea." Nici nu puteau fi rostite cuvinte mai frumoase despre cel ce a rămas nemuritor.

Astfel ne-au reamintit de frumoasa carieră a doamnei Negreanu, amintindu-ne și de modul impecabil în care acum doi ani, a interpretat-o pe Katherine Hepbourn în dragostea ei pentru Spencer Tracy. Glasul ca la 40 de ani, fără nicio vibrație de bătrânețe. A fost pur și simplu formidabilă. Au vorbit emoționant regizorul Mihai Lungeanu, Dan Tărchilă și alții. A fost audiată piesa „Micul Prinț" cu realizatorul de azi Vasile Manta în rolul Micul Prinț când avea 11 ani, regizoare Elena Negreanu.

A fost o zi plăcută încărcată de emoție și bucurie. Sărbătorita ne-a mărturisit că-i preocupată să mai facă un vernisaj cu picturile ce le-a realizat în timpul liber și să dea un recital din poezia lui Emil Bolta, pe care l-a admirat mult. Mai rar la o asemenea vârstă, de 95 de ani, să ai astfel de preocupări.

Mihai Petrovici (teatralist)

Parisul în carte și film

Se apropia vremea Oscarurilor 2012, când pe ecranele bucureștene a sosit muzicalul nou al lui Tom Hooper, *Mizerabilii*, pe o temă foarte frecventată de cineaști. Filmul este prezentat ca un candidat cu șanse mari la premiul Oscar.

La Hollywood se poartă într-adevăr filmele muzicale, dar ar fi păcat ca „Les Miserables" să ia chiar premiul pentru cel mai bun film. În schimb Anne Hathaway ar merita. Sau muzica originală a lui Claude Michel Schonberg. Atenție, personajul feminin în filmul lui Hooper nu este Cosette (interpretată de Amanda Seyfried), ci Fantine, interpretată impecabil de Hathaway, actrița nedistinsă cu Oscar. De remarcat și creația cuplului Helena Bonham Carter și Sasha Baron Cohen, soții Thenardier. Despre Hugh Jackman, nominalizat la cel mai bun actor în rol principal (Jean Valjean), ce să spunem ? Chiar în filmul acesta este pus în umbră de Russel Crowe, un Javert de zile mari, nenominalizat.

„Les Miserables" în variantă de operetă așadar, cu libretul în versuri. Filmul respectă aproape pas cu pas intriga romanului cunoscut, „punctând" doar altceva decât europenii. Bunăoară, pentru scenariștii Claude Michel Schonberg, Alain Boublil și pentru regizorul Hooper nu este atât de importantă povestea de

iubire a lui Marius cu Cosette, cât poveștile ratate: Fantine-Valjean sau Marius-Eponine. Iar finalul în spirit romantic, în care cei morți promit o viitoare revoluție victorioasă (să-i spunem un "Epilog în Cer" parafrazându-l pe Goethe) lasă spectatorilor o impresie puternică, pe măsura unei opere mari a literaturii universale.

Proiecția filmului, în seara de 26 ianuarie, a fost precedată de lansarea unei cărți-biografie dedicată unui veșnic îndrăgostit de Paris, Tudor Vornicu. Autoarea cărții, Annie Muscă, jurnalistă din părțile Vrancei (și ale Vornicilor), născută în 1970, neapucând să-și cunoască personajul, a realizat în doi ani, din interviuri luate apropiaților lui Vornicu (fostele soții, fratele, colegi din TVR) și din documente de arhivă, o carte ca o bijuterie, îmbogățită cu un material fotografic de calitate. „Era timpul să-l scoatem pe Tudor Vornicu din spatele ecranului și să-i redăm libertatea anilor copilăriei, amintirea părinților și fraților, dorul de copii și de mamă și câte puțin din iubirile-i pătimașe", citim pe coperta a IV-a a volumului de la editura focșăneană Terra.

Tudor Lavric

Emilian Marcu: *Mirări din alte veacuri*

Mioara Bahna

Cu titlu nostalgic, încărcat de promisiunea unor parfumuri vechi, mereu tulburătoare, ultima carte a lui Emilian Marcu, ***Mirări din alte veacuri*** – Princeps Edit, Iași, 2013 –, prin cele trei părți care o alcătuiesc (***Mirări din alte veacuri***; ***Prin virginale sensuri*** și ***Tăcerea din ferestre***), îi oferă cititorului, cunoscător al creației poetului, strânsă în câteva zeci de volume de versuri și de proză, ori celui care se apropie pentru prima dată de aceasta, un nou eșantion de rafinament, de bun-gust, de artă autentică, având potențial pentru a străbate timpul, fără să i se altereze valoarea, fiindcă, la fel ca în volumele precedente, aplecarea spre clasic este evidentă și aici, unde, iarăși, sentimentul iubirii, cu toată complexitatea sa, este suveran.

O aproape continuă nostalgie răzbate, apoi, din conținutul poemelor, învăluite de o stare oximoronică, de exaltare tristă, irepresibilă (cu ecouri blagiene, ***Păduri ce ar putea să fie / și niciodată nu vor fi***), a cărei geneză e în ***galaxii uitate –*** singurul spațiu abolind timpul –, unde iubirea râvnită de eul creator ar putea fi convertită în trăire directă, fiindcă neputându-se înfăptui aici, unde poate părea anacronică, tânjește spre alte lumi, câtă vreme ***E lutul dintre gânduri pierdutul paradis*** și ***Prin brume, a tăcere, incandescente tomuri / Iau forme de-nceputuri mai tainic, mai bizar…*** Clasicismul poemelor e, pe de altă parte, susținut prin predispoziția poetului spre tot ce înseamnă lumină: a zăpezii, a zilei, a gândului, umbra însăși fiind tot lumină: ***Umbra ta de lumină, umbra mea de zăpadă.***

Gesturi oprite la jumătate, visuri a căror împlinire e deliberat stopată sau doar amânată la nesfârșit (***Aș fi putut să te zidesc…***), din convingerea, poate, cu tentă argheziană (***Piscul sfârșește în punctul unde-ncepe…***), că drumul spre înfăptuire e superior momentului final, sunt presărate pretutindeni în cartea lui Emilian Marcu, jalonând nehotărârea alegerii între renunțare / jertfă / salvare, din moment ce oricare dintre aceste opțiuni ar însemna limitarea sau chiar îngrădirea libertății, transformând eul în adulator al propriei creații, o nouă Galatee a unui alt Pygmalion, gândul său străbătând un imaginar proteic, în stare să ajungă în contiguitatea desăvârșirii. Și tot proteic e, în volum, și idealul

(continuare în pag. 18)

O glorie postumă: Mihail Bulgakov !

(*Roman Teatral* la Teatrul Nottara)

Candid Stoica

Când am citit în anul 1969, **Roman teatral**, în traducerea lui Alexandru Calais, am rămas descumpănit, chiar dezorientat. În el, pe lângă o acidă critică a birocrației care domnea în domeniul artei, recte în teatru, erau ironizate, chiar ridiculizate, sub nume de împrumut, dar ușor de decriptat de către oamenii de artă, două mari personalități ai teatrului sovietic. Două personalități despre care învățasem temeinic la istoria teatrului. Mai mult. Unul din cei doi este autorul unui sistem teatral, a unei metode de lucru cu actorii, îmbrățișat cu entuziasm și cu frenezie de toți marii creatori ai teatrului Românesc și implicit și de profesorii Institutului de Teatru, de studenți, actori, critici de teatru și de toți politrucii care supravegheau viața culturală a timpului. Orice abatere de la el, era aspru sancționată**,** sistemul devenind sacrosant.

Autorul micului roman (250 de pagini, format mic) era, la vremea aceea, pentru mulți dintre noi, un ilustru necunoscut: **Mihail Bulgakov** !

Câțiva ani mai târziu, odată cu apariția în limba română a romanului "Maestrul și Margareta" (1973) și a volumului de teatru (1986) fenomenul Bulgakov ni s-a arătat în adevărata sa amploare descoperind în autorul micului roman de sertar (a fost tipărit la câțiva ani după decesul autorului în 1966) un mare autor de talie universală, iar toate întâmplările din **Roman Teatral** au căpătat consistență, adeverind că ele au făcut parte intrinsecă din biografia autorului.

Pe scurt: Maxudov un tânăr autor scrie un roman care este tipărit într-o revistă fantomatică, apoi, la îndemnul unor prieteni transcrie subiectul într-o piesă, care ajunge la un teatru condus de doi directori "celebri". Dar odată ajuns aici încep și necazurile, buclucurile, dezacordurile, nemulțumirile, dezamăgirile și decepționat, deziluzionat în final, fiind o fire depresivă, se sinucide. Dar nu înainte de a lăsa un manuscris cu tot ce i s-a întâmplat.

Ca și Maxudov, eroul cărții, Bulgakov a avut de întâmpinat mefiența contemporanilor, neîncrederea celor de la teatrele cu care a colaborat, și mai ales exigențele cenzurii care i-au oprit majoritatea spectacolelor realizate după piese lui. "Zilele Turbinilor", "Casa Zoikăi", "Cabala bigoților", "Fuga", "Ivan Vasilievici", "Insula purpurie", "Don Quijote", "Pușkin" toate piesele, după ce au fost cenzurate drastic, au fost interzise. Chiar și ultima despre tinerețea revoluționară a lui Stalin, pe care din disperare se hotărâse să o scrie, a fost oprită în proiect. Paralelismul e izbitor !

Am avut norocul de a vedea la Moscova în anul 1978 celebrul spectacol al lui Iuri Liubimov cu dramatizarea acestuia după "Maestrul și Margareta", și plăcerea de a sta în sală pe un scaun alături marele actor Smoktunovski, aflat ca și mine, în postură de spectator, iar la final să asist la un recital de poezie unde, printre alți actori s-a produs cu o incandescență, ieșită din comun, celebrul iubit al Marinei Vlady, Vladimir Vâsoțki. Deasemenea, împreună cu un grup, am fost la ultima locuință a lui Bulgakov, de unde am fost pur și simplu alungați de cel care, după moartea sa, îi ocupase locuința !

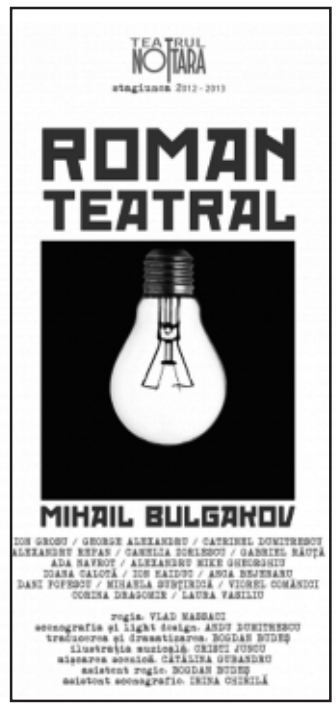

Am fost fermecat de spectacolul Cătălinei Buzoianu de la Teatrul Mic cu "Maestrul și Margareta" care a avut ca protagoniști pe Valeria Seciu și pe Ștefan Iordache și de excepționalele spectacole de la Teatrul Bulandra, ale lui Tocilescu cu "Tartuffe" și "Cabala Bigoților din anul 1981.

Ulterior mai toate piesele lui Bulgakov, respins**e** de ideologii vremii, de directorii fricoși sau dogmatici, chiar de Stanislavski însuși (însăși), au văzut lumina rampei pe scenele din URSS și bineînțeles și din țara noastră.

Toate aceste recunoașteri târzii vin ca un fel de răzbunare față de viața chinuită și a unui destin nemilos pe care a fost nevoit să-l parcurgă.

Cunoscând toate astea, recunosc, că m-am dus la spectacolul teatrului Nottara regizat de Vlad Massaci cu teamă. (traducere și dramatizare de Bogdan Budeș) Mărturisesc că nu-mi place să scriu despre spectacole slabe sau despre colegi în ipostaze nefericite sau penibile.

De aceea țin să felicit, de la început, direcția teatrului pentru alegerea repertorială făcută, precum și pe cei care s-au ocupat de caietul program (nr. 3) din care aflăm amănunte inedite, ceea ce nu pot face despre afișul spectacolului, care pare a fi, în cel mai bun caz, o reclamă a IDEB-ului ! Dar mai toate temerile mi-au fost date la o parte de un spectacol inteligent, care a reușit să despice cartea în liniile ei principale. Orice dramatizare este sortită din plecare criticii. Se pot emite pretenții că un episod a fost omis, că un altul a fost dilatat, că un personaj a fost sacrificat, că un accent s-a nimerit să cadă invers decât trebuia, dar în general regizorul, a înțeles esențialul lucrând, uneori cu migală anumite scene, având la dispoziție un buchet de actori extrem de talentați, cu comprehensiunea actului creator,

Și cu toate acestea sunt de făcut unele observații pe care regizorul și actorii sper că nu mi le vor lua în nume de rău. Trecând peste multe amănunte (lucruri simple), dar care par absolut nefirești în comportamentul personajelor (suitul repetat pe mese, mersul pe scaune), pătrunderea prin zid, obsedantă al personajelor, lasă impresia neplăcută că teatrul respectiv (din piesă) ar fi populat în exclusivitate de vanitoși, de idioți, de fuduli, isterici, de arivști, de obedienți, de caraghioși, stupizi, nerozi, de orgolioși stăpâniți de delir de grandoare, închipuiți, megalomani, farsori, îngâmfați, în concluzie de nebuni, ceea ce este, evident, un lucru fals, (deși există și asemenea specimene), **ajung la un lucru de fond**. Chiar de esență. Cine sunt cele două personaje cu care se luptă sinucigașul Maxudov ? Spectatorul simplu, care habar n-are de istoria artei, nu află absolut de loc, cine sunt de fapt, Aristarh Platonovici și Ivan Vasilievici. Au fost oare, numiți directori, politic, cum se obișnuiește astăzi ? Au fost prieteni cu Stalin, Molotov, sau Kaganovici. Erau ei, oare, rude cu Beria ? Spectatorul obișnuit află doar din caietul program, extrem de judicios întocmit, că cei doi sunt două personalități marcante ale teatrului sovietic. Pe Constantin S. Stanislavski și Nemirovici-Dancenko oamenii de teatru îi cunosc destul de bine. (Actorii bătrâni își mai amintesc cum au reînvățat să joace teatru, făcând celebrul exercițiu, din sistemul lui Stanislavski, cu aprindera focului, sub privirile severe ale consilierului sovietic Vasiliev).

Fiind în plină teroare stalinistă, având cunoștință de soarta tragică a colegului lor Meyerhold, (ucis în închisorile staliniste) se poate trage concluzia că cei doi excelenți oameni de teatru, suflau și-n iaurt de frică, căutând, pe cât se poate, să pună surdină și să netezească asperitățile textelor lui Bulgakov, reușind până la urmă, cu ajutorul cenzurii să-l reducă la tăcere, sau cum singur s-ar fi exprimat: **mi-a semnat condamnarea la moarte !**

(continuare în pag. 19)

Pariați pe Oscar ? Pe un juriu de mii de persoane sau pe un profesionist de cinema ?

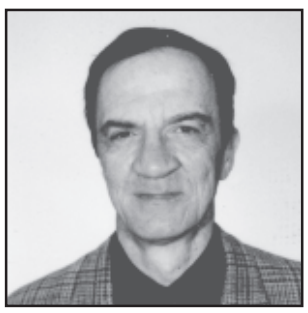

Călin Stănculescu

În mod obișnuit, juriile festivalurilor internaționale de film cuprind între cinci și treisprezece membri, fie de aceiași profesie, critici în cazul juriilor FIPRESCI, fie selecționați dintre majoritatea meseriilor ecranului, poate, mai puțin, machiori sau cascadori. Și aceste două ultime profesii aduc strălucire produsului final,dar nu se pot compara cu interpreții, autorii poveștilor, regizorii sau operatorii.

Cum rigorile tipografiei mă obligă să scriu aceste rânduri cu câteva zile înainte de sfârșitul primului mare festival al anului, Berlinala, și înainte de decernarea premiilor Oscar mă voi strădui să pronostichez câteva succese cinematografice, fără a mă substitui vreunui juriu.

La Berlinală, Călin Netzer este deja câștigător fiind selecționat. Mai mult, filmul său are o distribuție strălucită, cu Luminița Gheorghiu și Bogdan Dumitrache, ambii actori de anvergură europeană lansați de Noul Cinema Românesc, sintagmă cam aiurea pusă de unii critici și istorici de film mai grijulii cu faima lor decât a celor comentați. Filmul *Poziția copilului*,este o dramă psihologică având drept cadru un mediu social peste medie, care poate impresiona nu doar prin calitățile artistice ale rezolvărilor regizorale, ci și prin mesajul său, cu nu puține subtilități psihanalitice.

La Berlinală mai avem o debutantă, regizoarea Eva Pervolovici, cu filmul *Marussia,* cu un story având aceiași pereche de personaje mamă-copil, care bântuie într-un decor precum Parisul, orașul în care s-a stabilit autoarea filmului. Pronostic Berlin - un premiu, sau două.

Și acum Oscarul. Globurile de Aur (decernate de Asociația Presei Străine de la Hollywood) l-au dat drept câștigător pe Ben Affleck cu *Argo*, film care a câștigat principalele două distincții, cel mai bun film și cel mai bun regizor, ca și la premiile Academiei Britanice de Film și Televiziune BAFTA, în ciuda favoriților *Lincoln*, *Django dezlănțuit*, *Mizerabilii* sau *Viața lui Pi*.

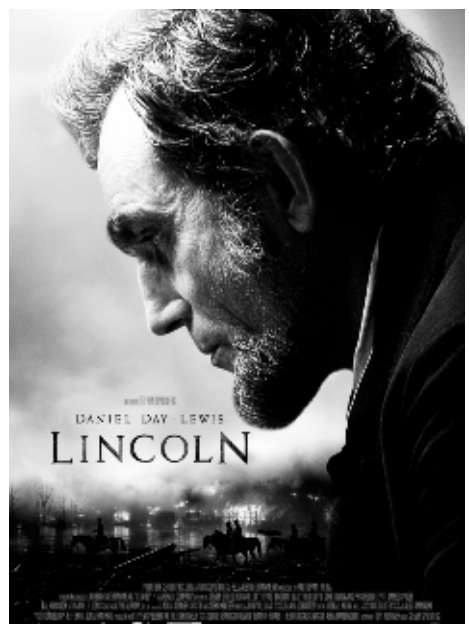

Ben Affleck nu a fost selecționat pentru competiția rezervată celui mai bun regizor, așa că Spielberg va câștiga, cu *Lincoln*, și datorită conservatorismului *made in Hollywood*, care nu i-ar permite accesul unui Quentin Tarantino, cineast mai important pentru istoria cinematografului, decât academicul autor al un fragment biografic din viața președintelui, care a abolit sclavia cu prețul corupției la nivel înalt.

Pentru cel mai bun film concurează însă *Argo*, film dinamic de acțiune, care reface o acțiune a CIA la începutul lui 1980, când trebuie să extragă din Iran șase cetățeni americani. Dacă suspansul și ritmul sunt abil dozate, mai inspirată mi se parte a fi privirea critică, ironică la adresa fabricii de vise, cea care va furniza agenților CIA substanța și motivația unei acțiuni curajoase imaginate împotriva fanatismului, capabil să omoare oricând oameni nevinovați. Păcat că John Goodman, nu candidează la Oscarul pentru rol secundar. Acesta va fi câștigat de Christopher Waltz, actorul preferat de Tarantino în *Django dezlănțuit*, drept doctorul King Schultz, dar și Tommy Lee Jones în *Lincoln* ar fi avut șanse. La actrițe, Emmanuelle Riva din *Amour* al lui Michael Haneke, n-ar trebui să aibă vreo rivală, după cum interpretul lui *Lincoln* Daniel Day-Lewis este un câștigător cert. La scenariu original, Tarantino poate fi fără emoții, după cum un film excelent *Anna Karenina*, pe nedrept uitat de jurați, ar avea dreptul la un Oscar pentru scenografie. *Amour* mai are o șansă la premiul pentru cel mai bun film străin. La alte categorii nu mă încumet a da pronosticuri fiindcă nu am văzut filmele.

Mă hazardez însă a mai pronostica, premiile pentru cel mai bun regizor și/sau film care vor fi decernate la sfârșitul acestei luni sau la începutul celei viitoare (februarie-martie) de Uniunea Cineaștilor și Asociația pentru promovarea filmului românesc – Premiile Gopo.

Cel mai bun film din producția românească de anul trecut va fi, incontestabil, *După dealuri* de Cristian Mungiu, dar la celelalte premii candidează serios *Undeva în Palilula* de Silviu Purcărete, ca film experimental, *Despre oameni și melci* de Tudor Giurgiu, drept o comedie a vremurilor noastre, sau și *Toată lumea din familia noastră*, film semnat de Radu Jude sau și *Caii sunt verzi pe pereți* de Dan Chișu.

Cred că dacă avem cel puțin cinci filme de premiat, producția noastră de film nu stă chiar atât de rău.

Și mai avem și documentare sau animație, domeniu mai anonim ca oricând, din păcate, în țara lui Gopo.

Juriul ad hoc format dintr-un singur critic de film a ales. Să vedem ce fac ceilalți mulți specialiști. Text predat pe 14 februarie, scris pe 13 februarie ora 21.24.

Gabriela Rișcan - În căutarea armoniilor primordiale

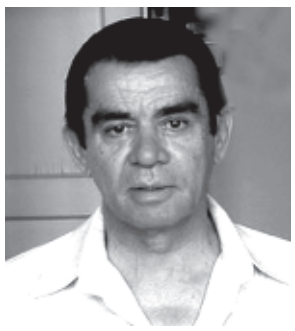

Corneliu Ostahie

Având în vedere faptul că vine din lumea filmului (a semnat decorurile și costumele a numeroase pelicule artistice de lung metraj, colaborând cu regizori renumiți), cea mai simplă modalitate de a o caracteriza pe pictorița Gabriela Ricșan ar fi aceea de a o considera un artist care, nereușind să scape de limbajul și de rigorile compoziționale ale scenografiei, încearcă să le adapteze la un nou mod de exprimare, cu rezultate care fac o trimitere constantă, adesea redundantă, la precedentele propriei creații. Rezultă din acest mod de abordare un anumit reproș implicit, strecurat insidios în textele unor comentatori care – altminteri – au avut doar cuvinte de laudă referitoare la pictura sa de șevalet.

Nu voi face nici eu excepție de la acest loc comun ce însoțește reflectarea critică a pânzelor semnate de Gabriela Ricșan. Într-adevăr, în cele mai multe dintre lucrările sale avem de a face cu „aranjamente" scenografice, cu mici universuri decorative, construite cu o grijă aproape obsesivă pentru acurațețe, care, chiar dacă sunt inspirate din realitatea imediată, tind să se îndepărteze de aceasta într-un mod ce evocă mai degrabă seducția idealizării datului vizual (de unde și o notă discretă de calofilie), decât intenția de a-i valorifica sugestiile în compoziții dictate de sintaxa imprevizibilă a imaginației. Diferența dintre ceea ce s-a spus deja și punctul meu de vedere constă în faptul că eu nu numai că nu găsesc nimic nelalocul său în această formulă stilistică, ba, dimpotrivă, cred că originalitatea picturii doamnei Ricșan provine tocmai din utilizarea ei firească, fără complexe inutile și fără încercarea de a o prezenta drept altceva decât este.

Dar, independent de faptul că a practicat scenografia timp de trei decenii sau de orice alt aspect referitor la modul de constituire a viziunii sale estetice, ca urmare a integrării datelor esențiale ale propriei experiențe profesionale, trebuie spus că artista însăși este o persoană specială, care se raportează la tot ceea ce se află ori se întâmplă în preajma sa într-o manieră mediată, din care nu lipsesc tendințele retractile specifice unei sensibilități marcate de fragilitate, dar nici elanurile romantice menite să compenseze, în plan psihologic, această vulnerabilitate funciară. Aș spune, deci, că în cazul Gabrielei Ricșan, a funcționat o anumită predestinare în ceea ce privește coagularea unui stil pictural „condamnat" să oscileze, mereu indecis, între figurativul evasinaturalist și cel suprarealist, în sensul în care rațiunea de a exista a acestuia nu a fost și nu este nici aceea de a recompune imaginea purificată a realului, epurând orice element inestetic, nici cea în care prioritară este satisfacerea vanității pseudodemiurgice a fanteziei, ci făurirea de lumi protectoare, aflate adesea la limita unei artificialități pregnant expresive, în interiorul cărora eul traumatizat de contactele cu lumea maculată din jur să se poată refugia la nevoie.

Rezultatele acestui fel de a fi și de a crea se simt peste tot în pictura Gabrielei Ricșan: în paleta voit optimistă, dominată de galben și roșu; în folosirea procedeului degradării în înălțime a unor culori spectrale (a verdelui, în special), artificiu grație căruia se obține, pe alocuri, o luminozitate specifică butaforiilor feerice; în utilizarea efectelor de tip pointilist, cu scopul de a anima fundalurile; în apelarea la prim-planuri ostentativ subliniate; în manipularea perspectivei prin modularea savantă a tentelor plate etc. Ca să nu mai vorbim de subiectele lucrărilor, care te duc mereu cu gândul la căutarea nostalgică a armoniilor primordiale: câmpuri nesfârșite pline cu maci înfloriți, roșii, dar și...albaștri, chipuri angelice de copii, orașe cu arhitecturi majestuoase, „etirate" parcă prin vârtejurile transparente ale unor halouri celeste care încearcă să le înalțe în tării, în pofida greutății lor colosale, arămuri (ibrice, tăvi, narghilele etc.) evocatoare de ritualuri ale practicării unor vicii delicioase, arabescuri și fantezii decorative îndemnând la moliciune și visare... O ușoară aplecare spre exotism (a se vedea portretele de copii africani și unele elemente de peisaj integrate în anumite compoziții cu caracter mai complex) vine să întregească și să susțină viziunea nonconvențională, evaziv-poetică și terapeutic-edulcorată din care derivă adevăratele note de originalitate ale acestui stil pictural.

Așadar, privită cu atenție și cu intenția sinceră de a înțelege mecanismul mental și afectiv care o generează, arta Gabrielei Ricșan este în măsură să ne ofere, pe lângă încântarea vizuală rezultată spontan din structura ei decorativă absolut evidentă, posibilități nebănuite de a pătrunde în lumi fascinante a căror frumusețe binefăcătoare poate fi sporită de propriile noastre aspirații spre perfecțiune, fie ele mărturisite ori bine ascunse în tainițele sufletului.

Reproduceri în pag. 20

Studii în imaginar - grafică digitală -

Prelucrarea imaginii cu ajutorul computerului nu-i decât o "tehnologie", un „instrument" cu ajutorul căruia te poți exprima. Important, sau mai exact spus, singurul lucru important e imaginea ce rezultă din folosirea ei.

Pe orice suport s-ar afla **imaginea**. Așa s-a întîmplat mereu în artă cu „instrumentele" și, probabil, așa va fi întotdeauna.

Imaginarul, în schimb, pulsează întotdeauna într-un anumit spațiu spiritual unic chiar dacă imaginea în sine pare a fi un limbaj universal, cum e muzica sau poezia, bunăoară. Oricum, din punct de vedere estetic, imaginarul cumulează toate dimensiunile spiritului uman, de la emoția cea mai delicată și imposibil de definit pînă la formalismul matematic ori relația omului cu sine sau cu universul.

Arta e cu predilecție expresia imaginarului chiar în forma ei cea mai „hiperrealistă" ori mistică. Ca să nu mai vorbim de faptul că și imaginea abstractă vine, de fapt, din magma aceluiași tărîm spiritual. În același timp, imaginea reprezintă un mijloc de comunicare ce capătă semnificație și provoacă emoție doar în măsura în care ambii parteneri, creatorul imaginii și receptorul ei, se află pe aceeași lungime de undă, ca să spunem așa.

Artistul însă are datoria, are obligația chiar, să facă tot ceea ce depinde de el pentru a provoca și susține acest dialog.

Cînd reușește e bine...

Nicolae Macovei Makovei

Emilian Marcu: *Mirări din alte veacuri*

(urmare din pagina 16)

feminin, deși, paradoxal, constant, păstrându-și identitatea: ***În fiecare zi, aceeași și, totuși, mereu alta, / Mi te arăți, iubito, și tainică și clară…***

Nostalgică prin conținut, dar și prin structurile prozodice – versuri, în general, ample, de 11-14 silabe – și lexicale, poezia lui Emilian Marcu trăiește într-o atmosferă autumnală perpetuă, blândă (***Blândă tulburare peste creștet cată…***), creând senzația de suspendare a trecerii timpului, într-un fel de barbiană ***slavă stătătoare***, în care dragostea, existând doar – sau mai ales – în cel care are darul și harul de a o simți și de a o înmiresma prin cuvânt, înseamnă simbioză ori, mai mult, osmoză: ***De-atâta toamnă, cine-o să mai vadă / Trupul tău de iarbă, trupul meu de vânt***, dacă ***E gura ta un fel de brumă rară, / Epitalam incandescent e gura ta***. În continuă transformare, ca și visul, iubita e flacără, sâmbure, iarbă, ***floare limpede de rouă***, promisiune a accederii la transcendent, prin ***trupul tău de aer***, alături de ***trupul meu de sare***, muzică, idee (***Ce muzică ți-s pașii când te apropii mie /*** (…) ***/ Cu trupul când de rouă și când un crin curat***) etc. Indiferent însă de ipostază, ea e actantul înnobilării existenței, fiind amestec de sacru și profan, ***templu străfulgerat de taină***, cu influență adesea demiurgică, prin stigmatul pe care îl poartă: ***sunt muntele pe care pasul tău l-a-nnobilat.*** O perpetuă încercare de a o defini, concomitent cu aura iubirii care o însoțește, are drept consecință firească luarea în stăpânire, sui-generis, a universului, în totul ființei, ori prin minunile care o alcătuiesc (***Și nici nu știu că s-ar putea aprinde / De ochii tăi canarii-n colivii…***; ***E trupul tău un crin imperial***), ea fiind, în consecință, punctul cardinal al celui îndrăgostit: ***Iar trupul tău îmi pare-o stea polară***, la a cărui revelare își recunoaște aportul: ***Te-aduc în lume ca pe-un crin curat…*** În acest context, cununia e un laitmotiv, fiind însă tot o virtualitate, modalitate a apropierii de absolut: ***În cupa tainei, blândele otrăvi – / Rouă-n potire pentru cununie – / Vom bea lumina unei albe nunți: / Zidită fii în viața mea, de vie !*** Fiorul sacrului e inerent: ***Doamne-n cer exist-un crin / Căruia să mă închin…*** Mai mult, femeia, în poemele lui Emilian Marcu, are atributele nepământescului, astralului (***Un dar astral adus întru mirare***), ale sacrului (e ***Templul meu străfulgerat de taină*** sau: ***Tu, râul blând de rouă, biserică de ceară***), în stare să inducă nu rugăminți, ci rugăciuni, fiind deasupra banalului, a tangibilului, poate, una dintre explicațiile pentru prezervarea neîmplinirii gândului, fără altă consecință majoră decât o tristețe a sinelui, fără putința (și voința) de a fi vreodată alungată.

Vocea lirică dislocă din spațiu matricial, dominat de iubire, imagini ipotetice ale acesteia, înconjurate de taine pe care, totuși, nu vrea să le dezlege: ***Ard veacurile tainei privirea ta stelară…***, iar între contemplarea unor iubiri suspendate între cutele gândului și tentația altor începuturi, receptează / reține, ca un memento al perisabilității care determină atitudinea aceasta inerțială, aspecte de maximă fragilitate ale firii (***haine lungi de rouă***; ***pleoapa unui flutur***). Aceeași rămânere la jumătatea gestului spre împlinire – ipostaza perpetuă de mire și mireasă amintește aspirația arghezieană, ***Apropiată mie și totuși depărtată, / Logodnică de-a pururi, soție niciodată –*** e și invocarea / contemplarea iubitei-mireasă: ***Mireasa mea, tu plângi cu dor /Nunta de mire călător…***, fiindcă, deși neafirmată, teama de timpul care trece fragilizează și pune un nimb de zădărnicie oricărei manifestări a ființei, e un obstacol pe care nu dorește să-l eludeze: ***Se lasă între noi târziu / Ca o mirare în cuvinte***, iar dezvăluirea acestor trăiri se face prin cuvinte simple ori apelând la un livresc – garant al autenticității întâmplărilor sufletului: ***Avesalom intră-n pustiu / Ducând în mâini două morminte***

Latențe labirintice țin captiv sinele (***Și suntem fulgere sub mare…***), în timp ce mirarea, „personajul" eponim al volumului, venind ***din alte veacuri***, dar, în egală măsură, și din aștri (***Mirările astrale***), este expresia unei propensiuni perpetue a privirii spre viață și, cu precădere, spre corolarul ei, iubirea, încât ***Mirări îmbracă varul odihnei în pereți*** sau ***Mirări, demult intrate-n primenire, / Pe noi se surpă-n sacrul ritual, / Deși-n vibrare pari că-mi dai de știre…*** Mirarea e expresia bucuriei continue de a privi spre viață, e garanție a putinței de a identifica ineditul în lume, tainițele ei care se refuză ochiului obișnuit. Așa se poate explica și faptul că nici mersul în jos / renunțarea / înfrângerea nu se finalizează în poemele lui Emilian Marcu, vocația sa clasică făcând să-i repugne sau măcar să respingă ideea dizarmoniilor, a discontinuității, sugerându-se existența unui liant ferm care împiedică intruziunea, în lumea creată de sine, a „categoriilor negative" (Hugo Friedrich), atât de prezente în poezia contemporană.

Amestec de trăire intensă și detașare olimpiană, cartea de față este, prin urmare, un nou dar pe care autorul îl face permanențelor spirituale, fidel structurii prozodice alcătuite din trei catrene și un distih final, conținând o lirică subiectivă, confesivă, prin care întâmplările ființei capătă caracter ritualic, atâta vreme cât viața e receptată prin ea însăși ca o sărbătoare.

În atenția colaboratorilor noștri !

Vă rugăm să nu mai angajați publicarea articolelor dvs. și în alte publicații după ce ați primit confirmarea că vor apărea în revista *Bucureștiul literar și artistic.*

Dacă doriți să le retrageți de la noi, sunteți liberi să o faceți, dar vă rugăm să ne anunțați din vreme pentru a nu ne pune în jenanta situație de a le scoate din pagină în stadiul de corectură sau de tipar.

Dorim să rămâneți cât mai apropiați de revista noastră, vă apreciem colaborările, dar repetarea unor astfel de situații ne va obliga să renunțăm la textele dvs.

Redacția

Vitralii

O carte pe buzunarul fiecăruia

Se împlinesc 60 de ani de când a apărut pe piața cărții o tipăritură mai puțin obișnuită: o cărticică de format redus și preț foarte accesibil, care a stârnit nu doar interes, ci și căutare, în rândul celei mai largi – și mai modeste, financiar – păturI de cititori. Ea făcea parte dintr-o colecție necunoscută până atunci: „Le Livre de Poche" („Cartea de buzunar") și a atras, de la început, marea masă a studenților – săraci în pungă, dar setoși de cultură.

Trebuie spus, însă, că noua colecție nu a apărut pe un teren gol. Încercări similare, de editare a unor cărți cu format redus – și preț pe măsură – mai fuseseră făcute: în Anglia, prin 1935; în America, în timpul celui de a doilea război mondial; în Belgia, după război. S-a impus, însă, „Le Livre de Poche" – cu adevărat, „carte de buzunar" – atât ca dimensiune, ca preț (după buzunarul fiecăruia !) dar mai ales prin calitatea și varietatea operelor promovate.

Actul s-a datorat lui Henri Filipacchi și lui Guy Scholler, de la așa-numita „Librărie Generală Franceză", filială a grupului de presă Hachette. La început, nu a fost ușor. Printre adversari se numărau editori puternici: Jerome Lindon și, mai ales, Jose Corti. Acesta din urmă era și editorul poetului român Gherasim Luca, despre care s-ar cuveni spuse câteva cuvinte. S-a născut la București, în 1913. A debutat la vârsta de 27 de ani, în revista non-conformistă „Alge", făcând parte din grupul de poeți care au lansat manifestul „Poezia pe care vrem s-o facem". În anul 1952, evitând pericolul de a fi arestat, se exilează la Paris – unde se impune, scriind direct în limba franceză. Într-atât asimilează și este asimilat de această limbă (un Cioran „francez" al poeziei) încât filozoful Gilles Deleuze conchide, în 1977: „Cel mai mare poet francez este un român, Gherasim Luca". Or, cu editorul unui astfel de scriitor nu este deloc ușor să lupți. A învins, totuși, până la urmă, „Livre de Poche", care și-a semnalat/impus prezența prin publicarea primelor două cărți: „Koenigsmark", de Pierre Benoit și „Les clefs du royaume" („Cheile împărăției") de Cronin.

De la prima operă – lansată pe 9 februarie 1953 – și până astăzi, în Colecția „Le Livre de Poche" au apărut aproximativ 25000 de titluri de cărți, semnate de peste 10000 de autori. Această colecție asigură, în prezent, o treime din producția editorială a Franței și două treimi din vânzare. Un singur exemplu: numai Tipografia „Brodard et Taupin" tipărește anual 30 de milioane de exemplare.

Se mai cuvine subliniat faptul că, la ora actuală, în Franța sunt câteva zeci, poate chiar sute, de colecții format „Livre de Poche". Aș aminti, între acestea, colecțiile: „J'Lu", „10 x 18", „Folio", „Points" – precum și enciclopediile „Que sais-je ?" (la Casa de editură „Presses Universitaires de France") și „Decouvertes" (la Casa de editură „Gallimard"). Ele sunt valoroase, necesare, dar nu întrec, în anvergură, populara „Livre de Poche".

O precizare: o colecție-soră cu „Le Livre de Poche" a făcut vogă și pe piața literară românească: este vorba de „Biblioteca pentru toți" – B(e) P(e) T(e), cum i se spunea, familiar – colecție a Editurii „Minerva".

Ion Andreiță

O glorie postumă: Mihail Bulgakov !

(urmare din pagina 17)

Spectacolul are din acest punct de vedere un minus care se cheamă în limbaj lăutăresc "a pune batista pe țambal !" Apoi apariția intempestivă într-un tablou, a unui panou negru m-a pus serios pe gânduri, ca și pe spectatorul obișnuit: oare ce a vrut să însemne, afară de faptul că la un moment dat actorii se ascund în spatele lui ? Am găsit însă lămuririle necesare, în caietul program nr. 3, anume că panoul negru nu este un simplu element de décor, sau un fel de *Deus ex machina* din teatrul de altă dată, ci "Pătratul negru suprematist", capodopera pictorului Malevici, un corifeu al artei Ruse ! ! !

Ca să vezi și să nu crezi !

L-am revăzut, ca de atâtea ori, cu plăcere, pe Alexandru Repan căruia i-a revenit dificila partitură a lui Ivan Vasilevici, recte Stanislavski, care a reușit performanța de se păstra în limitele decenței neaccentuând mai mult decât era necesar clapele ridicolului.

Este de apreciat efortul lui George Alexandru de a diferenția cele trei personaje pe care le interpretează excelent: Dacă în Ilia Rudolfi are mister, în Gavril Stepanovici de dovedește, cu ajutorul autorului, un fin ironist, momentul semnării contractului find aproape o pagină de antologie.

Contribuie la suculența unor scene cu vervă și temperament Camelia Zorlescu și Catrinel Dumitrescu, iar Viorel Comăneci (revenit după o lungă absență), Gabi Răuță, Alex Mike Gheorghiu și Ion Haiduc interpretând mai multe personaje încearcă cu success, fiecare, după posibilități, să le diferențieze, ceea ce unora, uneori, le reușește de minune. (Cazul lui I. Haiduc în scurta apariție a servitorului Kliukvin). Mai sunt mici roluri care rămân la stadiul de schițe, executate cu entuziasm de Ada Navrot, Ioana Calotă și Mihaela Subțirică.

O siluetă sensibilă desenează Anca Băjenaru, dar greul spectacolului este dus de Ion Grosu care a avut momente foarte bune, mai puțin bune și unele anoste, uitând de multe ori că eroul pe care îl interpretează s-a sinucis. Lui și bineînțeles regizorului îi aparține momentul de început al spectacolului de o excelentă teatralitate: în decorul simplu, pereții unei camere alb, gri, într-o tăcere adâncă Maxudov (Ion Grosu), se așează pe un scaun și timp de un minut, tace ! Ceea ce în teatru este enorm. Dar și minunat !

În final câteva gânduri care n-au legătură cu spectacolul decât tangențial

Dacă despre birocrația și cenzura regimului Stalinist, cu care s-a luptat, Bulgakov a avut curajul să scrie, despre actuala stare de lucruri din Teatrul Românesc, minat de aceiași birocrație, cine oare va scrie ?

Despre faptul că dramaturgia originală este pur și simplu izgonită de pe scenele mai tuturor teatrelor, oare va scrie cineva ?

Despre faptul că directorii de teatre, care mai nou se numesc manageri, nu citesc piese de teatru, nici să-i pici cu ceară, se va găsii cineva să scrie ?

Despre o directoare de teatru care a recunoscut, cu lacrimi în ochi că nu poate citi piese de teatru, implorându-l pe autorul respectiv să se adreseze altui teatru, va avea curaj să scrie autorul respectiv ?

Despre o secretară literară a Teatrului Național care după ce a citit o piesă de teatru a refuzat să-i trimită autorului, referatul de respingere pe motiv că teatrul e în reparații ? !

Despre faptul că piesele lui Caragiale sunt sfârtecate, amputate, în spectacole derizorii, sub privirea entuziastă a directorilor manageri, se va găsi un Bulgakov ?

Despre directorii manageri care nu catadicsesc să răspundă autorilor dramatici, sau despre directorii de teatre care conduc prin interpuși numiți de ei, cu acceptul mutual al organelor de resort, cine oare va scrie ?

Despre faptul că unii directori manageri stau înțepeniți în posturile lor ani în șir, fără să aibă rezultate notabile, care Bulgakov va scrie ?

Dar despre unii directori care fug din calea autorilor autohtoni neprimindu-i în audiențe, fiind ocupat până peste cap cu emisiuni la Radio, la Tv și cu repetiții la alte teatre, ca directorul de la Teatrul Metropolis, se va scrie oare ?

Dar despre cele câteva piese care, totuși, se joacă în care nu pătrunde nimic din viața contemporană mai rău ca pe vremea lui Ceaușescu, când exista cenzură, ca de exemplu "Noiembrie" de Ana Maria Bamberger și "Scara Pisicii" de C. Thuroczy, care se joacă la Teatrul Național, cine oare va scrie ?

Dar despre o altă distinsă directoare de teatru care s-a pronunțat cu suficiență că o piesă despre Teodor Mazilu nu este demnă de Teatrul Național, va comenta vreun scriitor, se va scrie, dacă nu un roman, măcar un comentariu satiric ?

Se vor scrie, de acum încolo, iar piese cu aluzii și șopârle, ca pe vremuri, într-un stat unde nu mai există cenzură, nu mai sunt vizionări și unde a avut loc o revoluție în care au murit oameni ?

Să se fi revenit la situația când un cronicar dramatic a catalogat teatrul interbelic, **"Teatrul cu punțile tăiate" ?**

Gala poeziei române contemporane

ediția a II-a, de la Ateneul Român, în catrene

Selecția autorilor a aparținut domnului Nicolae Manolescu, Președintele USR și a cuprins 16 scriitori

1.
La Gala din această seară,
Scuze, cred, c-ar trebui să ceară
Cel care a ales pân'a cules
Dar și selectații, mai ales.

2.
Mă-ntreb dacă Manolescu
E același care cred c-a fost
Ori poate s-o fi înțeles cu
Alții și Gala a ieșit cam prost.

3.
Îl știu de la facultate;
De cel de-atunci este departe.
Așa o fi când treci de 70
Nu doar timpul trece și tu treci.

4.
Ți-am parcurs celebra listă
Am ascultat atent poeții
Și-a rezultat o scenă tristă
De n-o s-o uit tot restul vieții.

Geo Călugăru

BUCUREȘTIUL LITERAR și ARTISTIC

Revista apare cu sprijinul
Fundației **Avocat HURMUZ AZNAVORIAN**
Director: COMAN ȘOVA (Tel: 0212101693; 0722623622)
Redactor șef: Florentin Popescu (Tel: 0213177508; 0762865074)
Seniori editori: Acad. Mihai Cimpoi, Acad. Nicolae Dabija, Acad. Valeriu Matei, Acad. Gh. Păun, Acad. Vasile Tărâțeanu, Ion Brad, Radu Cârneci, Horia Zilieru, Adrian Dinu Rachieru, Ion Dodu Bălan
Corespondenți speciali: Theodor Damian (New York), Alexandru Cetățeanu (Canada), Jean-Yves Conrad (Paris), Leo Butnaru, Vasile Căpățână (Chișinău)
Compartimente:
Literatură, critică și istorie literară: Florentin Popescu
Publicistică: Ion Andreiță
Teatru: Candid Stoica
Film: Călin Stănculescu
Arte plastice: Corneliu Ostahie
Muzică: Dan Anghelescu
***Redacția**:* Corneliu Antoniu (Galați), Florea Burtan (Alexandria), Mircea Dinutz (Focșani), Aurel Sasu (Cluj-Napoca), Gheorghe Andrei Neagu (Focșani), Ovidiu Dunăreanu (Constanța), Aurel Pop (Satu Mare), George Vulturescu (Satu Mare), Iuliana Paloda-Popescu (București), Romulus Lal (București), Valeriu Stancu (Iași), Valeria Manta-Tăicuțu (Râmnicu Sărat), Florea Miu (Craiova), Virgil Diaconu (Pitești), Lucian Mănăilescu (Mizil), Gheorghe Dobre (Slobozia), Ioan Barbu (Rm. Vâlcea), Mihai Stan (Târgoviște), Mariana Pândaru-Bârgău (Deva), Ioan Radu Văcărescu (Sibiu)
Culegere, machetare și prezentare grafică:
Raluca Tudor (Tel: 0720773209)
Manuscrisele se primesc pe adresele de e-mail:
revistabucurestiulliterar@yahoo.com
ralucatudor2000@yahoo.com
Întreaga responsabilitate pentru conținutul textelor revine autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.
Revista poate fi procurată de la Librăria Muzeului Național al Literaturii (Bd. Dacia, București) sau direct de la redacție (Calea Griviței nr. 403, Bl. R, Sc. 1, sector 1, București, tel.: 0720773209)

GABRIELA RIȘCAN

„... arta Gabrielei Ricșan este în măsură să ne ofere, pe lângă încântarea vizuală rezultată spontan din structura ei decorativă absolut evidentă, posibilități nebănuite de a pătrunde în lumi fascinante a căror frumusețe binefăcătoare poate fi sporită de propriile noastre aspirații spre perfecțiune, fie ele mărturisite ori bine ascunse în tainițele sufletului.” (C.O.)